УКРАЇНСЬКИЙ
Тиждень
№ 41 (465) 13 – 20.10.2016 р.
www.tyzhden.ua

Юркі Вайнонен про літературне життя Фінляндії

До чого нас зобов'язує меморандум із МВФ

Новітня Покрова. Генеза свята

Яка частина світу живе за межею бідності

ЯК ТЕБЕ НЕ ЛЮБИТИ...

ISSN 1996-1561

The Economist

Featuring selected content from The Economist

Український Тиждень

РЕДАКЦІЙНА ПЕРЕДПЛАТА!

«Український тиждень». Відповідально про країну та світ. Незалежний аналітичний україномовний тижневик суспільно-політичного спрямування, що висвітлює ключові події та проблеми країни. Чітка ідентифікація, позиція, авторська інтонація та стиль. Незалежність від політичних чи бізнес-груп. Об'єктивність і незаангажованість у висвітленні проблем українського суспільства. Когерентне джерело для експертів, політиків, інтелектуалів та культурних діячів у Європі з питань України. Просування принципів свободи слова та незалежності преси. Серед авторів відомі в Україні та світі журналісти, економісти, громадські діячі, мистецтвознавці. Офіційний партнер **The Economist**

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:
у будь-якому банку за наведеними реквізитами.
Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

СПЛАТИТИ БАНКІВСЬКОЮ КАРТОЮ:

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:
«Український тиждень»
- на 1 міс. – 55 грн
- на 3 міс. – 156 грн
- на 6 міс. – 300 грн
- на 12 міс. – 600 грн

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:
«Український тиждень»
за індексом 99319

Телефон редакції: 044-351-13-00

Повідомлення	Отримувач платежу ТОВ «Український тиждень»	26009000022321 поточний рахунок отримувача	35392656 код отримувача
	Назва установи банку		300023 МФО банку
	ПАТ «Укрсоцбанк»		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	Вид платежу: **за передплату на журнал**		
	Період:		
Касир	Платник (підпис)		сума, грн

НА ЧАСІ

4 Гра в розмежування
Чи принесе мир точкове відведення військ

7 Едвард Лукас про те, як інформаційна війна змінює культуру виборчих перегонів у США

8 14 жовтня «тоді» й «тепер»
Як за понад 10 років змінилися суть і значення свята Покрови в політичному контексті

11 Білі плями меморандуму
Чого вимагатиме від України МВФ надалі

14 Системна криза «народних республік»
Про причини зневіри в таборі сепаратистів

ТЕМА НОМЕРА

16 Як тебе полюбити, Києве мій?
Юрій Макаров про обличчя столиці

18 Право на місто
Як Генплан Києва став інструментом численних маніпуляцій і зловживань

24 Забудовники на марші
Як працюють схеми загарбання київських земель

28 Ігор Лосєв про міф Києва

30 Андрій Голуб про життя столичних околиць

СВІТ

32 «Фактор Міхо» в перемозі «Грузинської мрії»
Хто формуватиме більшість у новому парламенті Грузії

34 Безвідповідальний вибір
Як референдуми обертаються на зброю проти урядів

36 Торніке Ґордадзе: «Відмова від візиту Путіна до Парижа — це перемога здорового глузду»
Французький політолог і грузинський екс-міністр про діалог Заходу з Росією

38 Сором, що замерз
Катерина Барабаш про антигуманність путінського режиму

40 Сім квитків до Стокгольма
Що змінять наукові відкриття, відзначені цьогоріч Нобелівською премією

42 Як живе кожен десятий
Чи може світ побороти глобальну бідність

КУЛЬТУРА

44 Юркі Вайнонен: «У Фінляндії є 15 чи 16 літераторів, які живуть на доходи від збуту власних творів»
Фінський письменник про національну літературу та світові тренди

46 Мирослава Вербови-Онух: «Дитині важливо усвідомити, що вона дістає задоволення від читання українською»
Історія успіху української книгарні в Канаді

ЩОДЕННИКИ ОКУПАЦІЇ

48 Гра у слова
Як змінюється мова в окупації

49 Один вибух — одна брехня
Про «інформаційну політику «ДНР»

P. S.

50 ОНУХ про «Волинь» і польсько-українські відносини

Тиждень

№ 41 (465) 13 – 20.10.2016
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут, Алла Лазарева, Олександр Крамар, Ганна Трегуб, Богдан Буткевич, Віталій Рибак, Станіслав Козлюк, Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит, Андрій Голуб, Жанна Безп'ятчук

Відділ передплати та роздрібної торгівлі
тел.: (067) 407-10-96
e-mail: peredplata@tyzhden.ua
Відділ реклами
тел.: (067) 407-10-89
e-mail: reklama@tyzhden.ua
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська,1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1447 від 28.07.2003 р. № зам. 16-2221
Наклад 32 000
Номер підписано до друку 11.10.2016 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», «новини компаній» публікуються на комерційній основі

Наші партнери: **www.tyzhden.ua**
The Ukrainian Week

ФОТО: УНІАН

НА ЧАСІ

Гра в розмежування

Роман Малко

Загнані в глухий кут мінського процесу стратеги не вигадали нічого кращого, як влаштувати грандіозні маневри. А, власне, чим їм іще зайнятися, щоб виправдати своє існування та імітувати хоч якусь бурхливу діяльність? Режим тиші вони вже кілька разів влаштовували — не сподобалося. Тепер можна й посоватися по лінії зіткнення, міни попереміщати, шанці нові прокопати, принаймні солдати зігріються. Ну не визнати ж врешті, що вся ця авантюра й справді немає жодного сенсу?

Розписатися у власній профнепридатності якось не з руки ні президентові, ні його компаньйонам, що безнастанно й настирливо пхають пухкеньку та миролюбну руку допомоги. Замість зброї, наприклад. Поки не вигадали якийсь новий формат, не запущено свіженький процес, хай догниває те, що

є. І все б нічого, якби для таких ініціатив і справді були підстави. Реальне перемир'я, взаємна втома від війни й взаємне-таки бажання її нарешті припинити, більш-менш зрозуміла позиція опонентів і їхніх партнерів, відсутність подвійного чи навіть потрійного дна та відверте з'ясування всіх обставин, названих своїми-таки іменами. Нічого цього немає й близько. Окрім хіба що втоми, не підкріпленої взаємною доброю волею припинити війну.

Звісно, аргументи на кшталт «ніякої здачі української території не буде», «йдеться лише про перші реальні кроки до припинення протистояння», «синхронне розведення сторін — це ще не все, а тільки початок врегулювання», «кілометр, на який пересуваються позиції, нічого не значить із тактичного погляду, за нинішніх обставин ведення бойових дій — це навіть зручніше, можливості дістати ворога лишаються, зате з'являється контрольована спостерігачами зона, яка дивись і дасть змогу розгорнути локальні, вільні від війни точки в широке пасмо миру», вражають глибиною й стратегічною проникливістю. Особливо якщо зважити, що вже за кілька кілометрів від цих точок, наче навмисне, показово гатять із мінометів 120-го калібру, під Широкиним за вечір 2 загиблих і 11 скалічених, а гумконвої невтомно тягнуть із Росії цистерни з пальним, танки та інші військторгівські «дурнички». Так і віриться, що по той бік безмежно зацікавлені в припиненні нарешті насильства на Донбасі, а розведення сторін не черговий фарс. Але в чому ж тоді логіка? Вона в кожного, на жаль, своя, часто не озвучена, але зрозуміла.

ІНТЕРЕС КРЕМЛЯ В УСІХ ЦИХ МАНЕВРАХ НЕ МИР І ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ. ВОЮВАТИ В ТАКИЙ СПОСІБ, ЯК НИНІ, РОСІЯ МОЖЕ ЩЕ ДУЖЕ ДОВГО

Європа втомилася. Стара манірна пані, що погрузла в розкошах і своїх старечих маразмах, уже й так забагато зробила, щоб уся ця українська істерія якось стихла. Ставши заручницею власних цивілізаційних принципів, геополітичних інтриг або просто обставин, вона знехотя вв'язалася в усю цю катавасію із санкціями, безвізовим режимом, в авантюрну епопею з мінськими перемовинами та «нормандським форматом» і тепер не знає, як із цього виплутатися. Усі ті демарші, виключення дружньої російської делегації з ПАРЄ, перманентні продовження санкцій... Адже Європа знає, що Росії потрібні французький сир та італійські капці, а Європі гроші, то чому ж ці два милих партнери мусять імітувати ворожість заради якогось прикрого непорозуміння на Сході?

Америка не втомилася. Їй нині просто не до Авдіївки чи Широкиного, бо в неї є Трамп. Це важливіше, ніж відкушений шматок Донбасу. Не буде Трампа — повернеться й Донбас, а буде Трамп, то Донбас перебереться до Вашингтона й узагалі весь світ може стати Донбас.

Росія також не втомилася. Принаймні по ній цього не скажеш. Вона має чіткий план, який методично реалізовується. Благо золото, нафта й долари все ніяк не закінчуються. Вона крутить світом як циган сонцем і поводиться як гопник із Люберців, бреше, нахабніє, б'є спідтишка в спину й кричить «настамнєту», «ето нє ми», «сам дурак». Іноді, щоправда, перегинає палицю, але не більше, ніж усі ці «західні партнери» здатні проковтнути. А вони багато можуть. Європейська чи американська система виховання й система виживання гопника суттєво різняться. Звісно, інтерес Кремля в усіх цих маневрах не мир і припинення війни. Воювати в такий спосіб, як нині, Росія може ще дуже довго. Але їй цікавіше влаштувати «укропам» пастку, зімпровізувавши сякий-такий мир на Донбасі, загнати їх у той мир і спостерігати, як вони в міру посилення внутрішніх непорозумінь та конфліктів, що, природно, виникатимуть у процесі інтеграції, за мінським сценарієм, Донбасу назад в Україну, самі себе зжеруть і зруйнують свою країну. Під час цієї захопливої гри, звичайно, можна буде тягнути за потрібні ниточки, натискати кнопочки, коригуючи вектори й розпалюючи апетити, із цим проблем не буде, дурні українці так і не зачистили свій простір від потрібних людей. Головне — переграти ситуацію й поставити хунту в таку незручну позу, аби відігратися назад їй було смерті подібно.

Що про це думають власне представники української влади, поки що не дуже зрозуміло. Теоретично можна б було припустити, що думати вони повинні, не дурні ж загалом люди. Тільки ось щодо напрямку цих думок наразі багато запитань і нерозуміння. Якщо офіційний Київ і справді вірить у можливість врегулювання ситуації на Донбасі через поступове припинення вогню та відведення військ, а згодом підписання якоїсь чергової мінської писульки, тоді це ще гірше, ніж якби взагалі не думав. Якщо він сподівається генієм своєї дипломатії, що ґрунтується на співчутті світових геополітичних монстрів, переграти Кремль і скрутити його в баранячий ріг, то тут є проблеми із самооцінкою. Якщо ж це звичайне затягування часу для нарощення ваги або доки партнери, які зайняті Трампом та Алеппо, не наберуть форми, тоді можна й погратися. Єдина проблемка — кожен метр із цих кількох ігрових кілометрів залитий такою кількістю української крові, що гратися треба дуже акуратно, щоб не перестаратися.

А втім, усі ці описані вище припущення навряд чи мають шанс бути реалізовані в чистому вигляді. Занадто строкате переплетення інтересів, бажань і точок впливу. Так, це знову, можливо, вдарить по залишках кремлівського іміджу в очах Заходу, можливо, зміцнить позиції української дипломатії і, не виключено, навіть додасть плюсик до карми українського президента. Тільки-от проблеми з поверненням Донбасу в лоно України аж ніяк не вирішить. Та й чи потрібен цей Донбас комусь із тих, хто вирішує? Таке собі нове Косово чи Придністров'я багатьох влаштувало б, особливо Росію. А що хорватський сценарій залагодження аналогічної ситуації, блискуче реалізований на Балканах, в Україні принципово не розглядається, немає, мовляв, політичної волі, то й сподіватися на якусь близьку розв'язку в ігрищах на крові поки що не варто. Наразі просто маневри, а там як Бог дасть...

Злив довіри

Едвард Лукас

Якби президентом США став Дональд Трамп, це було б руйнівним ударом по свободі та демократії, і не тільки в Америці. Але якщо результати виборів формуються скандалами, що випливають із хакерських крадіжок та зливів інформації, це означає, що наша система зазнала ще серйознішої атаки.

Найсвіжіші проблеми для Трампа створили записи його ремарок про жінок, які зловив випадково увімкнений мікрофон перед початком телешоу. Кандидатові від республіканців, що має чималий досвід роботи на ТБ, треба було думати краще: коли 30 років тому я працював на BBC, нас учили завжди пам'ятати, що біля будь-якого мікрофона бодай про всяк випадок треба поводитися так, ніби він працює в прямому ефірі.

Суперниці Трампа від демократів теж годилося б поводитись обачніше: у мережу викладено розшифровки її промов перед банкірами з Волл-стрит. Це виставило її в поганому, запопадливому до фінансових кіл світлі. Хай там як, але промови, навіть коли їх виголошують у приватній тусовці, вже є напівпублічними подіями, особливо якщо йдеться про людину на кшталт Гілларі Клінтон.

Але важливіший момент той, що втручання у приватний простір — значні чи не дуже, із серйозними наслідками чи буденними — знецінюють політичну валюту. Набагато більше значення в ній повинні мати інші речі: про політиків слід судити насамперед за їхніми кар'єрою та публічним життям.

Натомість опубліковані розмови можуть формувати не зовсім об'єктивну картину. Усі ми говоримо своїм друзям речі, які хочемо зберегти в таємниці від інших друзів, годі вже й казати про цілу країну. У розмовах ми можемо видаватися пихатими, грубими, неотесаними, недотепними, злими. Або жартувати (а дотепи, якщо їх вирвати з контексту, подеколи звучать зовсім не смішно). А ще можемо вдавати, ніби погоджуємося, щоб згладити обстановку. Прикидатися, неначе підтримуємо когось, захищати друга чи намагатися вписатись у групу, чия риторика насправді нам чужа. Або ми можемо бути цілком щирі. Злита інформація затьмарює собою контекст, у якому її сказано.

Але в будь-якому разі, втративши свободу приватних розмов, ми перестаємо жити у вільній країні. Якщо тільки не порушуємо закон (у такому випадку поліція може мати право нас прослуховувати або викликати свідків, аби ті свідчили стосовно нас), то речі, які ми кажемо приватно, широкого загалу не стосуються.

Крім того, використання хакерських зламів та зливу інформації як політичної валюти стримує нормальних людей від публічної діяльності. Коли знаєш, що тебе можуть розкритикувати або висміяти за будь-яке невідповідне судження, котре будь-коли прозвучало із твоїх уст, навряд чи захочеться йти на ризик публічного приниження.

І найважливіше: злами та зливи інформації згубно діють на політику. Бо замість перемагати опонентів у суперечках — якіснішими фактами й міцнішою логікою — можна просто переплюнути їх за кількістю вихлюпнутого бруду. Ми очікуємо від наших публічних осіб ввічливої та спокійної розмови. Тому нас шокує запис, на якому вони кажуть грубощі, не стримуючись. Нехай такі ниці лицеміри сходять з дистанції!

ЗЛИВИ ІНФОРМАЦІЇ ЗГУБНО ДІЮТЬ НА ПОЛІТИКУ. БО ЗАМІСТЬ ПЕРЕМАГАТИ ОПОНЕНТІВ У СУПЕРЕЧКАХ ФАКТАМИ Й ЛОГІКОЮ МОЖНА ПРОСТО ПЕРЕПЛЮНУТИ ЇХ ЗА КІЛЬКІСТЮ ВИХЛЮПНУТОГО БРУДУ

Приблизно так і сталось у Польщі 2014 року: тодішнього міністра закордонних справ (і мого давнього друга) Радека Сікорського записали, коли він без купюр висловлювався про зовнішню політику своєї країни. Поляків це шокувало. Політична кар'єра його загальмувала й зійшла нанівець.

Я тоді стверджував, що реальний скандал — це факт викрадення і оприлюднення інформації, а не грубі слова та в'їдливі судження. Поляки мали би значно більше розлютитися через незаконне прослуховування своїх політиків (цілком можливо, на замовлення Росії), ніж через те, що воно нібито виявило.

Те саме стосується Америки сьогодні. Справжній казус не в тому, що додалося свідчень неотесаності Трампа, а в тому, що Москва, вдаючись до хакерських атак та зливу інформації, роз'їдає довіру американців до їхньої власної політичної системи.

Трампові манера ведення бізнесу, підхід до податків, ставлення до першої дружини, незліченні відразливі публічні висловлювання вже достатньо дискваліфікують його як претендента на найвищу посаду. І не треба тут жодних таємних інгредієнтів, особливо від таких сумнівних провайдерів.

На згаданому відео 2005 року Дональд Трамп перекидається зі співрозмовником, американським телеведучим, жартами про відверті агресивні «залицяння» до жінок і каже, що зіркам, таким як він, дівчата «все це дозволяють». Оприлюднення цих ремарок спричинило шквал закликів до Трампа, зокрема від республіканців чи прихильників партії серед публічних осіб, зійти з виборчих перегонів. Висуванець заявив у відповідь: «Ніколи не зійшов би. Я ніколи в житті не сходив». Тоді ж WikiLeaks оприлюднив нібито розшифровки промов Гілларі Клінтон на заходах із представниками великих корпорацій та банків, які під час кампанії не публікувалися. Джерела, з яких отримано матеріали, на сайті розкрити відмовилися.

14 жовтня «тоді» й «тепер»

Богдан Буткевич

Як за понад 10 років змінилися суть і значення свята Покрови в політичному контексті

14 жовтня — це й досі чи не найбільше свято для тих, хто дотримується правих націоналістичних поглядів в Україні. Але тепер, від 2014 року, з початком новітньої історії, навіть ширше — для всіх, хто вважає себе патріотом. Адже велике християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці давно вже стало символом української визвольної звитяги. Спочатку як День українського козацтва, а потім як день, що вважається початком створення Української повстанської армії (1942-й). А з 2014-го згідно з Указом президента Петра Порошенка це День захисника України. Чимало і вояків добровольчих батальйонів, і військовослужбовців вважають, що 14 жовтня мало б бути й днем Збройних сил України, однак поки що існує дещо штучна, хоч й історично правильна дата 6 грудня як день заснування ЗСУ. Хай там як, а вибороти цей день як офіційне свято було нелегко. Адже чи не всі домайданні роки, надто ж за часів Януковича, він був символом для всіх, хто мріяв про українську за суттю, а не тільки за зовнішніми ознаками Україну. Проросійські сили прекрасно розуміли це, тому чи не кожне 14 жовтня супроводжувалося сутичками. Завжди ідеологічними, а нерідко й цілком фізичними. Однак тепер, коли свято має статус офіційного, виникає інша небезпека: перетворення його на такий собі аналог 23 лютого в радянському стилі. Тобто дня «всіх чоловіків» зі шкарпетками й трусами в подарунок.

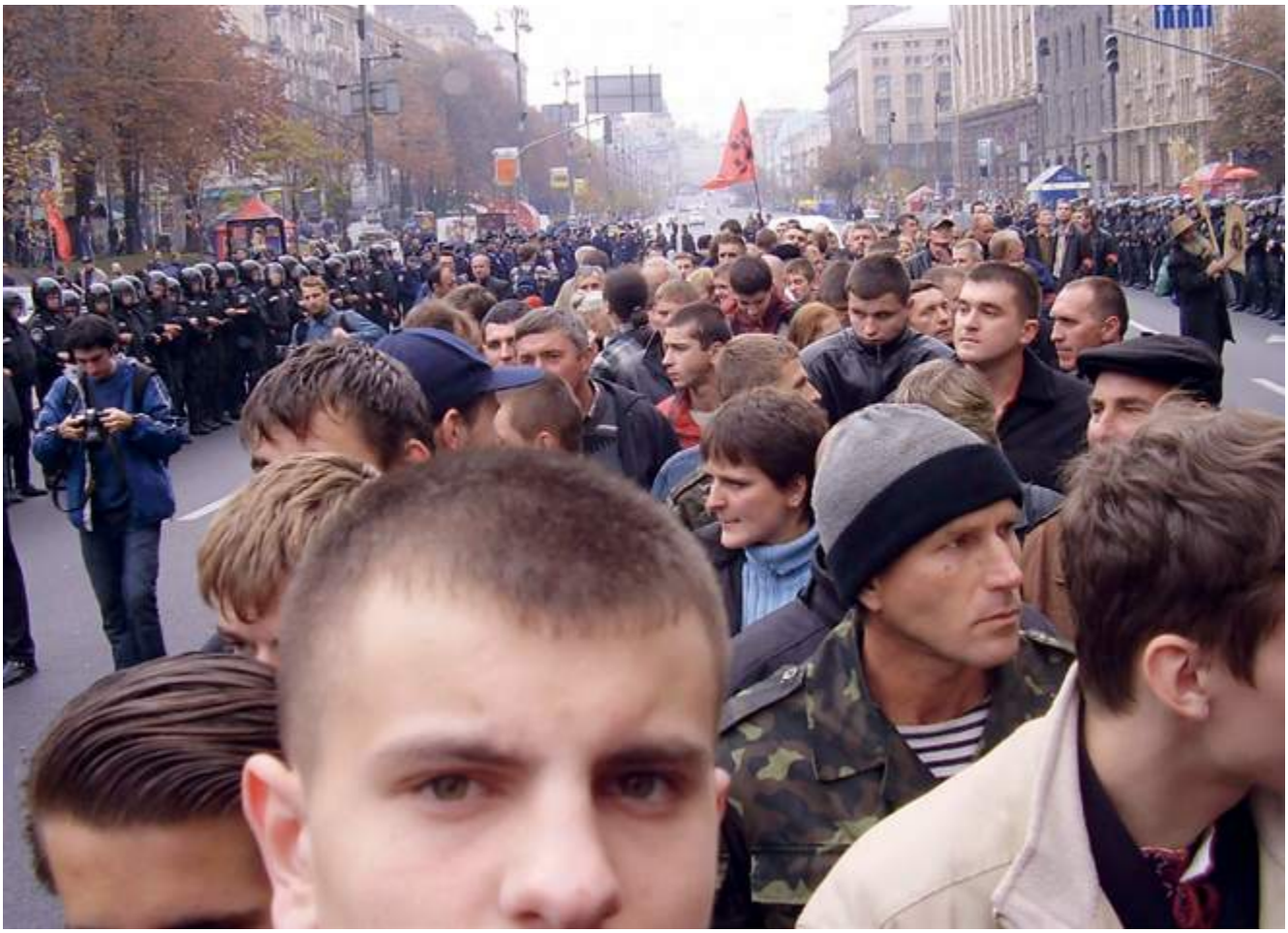

«Вуличне» свято. У середині 2000-х 14 жовтня рідко коли минало без сутичок із міліцією та комуністами

СПОГАДИ НАЦІОНАЛІСТА

В Україні сучасна історія Покрови як свята УПА та українського націоналізму почалася в 2005 році. Тоді гасла «Покрова — наше свято! Бандера — наш герой!» офіційна влада хоча й не заперечувала, але оголосити його державним у Ющенка забракло політичної волі. До того й мови не могло бути про якісь великі заходи: силовики миттєво всіх запакували б. Тим більше пам'ятаючи сакраментальне кучмівське «національна ідея не спрацювала». Тому все десятиліття між Майданами цей день був відданий передусім на відкуп радикальним, вуличним націоналістам, які не боялися фізичних протистоянь із проросійськими силами та бійок із міліцією. Тоді як більшість поміркованіших українських сил воліли відкараскатися красивими прес-релізами зі світлинами з покладання квіточок до якогось пам'ятника. На маніфестації виходило в найкращому разі до тисячі молодих людей. Тому проросійський табір цілком резонно, з допомогою силових структур, намагався зірвати патріотичні марші.

«2005-го на Бессарабці ми, націоналісти, втрапили в невелику сутичку з комуністами, — пригадує Євген Карась, лідер націоналістичної організації С14, беззмінний учасник усіх днів Покрови за останні 10 років. — Далі прорвалися на Хрещатик. Але нас зупинили величезні лави «Брасу». Ми подумали, що буде бійня — така сама, яка під час «України без Кучми», спогади про котру ще були дуже свіжими в націоналістичних колах. Але минулося».

Майдан, попри патріотичну риторику тодішнього президента Ющенка, віддали червоним проросійським силам, які влаштували там свій шабаш. «З того боку, проти нас, стояли «Євразійський Союз Молоді», «Верные казаки», націонал-більшовики Лімонова, молодіжка КПУ, — пригадує Карась. — Більшість із тих, кого я тоді там бачив, із ким пізніше ми билися чи різали одне одного, зараз або в могилах, або поміж бойовиків у складі російсько-терористичних військ. Ще частина в ізоляторах СБУ. У 2005 році ми ж були молоді та добрі. Найбільше запам'ятався смішний момент, як одягнений у берети й камуфляжі загін молодиків із Конгресу українських націоналістів, побачивши сутички та штовханину з ментами, стрункими рядами подався геть. Добре пам'ятаю, як тоді з червоно-чорним прапором у руках із нами йшов Андрій Мовчан. Пізніше він стане ліваком і почне підтримувати російський тероризм. Зараз цей прихильник комунізму та Лєніна живе в Іспанії. Ще в рядах напроти тоді, у 2005-му, стояли комсомольці з бригади Володимира Скубаєва. Останній був помічником Симоненка, впливова фігура в молодіжці КПУ. Один із чільних їхніх лідерів Євген Голишкін із початком війни став замполітом у бригаді «Призрак». У мирному житті він полював на нас, а ми на його угруповання».

«Верных казаков», які були на Покрову, що називається, класичними супротивниками націоналістів, сьогодні не існує як єдиної організації. Їхній отаман Сєліванов — офіцер в одній із російсько-терористичних частин на Донбасі. Частина молодих «казаков» брала участь у захопленні Криму та Слов'янська у складі банди Ґіркіна. Кількох осіб із «казачества» «прийняла» СБУ в 2015-му за підготовку теракту в Києві. Ще частина діє підпільно, організовуючи табори для промивання мізків молоді. На це звернув увагу Георгій Тука (заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. — **Ред.**), і там відбулися успішні обшуки СБУ.

«Покрова 2006-го вже була набагато веселішою, — каже Карась. — До Києва з Харкова прилетів старий ЛАЗ, напханий бійцями «Патріота України» з Андрієм Білецьким на чолі. Ми їхали набережною і мали піднятися до Аскольдової могили. Я не знав, що там був односторонній рух тоді. А харківський водій ще той хлопчина, мовляв, сказано, що їдемо туди, значить їдемо туди. І він через подвійну суцільну перетнув шосе й попер на зустрічну смугу. Там стояли даїшники. Але вони настільки оторопіли від такого нахабства й наповнення автобуса, що лише конвоювали нас до Поштової площі. Звідти ми лісовими схилами прокралися на Аскольдову могилу, а там вийшли до стадіону «Динамо». Це різко змінило розстановку сил на Майдані. Бо менти й влада думали, як зазвичай, віддати Майдан червонопузим. Аж тут виринув загін із 60 осіб. Один з офіцерів «Беркута» розгублено побіг нам назустріч, махаючи руками: «Стій! Стій! Куди!». Ми долучилися до табору націоналістів, який тоді розбили прямо під стелою Незалежності».

ПРОБЛЕМА ПОЛЯГАЄ В ТОМУ, ЩО ДЕНЬ ЗАХИСНИКА УКРАЇНИ НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ З ДНЕМ ЗБРОЙНИХ СИЛ. ІСТОРИКИ, ЗОКРЕМА ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАПОЛЯГАЮТЬ НА ТОМУ, ЩОБ ОБ'ЄДНАТИ ЦІ ДАТИ

У 2007-му ініціатива вже перейшла до націоналістів. «Ми шастали вулицями, полюючи на комуняк, — пригадує Євген. — У результаті через прохідні дворики вигулькнули на Хрещатик біля Бессарабки. Я побачив групу найманих дурників, які стояли поруч з армадою комуняцьких транспарантів і прапорів. До ментів було метрів сто п'ятдесят. Почали стягувати людей на раптовий штурмовий наліт. Але далі якісь інші нерозумні патріоти побачили люфт між комуняками та ментами. І пішли до комуняк щось горланити. Менти второпали, що буде бійка. Налетіла лава, і перепакували всіх кого попало. І мене теж. Під шумок і кількох випадкових перехожих. І був дуже смішний діалог у мене по телефону. «Пацани, є план. Стягуйтеся туди-то. Тільки не паліться. По одному». «Вортекс, ти де?» — телефонують мені за десять хвилин. «Я в автозаку», — кажу. «Нічогенький у тебе був план!».

Коли затримані їхали в автозаку, вони співали пісень. За спогадами учасників, було дуже кумедно чути, коли на «Слава нації!» Артем Скоропадський (майбутній речник «Правого сектору». — **Ред.**) із московським акцентом видавав: «Смєрть врагам!». У Солом'янському РУВС усіх опитували.

У 2008-му на Покрову праві вирішили проводити свій марш окремо, 18-го числа. І закінчилося все грандіозною бійкою з міліцією біля будівлі СБУ. Адже на Хрещатик ході заборонили йти. Було арештовано більш як сотню людей, українських козаків із Криму, «Патріота України» та «Братства».

У наступні роки це вже було більш мирне свято — щонайменше тому, що в часи Януковича проросійські сили стали фактично державними. Тому вуличний формат протистоянь на деякий час був відкладений. «У 2010-му 14-го, на Покрову як козацьке свято, ми офіційно заснували нашу структуру «Січ», або С14, — згадує Карась. — Колону вів Орест Квач, який пізніше загинув в «Айдарі». У 2013-му була дуже приємна Покрова. Свято волі для мене. На той момент перебував у підпіллі в справі «сніжного тероризму» щодо депутатів регіоналів і комуністів. Ну коли ми сніжки в них кидали. Було важко. Друзі допомагали з харчами. Пересувався вечорами й не міг ходити на публічні заходи. Та на Покрову вже приїхав. Бо знав, що там ми були мисливцями, а не «мукора» й тітушки. Вулицями гуляв передреволюційний вітер змін. Але після маршу мене швиденько «спакував» в автівку друг із Троєщини. І ми натиснули на газ. Покрови 2012-го й 2013-го були прикметні тим, що колона С14 тоді спалила достобіса трофейних прапорів червонопузих і донецьких окупантів. Ми готувалися до свята й влаштовували полювання за символікою ригів та комуняк. Було красиво».

Загалом праві активісти впевнені, що цей день допоміг дуже чітко зрозуміти, хто є хто в конфлікті з РФ. Спочатку прихованому, а потім й у відкритому. «Усі вони переконані, що практично кожен, хто ці 10 років стояв напроти нас, зараз або міцна агентура Кремля в нашому тилу, або бойовики, або гниє десь посеред донецьких териконів, — підсумовує Євген Карась. — Шкода, що всі ті роки наші спецслужби та менти були зайняті іншими людьми. Тими, хто пізніше боронив цю країну. Тому ретроспективний огляд Покрови важливий. Важливо пам'ятати, як патріоти потроху здобували правду для України. Як цьому заважали влада та силовики. Хто стояв із протилежного боку. Хто прагнув затягти нас назад в імперське минуле. Байдуже, червоне чи царське».

СУЧАСНІСТЬ

І ось тепер, після того як 2014 року свято набуло офіційного статусу, постало питання його майбутнього. Адже можна не сумніватися, що тепер знайдеться дуже велика кількість персонажів, які вдягли вишиванки тільки після перемоги Революції гідності, але тепер показуватимуть себе найпатріотичнішими за всіх патріотів. Таким чином вони зводять свято, яке колись було днем відчайдухів, до звичайної державної фальші. Ну якщо навіть і не фальші, то нотаріально завіреного патріотизму, що нічим не краще.

Власне, святкування взірця 2015-го дало розуміння, що статус офіційного замінника 23 лютого вже дається взнаки. Адже Указом Порошенка від 24 серпня 2014 року Днем захисника України оголошено 14 жовтня, а також скасовано Указ Леоніда Кучми від 1999-го, яким встановлювалося аналогічне свято 23 лютого. Така собі недолуга спроба просто перенести дату радянського свята. Карма, що називається. А сенс якраз у тому, щоб День захисника української Вітчизни не мав нічого спільного з радянським. Ні за суттю, ні за формою.

Плюс величезна проблема полягає в тому, що День захисника України не збігається з Днем Збройних сил України, який, своєю чергою, відзначається 6 грудня, у день ухвалення Верховною Радою 1991 року Закону України «Про Збройні сили України». І маємо досить дивну ситуацію, коли День армії не збігається з Днем захисника України. Історики, зокрема Інститут національної пам'яті, наполягають на тому, щоб об'єднати ці дати, але поки що питання зависло в повітрі. Багато в чому й через досить інерційне, м'яко кажучи, мислення вищого керівництва ЗСУ, яке вельми неоднозначно ставиться до Покрови. І через те, що це день створення УПА, котра в глибині душі у людей, що закінчували радянські військові виші, викликає стереотип «бандерівці», який політруки вбивали в голови із залізною невідворотністю.

ФОТО: УНІАН

На державному рівні. День захисника України тепер офіційне свято. Важливо вберегти його від зайвого офіціозу та радянських традицій вшанування воїнів

Своєю чергою, націоналістів теж спіткала криза. Адже нібито всі цілі досягнуто, свято офіційно визнано. Та й, як не крути, на вулицях немає головного подразника для радикалів — противників, здатних виступити мотивувальним та об'єднувальним фактором. Тому для чималої кількості вчорашніх вуличних активістів, які сьогодні є фронтовиками, цей день нерідко перетворюється просто на зайвий привід зустрітися з друзями. Це не означає, що сенс втрачається, але найактивніша частина суспільства, яка раніше була рушієм і серцем цього свята й розуміла, у чому його глибинна суть, зараз, по суті, відсторонилася від його офіціозного образу.

І тому зростає загроза, з одного боку, такого собі одержавлення, а з другого — оцивільнення цього свята. Перетворення його з річниці визвольної звитяги та мужності на такий собі чоловічий аналог 8 березня. Коли треба привітати всіх чоловіків, презентувати їм якийсь черговий подарунок. Коли чиновники виходять і говорять абсолютно прохідні та протокольні речі, не абсолютно розуміючи, що це за свято й навіщо воно. Українцям ще тільки доведеться навчитися знайти баланс у святкуванні таких дат — між фальшивим офіціозом та реальним душевним поривом.

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Білі плями меморандуму

Любомир Шавалюк

Про ключові елементи дальшої співпраці з МВФ

Іноді корисно читати офіційні документи. У них трапляються якщо не прямі описи змін, які чекають на нас у недалекому майбутньому, то принаймні недвозначні натяки на них. У час непевності та масштабних перетворень, коли багато українців просто боїться завтрашнього дня й тих змін, які він може принести, така інформація надзвичайно цінна. Вона може не тільки забезпечити психологічне полегшення людям, а й дати можливість громадянському суспільству впливати на зміни в країні. Натомість відсутність такої інформації та публічного аналізу кроків влади створює простір для кулуарщини, процвітання популістів та дальшого нагнітання страхів у соціумі зацікавленими сторонами.

Документи співпраці з Міжнародним валютним фондом не виняток. Вони дуже інформативні, ось тільки їхню суть рідко доносять до широкої публіки. І тим ціннішим стає аналіз цих текстів.

НА ЗЛАМІ

Минає місяць після виділення Україні третього кредитного траншу в межах Програми розширеного фінансування. Уперше у своїй історії після численних спроб країна подолала другий перегляд програми співпраці з МВФ. Ми опинилися на незвіданій досі території. Це показник того, що в державі справді відбуваються зміни. За неї можна порадіти. Але що далі? Як зміниться робота з фондом, які його вимоги маємо виконати невдовзі й чи змінить це наше життя на краще?

Усі перелічені запитання нині дуже актуальні. На них прямо чи опосередковано відповідають лист про наміри та Меморандум про економічну та фінансову політику, опубліковані МВФ 3 жовтня у зв'язку із завершенням другого перегляду програми.

Такі публікації зазвичай з'являються на сайті фонду за кілька днів після ухвалення рішення про виділення чергового траншу. Цього разу на звіт довелося чекати понад два тижні, що вказує на два моменти. По-перше, МВФ був не зовсім готовий надати чергову порцію коштів Україні, бо її влада не реалізувала трьох критеріїв виконання програми й не досягла п'яти з одинадцяти структурних маяків, установлених іще в серпні 2015 року. Відтак третій транш — це такий собі аванс, зумовлений, мабуть, як зовнішніми (геополітичними), так і внутрішніми (позитивною оцінкою МВФ діяльності нового уряду та схильності продовжувати реформи) причинами. І цей аванс уселяє оптимізм. По-друге, уряд справді потребував зовнішніх вливань (імовірно, через проблеми з виконанням бюджету), інакше ніхто не форсував би виділення третього траншу. А ще кілька місяців тому лунали заяви політиків про те, що країна може обійтися без кредитів фонду. Такі заяви виявились або хибною оцінкою ситуації, або, що гірше, інформаційною ширмою для тих, хто намагався зупинити процес необхідних реформ, виступаючи проти продовження співпраці з МВФ та зовнішніми донорами. Надії реакціонерів розвіялися. Це добре для народу, бо реформи триватимуть. Отже, зберігаються шанси на помітне зростання рівня життя.

ДВІ ФАЗИ

Зазвичай співпраця з МВФ складається із двох принципових етапів. Перший триває під час кризи, через яку і звертаються до фонду. Тоді потрібно урізати бюджетні видатки, збільшувати фіскальне навантаження, знецінювати національну валюту, долати проблеми фінансового сектору тощо. Усі ці заходи не до вподоби суспільству, позаяк їх супроводжує погіршення добробуту населення. Але Міжнародний валютний фонд та уряд країни, що потрапила в халепу, змушені вживати їх, аби не було гірше й аби досягти макроекономічної стабілізації, необхідної для зростання економіки та рівня життя громадян. На цьому етапі з'являється дуже багато нарікань і звинувачень МВФ у всіх бідах. А ключовими елементами співпраці з фондом є виконання кількісних критеріїв програми (рівень дефіциту бюджету, монетарної бази, золотовалютних резервів тощо).

МВФ ВИМАГАЄ ТАК ЗВАНОЇ ПАРАМЕТРИЧНОЇ РЕФОРМИ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ ДО КІНЦЯ 2016 РОКУ. БЕЗ НЕЇ ШАНСИ НА ПРОДОВЖЕННЯ СПІВПРАЦІ ВКРАЙ НЕВЕЛИКІ, БО НАДАЛІ ЦЕ ПИТАННЯ ВІДКЛАДАТИ НЕ МОЖНА, ТА Й НЕМАЄ СЕНСУ

Однак кризи раніше чи пізніше закінчуються. Необхідність уживати суворих заходів відпадає, а об'єктивний простір для звинувачень фонду та перекладання на нього відповідальності суттєво звужується. Співпраця з МВФ переходить у площину структурних реформ, а ключовим стає виконання не кількісних, а якісних критеріїв, які формують перелік структурних маяків та попередніх заходів. Саме до такого етапу дійшла Україна, якщо судити зі згаданих документів. Макроекономічної стабілізації досягнуто, ВВП хоч трішки, але зростає (однозначно не падає). Значить саме структурні реформи будуть у фокусі співпраці між Україною та МВФ протягом наступних кількох кварталів.

ДВА КАМЕНІ СПОТИКАННЯ

Після отримання другого траншу ми чули дуже багато заяв від посадових осіб МВФ із приводу того, що саме перешкоджає продовженню співпраці. »

ФОТО: УНІАН

Складне завдання. Для дальшої успішної співпраці з МВФ уряд має порушити два непопулярні питання: пенсійної реформи та ринку землі

Практично всі вони містили два пункти: боротьба з корупцією та пенсійна реформа. Схоже, нині в цих питаннях українська влада й фонд досягнули консенсусу.

У царині протидії корупції за останній рік сталося чимало зрушень. Запрацювали новостворені антикорупційні державні органи (це було одним зі структурних маяків). Повідомлення про їхню роботу, які регулярно з'являються в інформаційному просторі, свідчать, що процес пішов на ділі. Зараз на порядку денному законодавче суттєве розширення повноважень НАБУ — структурний маяк для наступного перегляду програми. Зміна генерального прокурора теж справила чималий ефект: ГПУ запрацювала зовсім по-іншому, хоч, може, і зовсім не ідеально. Судова реформа, у межах якої вдалося внести відповідні зміни до Конституції України, — це величезний крок уперед у боротьбі з корупцією. Електронне декларування доходів та майна високопосадовців, на запровадженні якого так наполягали громадянське суспільство й уся міжнародна спільнота на чолі з МВФ, — це також практично доконаний факт. Без його запровадження, за словами чиновників фонду, не могло бути й мови про продовження співпраці з Україною. До кінця жовтня відповідно до меморандуму всі високопосадовці повинні ввести декларації в систему, яка функціонує, і незабаром відповідна інформація з'явиться у вільному доступі (це також є структурним маяком програми).

Багато дрібніших, але не менш важливих перетворень уже зроблено і ще робиться в цьому напрямку. Без тиску МВФ та інших міжнародних донорів більшість цих змін не можна було б реалізувати. Про це свідчить кількість як часу, втраченого країною через затягування різними сторонами процесу реформування, так і скандалів, які виникали у зв'язку із цими перетвореннями. І як тепер можна говорити про те, що фонд діє проти інтересів України? Якщо за допомогою всіх названих і неназваних змін вдасться побороти, чи то пак мінімізувати, корупцію, то їх самих вистачить, щоб «окупити» для суспільства ті збитки, яких воно зазнало за останні роки нібито через виконання програми МВФ, а насправді внаслідок твердого наміру порвати з ганебним минулим, який спровокував анексію, війну, кризу та руйнування, спричинені ліквідацією накопичених економічних дисбалансів.

ПЕНСІЙНИЙ ВАЛЬС

Із реформою пенсійної системи ситуація значно гірша, ніж із боротьбою проти корупції. Від початку її планували на осінь 2015 року, але відтоді не було ані досягнень, ані навіть будь-яких систематичних спроб напрацювати якісь зміни й донести їх до громадськості. У листі про наміри влада прямо заявляє, що «потребує трохи більше часу для того, аби вибудувати необхідну підтримку в суспільстві». Підтримку чого? Мабуть, тих кроків, які вважають непопулярними і які можуть нашкодити політичним рейтингам. А що відбувається натомість? Влада знову мовчить, не хоче розмовляти з народом, пояснювати, що існує гостра проблема і що вона потребує радикальних рішень. А закінчиться це, як завжди, ухваленням в авральному порядку необхідних змін, які торкнуться мільйонів громадян, без обговорення, суспільної підтримки та аналізу наслідків. Чи такого ми чекаємо від влади? Однозначно ні.

МВФ вимагає так званої параметричної реформи пенсійної системи до кінця 2016 року. Без неї шанси на продовження співпраці вкрай невеликі, бо надалі це питання відкладати не можна, та й немає сенсу. Позитив у тому, що Кабмін пропонує кілька рішень, хоча ще рік тому жодних пропозицій від уряду щодо пенсійної реформи не було взагалі. Але чи матимуть запропоновані Кабміном заходи відчутний вплив на дефіцит Пенсійного фонду? Радше ні.

Отже, які нововведення в пенсійній системі пропонує уряд? Передусім відповідно до меморандуму нині вже зменшено перелік професій, які дають право виходити на пенсію у зв'язку з вислугою років, тобто раніше за визначений вік, що зменшило кількість тих, хто претендуватиме на таку пенсію, на 40%. Це був попередній захід, окреслений у меморандумі. До кінця 2016 року планують внести в законодавство такі зміни. По-перше, «поступово збільшити встановлений законом пенсійний вік та надалі скоротити кількість тих, хто виходить на пенсію за вислугою років». Неоднозначне формулювання. Ідеться про збільшення пенсійного віку для всіх чи тільки тих, хто виходить на пенсію раніше? Із такого формулювання (англійська версія ще менш однозначна) це зрозуміти не можна. Тобто побачимо все лише за фактом, але слід готуватися до підвищення пенсійного віку. По-друге, уряд планує запровадити суворіші вимоги для отримання мінімальної пенсії. Мабуть, ідеться про збільшення мінімального стажу, необхідного, щоб її

мати, або щось подібне. Деталізації в меморандумі немає. По-третє, існує намір уніфікувати пенсійне законодавство та принцип нарахування пенсії для всіх професій, окрім військовослужбовців. Це добре. По-четверте, хочуть збільшити базу для нарахування ЄСВ. Яким чином — не написано. По-п'яте, планують установити тісніший зв'язок між внесками в Пенсійний фонд та пізнішими пенсійними нарахуваннями.

Пенсійна реформа подібна до вальсу на площі 1 м²: скільки не крутись, а танець вийде поганий. Бо простір для маневру на момент змін невеликий, а ефект від будь-яких запропонованих перетворень дуже розтягнутий у часі. І наведені пропозиції не виняток.

На питання треба дивитися стратегічно. За словами міністра соцполітики Андрія Реви, на сьогодні при 16,4 млн зайнятих ЄСВ сплачують лише 10 млн українців (кількість пенсіонерів — 12,3 млн осіб), при цьому 4 млн з них платять внесок із мінімальної зарплати, тобто їх можна підозрювати в отриманні заробітків у конвертах. Оце і є основна проблема, яка має дві складові. Чому при 42,6 млн населення Україна має тільки 16,4 млн робочих місць (найманих — іще менше)? Бо тут дуже важко вести бізнес, створювати продукт, робочі місця, вартість. Тому представники активного покоління емігрують, а пенсіонери залишаються на шиї в держави, а не в молодих та успішних. Якби в нас пропорція зайнятих до всього населення була така, як у більш розвинутих країнах, проблеми не існувало б. І друге питання: чому в нас стільки неефективних робочих місць? Усі міністри кажуть про те, що потрібно виводити людей із тіні, але ж працівники та бізнеси там опиняються не від хорошого життя й дуже часто не від злочинної вдачі. Що зробила держава для подолання цих двох проблем: трудової міграції та низької ефективності бізнесу? Поки що тільки невеличкі кроки, спрямовані на покращення бізнес-клімату. І все. Невже не можна спромогтися на більше: принаймні правильно поставити питання, зокрема в частині пенсійної реформи?

УРЯД ЗОБОВ'ЯЗАВСЯ ЗНАЧНО ЗБІЛЬШИТИ ЗУСИЛЛЯ, СПРЯМОВАНІ НА РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ Й ВИХОДУ НА МАСОВУ ПРИВАТИЗАЦІЮ

Погляньмо з іншого боку. Створення ефективних робочих місць — це завдання на довгу перспективу, а дефіцит Пенсійного фонду 130–150 млрд грн (до половини всіх відповідних виплат) потрібно мінімізувати вже сьогодні. Тоді уряд повинен вийти і сказати, що на сьогодні ми не можемо дозволити собі такий рівень пенсій, а отже, маємо два варіанти. Перший: живемо з дефіцитом, забираючи бюджетні кошти від напрямів із більшим потенціалом (серед них і слабше податкове навантаження у зв'язку зі зменшенням ставки ЄСВ до 22%, воно почне давати плоди зовсім скоро, на етапі зростання економіки), які незабаром принесли б користь усім, зокрема й пенсіонерам. Другий: ми зменшуємо коефіцієнт заміщення (відношення середньої пенсії до середньої зарплати), свідомо залишаючи пенсіонерів на їхніх дітей або на адресну допомогу держави для самотніх та найуразливіших категорій. Бо пропонована реформа не долає проблеми, вона є тільки тимчасовим рішенням, політично комфортним у відносинах як із МВФ, так і з найчисленнішою частиною електорату. Зайве й казати про те, що нею виправдовують затримку із запровадженням другого рівня пенсійної системи.

ТРЕТІЙ ТА ІНШІ

Іще однією чутливою темою є обіг земель сільськогосподарського призначення. У меморандумі йдеться лише про подачу відповідного законопроекту до парламенту як один зі структурних маяків, але річ не в тому. За продовження мораторію днями проголосувала майже конституційна більшість — 297 депутатів, а в меморандумі ні слова про будь-які зусилля уряду в напрямі створення ринку землі або подолання тих проблем, із якими бореться мораторій, а також тих, до яких він призводить. Нині зарано говорити про те, що буде із сільгоспугіддями через рік. Україні бракує об'єктивних досліджень та напрацювання різних сценаріїв земельної реформи. А це одна з найскладніших тем, які потребують індивідуального підходу. І якщо МВФ наполягатиме на запровадженні ринку землі на тих принципах, котрі поширені в інших країнах, то все може закінчитися або розривом співпраці з фондом, або насильним і непродуманим запровадженням ринку землі, що призведе до випробувань серед власників паїв та українських фермерів, які разом становлять значну електоральну групу.

Серед інших умов продовження співпраці з МВФ слід звернути увагу на такі. По-перше, коригування параметрів соціальної допомоги таким чином, щоб укластися в заявлені бюджети. ***Тиждень*** писав, що на поточний рік для субсидування житлово-комунальних послуг виділено 40 млрд грн, а наступного суму планують збільшити до 51 млрд грн. Це при тому, що за вісім місяців 2016-го на субсидії пішло 25,8 млрд грн, а з початком опалювального сезону, враховуючи нові тарифи на газ і тепло, радикально зросте як кількість претендентів на державну допомогу, так і обсяг затребуваних державних коштів. Зазначений структурний маяк може свідчити про те, що претендентам на оформлення субсидії почнуть масово відмовляти. І це прихований ризик продовження співпраці з фондом.

По-друге, уряд зобов'язався значно збільшити зусилля, спрямовані на реформування державної власності й виходу на масову приватизацію. Один зі структурних маяків із виконанням до кінця жовтня — розподіл усіх держпідприємств на три групи: ті, які залишають у державній власності, які виводять на приватизацію або які ліквідують. Також передбачено передачу управління всіма держпідприємствами — кандидатами на приватизацію Фондові держмайна та роздержавлення протягом наступних півроку ОПЗ, кількох обленерго й Центренерго.

Загалом до кінця поточного року уряд повинен досягти дев'яти нових структурних маяків і трьох із п'яти старих, які залишилися невиконаними ще від минулого перегляду програми. Разом дванадцять. Із цього числа сім треба виконати до кінця жовтня, щоб відповідно до графіка отримати в листопаді четвертий транш обсягом $1,33 млрд. Чи впорається влада із цим завданням, сказати важко. Але співпраця з міжнародними донорами триває.

Системна криза «народних республік»

Денис Казанський

У чому причина розчарувань бойовиків та мирних жителів окупованих територій Донбасу

Позиційна війна, яка триває на Донбасі вже третій рік, помітно виснажила обидві сторони. В Україні тільки лінивий не говорив і не писав про те, що «люди втомилися від війни», але важко не тільки нашим бійцям — важко й супротивникові. Проросійські бойовики дедалі частіше зізнаються, що не розуміють, за що воюють. Адже нині на приєднання їх до РФ уже не чути й натяків. У самій Росії влада відкрито підкреслює, що Донбас — це територія України, чим щоразу викликає обурення в радикалів на кшталт Стрєлкова.

На тлі такої зради головного союзника, який не оцінив пориву проросійськи настроєного населення в Донецьку та Луганську, на фронті й у тилу шириться деморалізація.

Схоже, у «ЛДНР» запанувала системна криза, яка охоплює як економіку, так і людські стосунки. Криза тепер відчувається не тільки в гаманцях, а й у головах. Це криза довіри: до Росії, місцевої «влади», «волонтерів», що возять гуманітарку.

Ворогуючі угруповання бойовиків не перестають пожирати одне одного в боротьбі за контроль над захопленою територією. Не вщухли пристрасті після невдалого «державного перевороту в ЛНР», що закінчився загибеллю одного з недавніх лідерів «республіки» Ґеннадія Ципкалова, як під каток потрапили ще дві досить розкручені персони.

У Донецьку посадили в підвал ватажка «гуманітарного батальйону «Ангел» Алєксєя Смірнова. А під Луганськом розстріляли досить авторитетного польового командира Армена Баґіряна на прізвисько Баґґі, який контролював контрабандну переправу через Сіверський Донець. Списати вбивство на українську ДРГ, як зазвичай робиться, цього разу бойовикам не вдалося. На форумах і в соціальних мережах сепаратисти, обговорюючи те, що трапилося, відразу написали, що Баґґі вбили свої, а можливим мотивом розправи був конфлікт через контрабанду.

«Жигулі-копійка», якими їхав Баґірян, були розстріляні з автомата неподалік села Жовте. Двоє бойовиків, що перебували в авто разом із ним, також загинули.

Волонтерка з Москви Ґаліна Созанчук, яка збирає для бойовиків «ЛНР» у Росії гроші та спорядження, відразу дала зрозуміти, що до вбивства Баґіряна причетні його ж таки соратники.

«Я обіцяла розповісти те, що дізналася з приводу загибелі Баґґі й тих, хто був поруч із ним. Хлопці, вибачте, обставини загибелі я знаю, але написати нічого не зможу. Ні в паблік, ні в приват, ні по секрету, ні по великій дружбі. Але багато хто з вас сам усе розуміє. Комвзводу і хлопців убито не в бою, не на фронті, вони не на міну колесом наїхали. Вони загинули у Слов'яносербську, ця територія під нами. Кому треба, зрозуміють і решту», — зізналася вона.

Банда Баґіряна мала назву «Єгорівський територіальний батальйон № 13» й була сформована в Ровеньках із місцевих «казаков», котрі, як відомо, не надто люблять Плотницького. Мабуть, давня ворожнеча та конкуренція за фінансові потоки і стали причинами для знищення Баґґі та його людей.

ВСЕ, ЩО КОЇТЬСЯ НИНІ НА ОКУПОВАНОМУ ДОНБАСІ, АЖ НІЯК НЕ ДОДАЄ ПОПУЛЯРНОСТІ ЛІДЕРАМ «ЛДНР». ОДНАК НА СЬОГОДНІ В ДОНЕЦЬКУ ТА ЛУГАНСЬКУ НЕМАЄ СИЛИ, ЯКА СТАЛА Б ЇМ АЛЬТЕРНАТИВОЮ

Відомий російський бойовик Стас Шустров, який раніше воював проти ЗСУ, а нині займається збором різної допомоги для бойовиків і подеколи приїжджає на Донбас, також підняв завісу над тим, що діється в «Луганській республіці». На відміну від багатьох соратників він не приховував ставлення до подій і слів не вибирав.

У своїх записах Шустров стверджує, що приблизно половина жителів «ЛНР» та «ДНР» — «відверті упирі», а також зневажливо називає «народні республіки» «утвореннями».

«Слово «Новороссия» по відношенню до цієї території більше не вживатиму, поки тут усіх упирів не поприбирають», — написав Шустров після свого останнього візиту до Луганська.

І такі настрої стають дедалі популярнішими серед тих росіян, які довгий час вірили в «русскую вєсну» та проект «Новороссия».

Чимало галасу здійняла й історія з викриттям та ліквідацією «гуманітарного батальйону «Ангел». Це формування часто викликало нерозуміння навіть у прихильників «ЛДНР». Члени «батальйону», який складався приблизно з 10 осіб, займалися доставкою гуманітарної допомоги людям, що живуть у зоні бойових дій. Однак при цьому волонтери були озброєні, а їхній ватажок Алєксєй Смірнов постійно позував зі зброєю на тлі військової техніки,

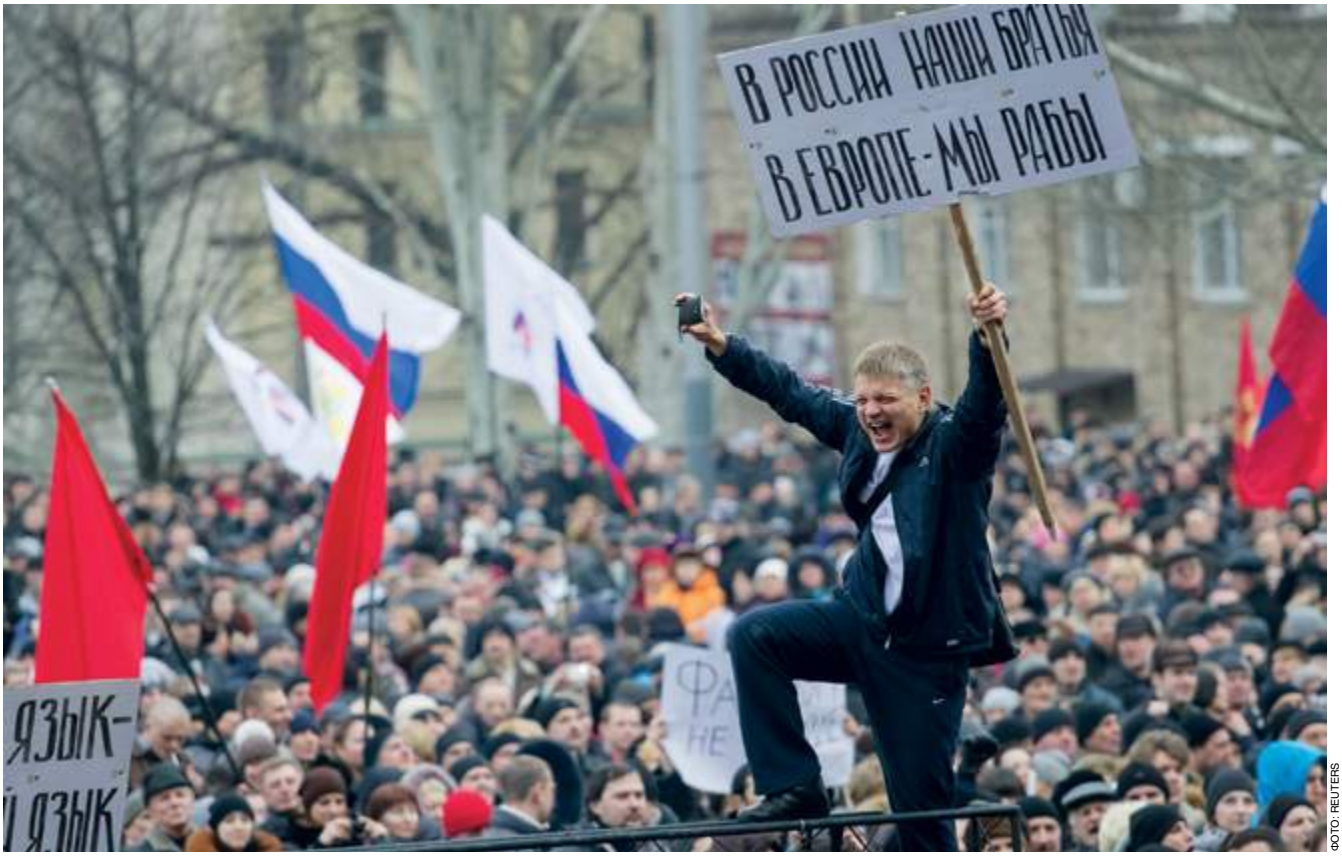

ФОТО: REUTERS

Війська ввели, але до РФ не приєднали. На окупованих територіях спостерігається масове розчарування в ідеалах «русской весни»

натякаючи, що займається не тільки доставкою продуктів. У мережі часто називали такі фотографії постановочними.

Смірнова заарештували люди Захарченка в Донецьку наприкінці вересня. Спочатку, як це часто буває в ОРДіЛО, він просто зник. Через тиждень після того виявилося, що він затриманий «МГБ ДНР» за звинуваченням у зберіганні вибухівки.

Повідомлення про арешт Смірнова викликало хвилю обговорень у мережі, де симпатики «ангелів» сперечалися з їхніми противниками. Пізніше «МГБ» опублікувало в інтернеті відеозвернення Смірнова, який плутано розповів, що був затриманий за використання підробних документів та зберігання вибухівки й в усьому співпрацює зі «слідством».

«Я повністю усвідомлюю свою провину. Прошу, щоб ніхто не повторював моїх помилок. Сподіваюся, що наші заслуги перед республіками пом'якшать наслідки й ми скоро побачимося. Я хочу попросити вибачення у всіх людей та тих працівників, які нам довірилися», — розповів бойовик.

Історія з арештом «ангелів» підштовхнула бойовиків до обговорення загальної ситуації зі збором та доставкою гуманітарної допомоги з Росії, а також участю в цьому бізнесі всіляких волонтерів та організацій.

Досить різко про це висловився московський журналіст Дмітрій Стєшин, який співчуває бойовикам «ДНР».

«Гуманітарники постійно намагалися використовувати воєнкорів для зведення особистих і бізнесових порахунків та підкилимних розборок із владою, навіть не припускаючи, що за 30 років журналістського стажу ми навчилися бачити наскрізь. Тому на всі прохання висвітлити, написати на тему «як цей гад Х. краде», «Н. та П. вкрали вантажівку», «тушонкою на базарі торгують» ми завжди чемно відповідали: «Вибачте, ми цим лайном не займаємося». Не займались, але добре знали, як із гуманітаркою можна працювати. Зібрати 1 млн руб., і на 100 тис. руб. купити соєвої тушонки, згущеного молока з пальмової олії та макаронів із борошна третього сорту. «Газель» забита під дах, жертводавець задоволений, реципієнти теж, 900 тис. руб. у кишені», — написав Стєшин.

А загалом блогери та журналісти, які співчувають бойовикам, визнавали: історія з «ангелами» стане черговим ударом по іміджу будь-яких волонтерів чи інших збирачів гуманітарної допомоги. Утім, ця діяльність давно вже перетворилася на бізнес, на якому заробляють практично всі учасники.

Зрозуміло, все, що коїться нині на окупованому Донбасі, аж ніяк не додає популярності лідерам «ЛДНР». Однак на сьогодні в Донецьку та Луганську немає сили, яка стала б їм альтернативою. Маріонеткові утворення все ще тримаються на російських багнетах і протримаються на них рівно стільки, скільки будуть потрібні Москві. А це означає, що становище людей, котрі опинились у заручниках геополітичних планів Росії та шкурних інтересів місцевих кримінальних угруповань, іще довго залишатиметься важким.

Столиця

Як тебе полюбити, Києве мій?

Юрій Макаров

Ви раптом не знаєте імені головного архітектора Лондона? І я не знаю. Не певен навіть, що в них такий є. А Лондон є. І має своє неповторне обличчя, яке намагаються копіювати в інших країнах. Тож не в посадах річ.

Київ нарешті після низки гучних заяв, плачів і прокльонів отримав головного архітектора. Людину, яка, попри назву своєї посади, не є «головною над архітекторами», тобто не може безпосередньо їм щось наказати чи заборонити, але яка опосередковано визначає правила й тренди для всього подальшого розвитку міста. Тепер кажуть, що процедура виборів на керівні посади в нас заздалегідь недосконала, краще б уже призначали по-старому, вольовим порядком.

Апріорні претензії до нового головного зодчого визначаються його попереднім творчим шляхом. Адже він був не лише автором споруд непереконливої естетичної та функціональної якості, а й довгий час працював у команді одного зі своїх попередників на цій посаді, феєричного Сергія Бабушкіна, а вже до нього в людей зі смаком і мінімальним візуальним досвідом накопичилася сила-силенна звинувачень.

«Архітектура — політика, застигла в камені» — перефразував відомий афоризм російський критик та урбаніст Ґріґорій Рєвзін. Архітектура розповідає нам про епоху правдивіше, ніж це можна передати будь-якими іншими засобами. Перетворення в нашій столиці за останніх 100 років — матеріал для бригади психоаналітиків, свідчення провінційних амбіцій і неосвіченості кожної наступної влади. Будьмо відверті, Київ початку XX століття був сонним губернським містом, яке змусили забути про його державну славу, але натомість він був затишним, пристосованим для життя, співмірним окремій людині. Те, що зробили з містом у 1940–1950-ті, у 1960–1970-ті й особливо за незалежності, — приклад того, як ідея (імперська, утопічна, знову імперська, нарешті в останні роки наймогутніша з усіх ідея зажерливості) придушує антропологію. Його нинішнє обличчя — це викапаний Свирид Петрович Голохвастов, який одружився з дочкою олігарха й тепер щосили ховає сліди своєї колишньої цирульні.

Але слід поставити безжальне запитання: чи має у своєму арсеналі альтернативне соціальне замовлення київська громада й навіть ширше, адже столиця належить не лише киянам, а й усім українцям? Відповідь слід шукати в гучних скандалах навколо новобудов останніх років. Я згадаю кілька.

Чотири роки тому компанія СКМ почала була споруджувати офісний центр біля підніжжя Андріївського узвозу. Андріївський — охоронна територія, до того ж зі складною гідрогеологією. Близько тисячі киян організували масові акції протесту біля мерії та штаб-квартири Ріната Ахметова. Хай як дивно, подіяло, проект відкликали. Це можна було б вважати позитивним прецедентом, якби в результаті тиску було забезпечено комплексну реставрацію легендарної вулиці та прилеглих територій, проте на проштовхування такого порядку денного в громадськості вже забракло енергії.

Трохи пізніше розгорнулися акції протесту проти будівництва торговельно-офісного центру в Гостинному дворі на Подолі. Позиція захисників була не в усьому переконливою, Гостинний двір — ніяка не пам'ятка, а типовий макет, «новобуд» 1980-х, але пафос принаймні був зрозумілий: активісти виступали за створення замість чергової галереї бутиків повноцінного громадського простору в серці історичного кварталу. Результат: будівництво припинили, руїни руйнуються. Можна згадати ще Пейзажку — теж перемога чи ілюзія перемоги? Натомість не було, здається, жодного солідарного спротиву, коли будували взірці перукарської естетики на Грушевського, Мазепи, Кловському узвозі, Жилянській.

НИНІШНЄ ОБЛИЧЧЯ КИЄВА — ЦЕ ВИКАПАНИЙ СВИРИД ПЕТРОВИЧ ГОЛОХВАСТОВ, ЯКИЙ ОДРУЖИВСЯ З ДОЧКОЮ ОЛІГАРХА Й ТЕПЕР ЩОСИЛИ ХОВАЄ СЛІДИ СВОЄЇ КОЛИШНЬОЇ ЦИРУЛЬНІ

Нині найгарячіші баталії точаться якраз не в центрі, а в спальних районах, коли забудовник намагається втулити чергову свічку або торговельний центр на місці ставка, пустиря, автостоянки. У цих виступах, даруйте, відчувається щось ірраціональне, бо неможливо відрізнити, де тут розумні вимоги (інсоляції, рекреаційних зон, інфраструктури, об'єктів соцкультпобуту), а де просте небажання, щоб поруч із тобою ще комусь теж було добре.

Я не бачу, не чую поміж громадськості жодних ознак наявності не те що креслень майбутнього, а бодай завалящого ескізу. Без проекту майбутнього будь-який спротив перетворюється на відчайдушну жакерію із залученням чи то тітушків, чи то ЦК «Азов», чи то всього разом. Ми закономірно пишаємося тим, що в країні нарешті постало громадянське суспільство. Але чи слід приймати перші, багато в чому інфантильні його паростки за повноцінного гравця на ринку ідей, за агента реальних перетворень? А без цього, перепрошую, головні архітектори благословлятимуть рівно те саме, що будувалося досі: «глобуси», «паруси», «срібні бризи» й подібні «плази».

Право на місто

Тарас Кінько

Як Генплан Києва став інструментом численних маніпуляцій і зловживань

Наприкінці XIX століття барон Осман і його партнери розпочали реконструкцію центральної частини Парижа. Мешканців приречених на знесення кварталів інвестори й забудовники за сприяння влади брутально утискали та силоміць викидали з насиджених місць, натомість облаштовуючи широкі бульвари й розкішні будинки для тих, хто міг дозволити собі їх придбати або винаймати. Вигнанці шукали собі прихисток по чужих і нелюбих їм паризьких околицях та передмістях. У відповідь на це Франція дістала Паризьку комуну, яка взяла Париж під контроль простих парижан. Комуну було знищено. Повстання придушене. Але залишилося без відповіді запитання: за що й проти чого повстали парижани? Що вони насправді захищали? Що обстоювали?

1968 року вийшла наукова праця Анрі Лефевра «Право на місто». Як пишуть коментатори цієї книжки, право на місто має свою структуру: «Право на місто включає в себе два аспекти: право на участь і право на привласнення. Право на участь передбачає, що городяни повинні брати участь у прийнятті всіх рішень, пов'язаних зі створенням міського простору. До кола рішень, які мають, згідно з правом на місто, приймати городяни, входить доволі широкий список сфер суспільного життя усіх масштабів». І особливо слід наголосити на тому, що «навіть інвестиційні рішення фірм, що здійснюють свою діяльність у місті, опиняються у сфері права на місто, оскільки відіграють важливу роль у виробництві міських просторів. Таким чином, городяни отримають «місце за столом переговорів» і «прямий голос» при прийнятті рішень у місті на противагу опосередкованій участі у виробництві суспільних просторів шляхом сплати податків та участі в голосуваннях на виборах, що зазвичай практикується в демократичних країнах».

Що ж до права на привласнення, то, на думку коментаторів, «право на привласнення включає в себе й право на фізичний доступ до міських просторів та їх використання. Важливо те, що це право не просто займати вже створені простори, а й творити та перетворювати простори таким чином, щоб вони відповідали потребам людей». І, нарешті, висновок, який вінчає вистраждану в конфліктах концепцію права на місто: «Корисність простору для городян стає головним аспектом при прийнятті рішень про його створення».

Поєднувати в просторі міст планування фізичного простору з перетворенням суспільних відносин вдається за допомогою генеральних планів міст. Бо тільки там, де генеральні плани розробляються й дотримуються, у містах не залишається місця ні для баронів Османів, ні для паризьких комун і в городян є право на місто. Це підтверджується минулим і сучасним Києва.

ЖИТТЯ З ГЕНПЛАНОМ

Ще за середньовіччя в Києві існували зачатки узгодженого плану міської забудови. А за царату регулювання забудови тут стало справою державного значення. Особи, відповідальні за впорядкований і керований розвиток Києва як губернського центру, призначалися імператорськими розпорядженнями. З появою в місті на початку XIX століття посади головного архітектора до рішень влади та місцевої громади додався ще й постійний професійний супровід. Вперше цю посаду обійняв архітектор Меленський. А за його наступника й колеги Беретті в Києва з'являється вже прообраз майбутнього генерального плану, яким регулюються всі відносини в царині містобудування.

Чи не найкраще сутність генерального плану передається в такому визначенні: «Генеральний план населеного пункту є основним

видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту. Невід'ємною частиною генерального плану населеного пункту є план земельно-господарського устрою цього населеного пункту».

З часом Київ як місто став таким складним і великим організмом, що розробку його генеральних планів почали покладати на спеціалізовані проектні установи відповідно до особливостей та потреб часу. Багато десятиліть кузнею генпланів у Києві незмінно залишалася проектна установа, відома як Київгенплан або Київпроект.

Про те, наскільки ґрунтовно велася розробка генеральних планів Києва, свідчать факти. Так, ухвалюючи рішення про створення нового Генерального плану міста Києва та проекту планування його приміської зони на період до 2020 року, Київська міська державна адміністрація була зобов'язана звернутися до Кабінету Міністрів України стосовно одержання державних вимог для розроблення документа. До роботи над ним залучалися підрядні спеціалізовані установи та профільні академічні інститути, на завершальному етапі погодження й затвердження Генплан Києва проходив більше ніж у 120 спеціалізованих організаціях. А ухвалювався на найвищому державному рівні.

28 березня 2002 року IX сесія XXIII скликання Київської міської ради з метою забезпечення сталого розвитку міста Києва ухвалила Рішення № 370/1804 «Про затвердження Генерального плану міста Києва та проекту планування його приміської зони на період до 2020 року» (ГП2020). Це четвертий Генплан, розроблений з урахуванням особливостей столиці та умов трансформаційного періоду переходу до нових політичних і соціально-економічних відносин у суспільстві, зокрема розвитку ринкових форм та методів управління на нових засадах регіональної політики.

Головна концепція Генплану 2020 ґрунтується на основній меті державної політики — підвищенні якості життя, забезпеченні ефективної життєдіяльності населення міста та екологічній безпеці.

Якщо згадати про те, що за концепцією права на місто «корисність простору для городян стає головним аспектом при прийнятті рішень про його створення», то позитивною особливістю чинного на сьогодні Генплану 2020 можна вважати, що щільність забудови в ньому визначалася нормативними розрахунками площ прибудинкових територій, які мають припадати на кожного мешканця, а висотність будинків у центральній планувальній зоні міста не мала перевищувати 27 м. Відповідно до містобудівних вимог і нормативів скрізь, де мешкали чи поселялися кияни, обов'язково планувалося й будівництво об'єктів соціальної сфери, оптимально вписаної в квартали житлової забудови.

Окремо слід відзначити, як ГП2020 урахував статус Києва як історичного міста. Документ містить розділи, які є історико-архітектурним та історико-містобудівним опорними планами. У них відображені всі особливо цінні землі історико-культурного призначення, які не можуть відчужуватися без рішення Верховної Ради України, враховані практично всі охоронювані Законом України «Про охорону культурної спадщини» об'єкти культурної спадщини місцевого, національного та всесвітнього значення, класифіковані всі земельні ділянки відповідно до Земельного кодексу України й чітко окреслені межі пам'яток садово-паркового мистецтва, заповідників, зелених зон у міському середовищі, а також лісів, включених у межі міста.

У ГП2020 вже були намічені й тенденції переходу до екологічної концепції подальшого розвитку Києва. Їхній продукт спочатку навіть називався дещо інакше: Генеральний план Києва та проект планування його приміської і зеленої зон. Хоча слово «зеленої» з остаточної назви й випало, але в самому ГП2020 озеленення як його складова лишилося: тільки 30–40% приєднаної до столичного округу території відводилося під забудову, решта — під парками та лісами.

ПОЄДНУВАТИ В ПРОСТОРІ МІСТ ПЛАНУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ПРОСТОРУ З ПЕРЕТВОРЕННЯМ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ВДАЄТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕНЕРАЛЬНИХ ПЛАНІВ

Загалом ГП2020 як колективна праця десятків спеціалізованих і науково-дослідних інститутів та установ задовольняв усі вимоги та відповідав завданню поліпшити життя людей. Документ вирізняється тією добротною академічністю, притаманною роботам недавнього минулого. За цю роботу колектив розробників був нагороджений Державною премією України в галузі архітектури. За згаданим документом Київ мав жити доти, доки він буде виконаний у встановлений законом строк.

З викладеного вище бачимо, наскільки всеосяжною та копіткою є розробка генеральних планів такого міста, як Київ. Всього, звісно, розробникам ГП2020 передбачити не вдалося б. Тому в разі потреби раз на 5–10 років є можливість коригувати (зміни) ГП2020 за умови дотримання Державних будівельних норм, а також за наявності обґрунтування змін низкою профільних установ і рішень Київради. Вносити зміни за окреме фінансування уповноважений тільки Київпроект як його розробник. Такий порядок не допускав свавільного втручання в чинний Генплан.

Містобудівні розрахунки, проведені на основі прогнозу соціально-економічного розвитку Києва в XXI сторіччі Київською міською державною адміністрацією із залученням фахівців ДКП «НДІСЕП», АТ «Київпроект» та інститутів НАН України, наочно показали об'єктивну необхідність створення в системі адміністративно-територіального поділу України нової територіально-адміністративної одиниці — Київського »

столичного округу. В «Організаційно-правових засадах створення Київського столичного округу» пояснюється, що «проблема створення Київського столичного округу особливо гостро постала перед сучасною практикою забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку столиці України». Це було враховано під час розробки ГП2020 на подальшу перспективу й в установленому порядку внесено на державному рівні до Генеральної схеми планування території України. Тому на спільному засіданні Колегії Київської міської державної адміністрації і Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України, що відбулося 9 лютого 2001 року, з питання «Про концепцію Генерального плану розвитку м. Києва» Київпроекту як розробнику було поставлене практичне завдання підготувати обґрунтування доцільності та організаційно-правових засад створення столичного округу як адміністративно-територіальної одиниці з особливим правовим статусом.

За рахунок створення Київського столичного округу Генеральний план 2020 передбачав збільшити площу Києва **з 83,6 тис. до 143,5 тис. га**

Перспектива створення Київського столичного округу будівельникам та архітекторам припала до вподоби, бо обіцяла багато роботи й стабільний прибуток. За рахунок створення Київського столичного округу Генеральний план 2020 передбачав збільшити площу Києва з 83,6 тис. до 143,5 тис. га. З цієї території власне під забудову планувалося тільки 30–40%, а решта призначалася під лісопаркову зону. Території під забудову в її проектних межах вистачало для освоєння на 50 років із дотриманням усіх наявних нормативних умов ГП2020 за щільністю та висотністю забудови.

ЗА ПЕРІОД 2006–2008 РОКІВ КІЛЬКІСТЬ ПОРУШЕНЬ ГП2020 ПІД ЧАС ВИДІЛЕННЯ КИЇВРАДОЮ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ПІД БУДІВНИЦТВО ВЖЕ ЗНАЧНО ПЕРЕВИЩИЛА 1 ТИС. І НАБУЛА РИС ТОТАЛЬНОГО РОЗГРАБУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ МІСТА

Створення Київського столичного округу відкривало перед будівельними компаніями грандіозні перспективи. Але після того, як землі, заплановані під розширення Києва, були розпайовані й поділені, створення Київського столичного округу зайшло в глухий кут. Арбітром у тій ситуації мала виступити держава. Однак розгляд цього питання у ВР України не відбувся, і ходу йому не було дано. Через це київські будівельні компанії втрачали можливість розвивати ділову активність у тих обсягах, на які вони розраховували. Як тільки прийшло усвідомлення, що, крім Києва, власникам будкомпаній будувати ніде, столична земля одразу піднялася в ціні. І це остаточно підштовхнуло їх накинутися на Київ, оголосивши війну ГП2020, який обмежував щільність та висотність забудови. Почалося розграбування міської землі.

Якщо з 2002 по 2006 рік до ГП2020 було внесено тільки чотири робочі зміни, пов'язані з виділенням земельних ділянок, то після початку ажіотажу вони за рішеннями Київміськради розхапувалися без внесення змін у ГП2020, що є грубим порушенням. Не гребували навіть цвинтарями. Будували навіть на кістках. За період 2006–2008 років кількість порушень ГП2020 під час виділення Київрадою земельних ділянок під будівництво вже значно перевищила 1 тис. і набула рис тотального розграбування земельних ресурсів міста. Їх розхапували без озирання не лише на ГП2020, а й на категорії земель, встановлені Земельним і Водним кодексами України, і на закон узагалі. Про те, що в Києві є чинний Генплан 2020 і є Київпроект як його відповідальний розробник, уповноважений на внесення до нього змін, із цієї миті ніде навіть не згадується, а з високих трибун дружно лунають заяви про те, нібито Київ взагалі не має генплану й настав час його розробити. І саме тоді в сесійній залі Київради з подачі члена «молодої команди» Леоніда Черновецького та протеже Віктора Ющенка секретаря Київради Олеся Довгого головний архітектор міста Василь Присяжнюк як лобіст інтересів власників будівельних компаній вперше на повен голос порушив питання про створення на заміну чинному ГП2020 нового, нібито кращого генплану Києва, який вони нарекли Генеральним планом розвитку міста Києва та його приміської зони до 2025 року (ГП2025). ГП2025 у разі його ухвалення відкривав би власникам будівельних компаній можливість уникнути відповідальності за всі скоєні порушення ГП2020 і здійснити тотальну забудову в межах Києва. Будуючи просто у дворах, можна було ставити свої об'єкти на вже готові інженерні мережі та відмовлятися від обов'язкового згідно з ГП2020 будівництва об'єктів соціальної сфери. А за рахунок збільшення щільності та висотності забудови з меншої земельної ділянки отримувати більший прибуток. Попередні підрахунки показували, що тотальне освоєння території Києва в його наявних межах давало б можливість спорудити об'єкти загальною площею близько 25 млн м². А чистий прибуток від реалізації цього проекту станом на 2013 рік оцінювався в межах $25 млрд.

СПЕЦОПЕРАЦІЯ З ПІДМІНИ

Власники київських будівельних компаній ініціювали підміну чинного Генплану 2020, який був їм як кістка в горлі, на власний, котрий попервах про людське око вони також називали Генпланом 2020, щоб замаскувати свій намір. 18 вересня 2008 року II сесія VI скликання Київської міської ради ухвалила потрібне їм Рішення № 262/262 «Про розробку нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2025 року».

Секретар Київради Олесь Довгий, який вів пленарне засідання Київської міської ради, ого-

лосив: «Пунктом 13 стоїть питання розробки нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2020 року. Для надання відповідної інформації запрошений головний архітектор міста Києва Присяжнюк Василь Федорович». Вносити до порядку денного питання про розробку «нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2020 року», якщо чинний Генплан 2020 уже був ухвалений Київрадою на той самий термін, можна було тільки для того, щоб створити двійника чинного ГП2020 і приховати підміну.

Василь Присяжнюк збрехав депутатам, що Київська міська державна адміністрація здійснює організаційні заходи з розробки нового генерального плану на виконання пп. 2 п. 1 Указу президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку міста Києва» (документ № 157/2008, редакція від 25.02.2008 року). Про розробку нового Генерального плану міста Києва в згаданому Указі взагалі не йдеться, що свідчить про відсутність у Київміськраді правових підстав для розробки так званого нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2020 року.

Пославшись на те, що створення нової адміністративно-територіальної одиниці, а саме Київського столичного округу, як це було передбачено ГП2020, не відбулося, та відзначивши, що місто перенаселене мігрантами й переповнене транспортом, який «прибуває з усієї України», Присяжнюк заявив, що це зобов'язує розробити новий генплан і зняти в будівельній сфері будь-які адміністративні обмеження. Таким чином головний архітектор міста фактично озвучив програму власників будівельних компаній, відповідно до якої Київ має розвиватися не так, як написано в Генплані 2020, не так, як це потрібно киянам, а так, як скажуть «тисячі замовників, тисячі інвесторів».

Головний архітектор витлумачив численні порушення забудовниками чинного ГП2020 як «збільшенням динаміки будівництва» та аргумент на користь розробки альтернативного генплану. При цьому він заявив, що «тут є мої колеги, які були в минулу каденцію депутатами й дуже добре знають, що було, скільки внесено змін до Генерального плану», хоча про те, що з 2006 року зміни в ГП2020 жодного разу не вносилися, Присяжнюк знав як ніхто інший, бо сам як колишній працівник Держкомбуду був одним із розробників ДБН, якими регулювався порядок внесення змін до чинного Генплану 2020.

Далі він повідомив, що розробка ГП2025 потребуватиме фінансування в розмірі 23,5 млн грн, триватиме два роки, а Генплан 2025 буде подано на затвердження КМР у 2010-му. Концепцію розвитку міста головний архітектор обіцяв «подати на затвердження Київради в 2009-му».

Гарантією успішності розробки ГП2025, як він запевнив, мали стати «більше ніж 20 наших найкращих київських і республіканських інститутів», зокрема й Київпроект. Допомагати Києву, за словами головного архітектора, мали і Європа, і Світовий банк...

Самого ж розробника нового Генерального плану до 2025 року, як заявив головний архітектор, повинен був визначити тендер. На тендері з одним (!) учасником, тобто із самим собою, перемогла нікому не відома комунальна організація «Центр містобудування та архітектури» (КО «Інститут Генерального плану м. Києва»), яка не розробила жодного генплану та не мала належного досвіду. Вона перемогла «більше ніж 20 наших найкращих київських і республіканських інститутів, які займаються різними проблемами розвитку міста». І спочатку 5 млн, потім 23,5 млн, а потім іще й іще нові мільйони пішли цій комунальній організації, поставленій виконувати замовлення «тисячі замовників, тисячі інвесторів».

Попередні підрахунки показували, що тотальне освоєння території Києва в його наявних межах давало б можливість спорудити об'єкти загальною площею близько **25 млн м²**

Наперед було заготовлено й проект рішення з цього питання, який ні обговорення в постійних комісіях Київради, ні погоджень, ні перевірки в юридичному управлінні КМДА на відповідність Конституції і законам України не проходив. Не відомо, чи зверталася до Кабміну стосовно одержання державних вимог для розробки Генплану й КМДА. До цього часу не відомо навіть, хто саме склав і подав для внесення до порядку денного проект рішення, що є порушенням ст. 20 розд. V Регламенту Київської міської ради.

ДОБА ВДОСКОНАЛЕНИХ МАХІНАЦІЙ

Відтоді минуло понад вісім років. Концепція стратегічного розвитку Києва (перша стадія Генерального плану розвитку м. Києва та його приміської зони до 2025 року), яку Василь Присяжнюк обіцяв подати 2009-го, була із запізненням схвалена рішенням КМР тільки 16 вересня 2010-го. А ГП2025 як не було, так і немає. Для порівняння: варто нагадати, що ГП2020, відзначений Державною премією України, був розроблений Київпроектом за два з половиною роки.

Після ухвалення Концепції стратегічного розвитку Києва як першої стадії розробки ГП2025, котра діє тільки протягом одного року, після чого втрачає силу, що зобов'язує покинути й розробку ГП2025, фінансування не припиняється, бо на це ніхто не зважає. І розробка ГП2025 триває вже без Концепції. До того ж і Стратегія розвитку Києва як основа ГП2025 не була виконана належним чином. Але підприємливі людці, не відповівши за невиконання попередніх зобов'язань, заходилися розробляти нову мертвонароджену Стратегію. Ці потуги тривають і в 2016 році. На продовження довгограючої актуалізації розробки ГП2025 і його складових з бюджету міста та приватних джерел і далі виділяються мільйони.

І це не дивує. Колектив розробників ГП2025 було сформовано переважно з чиновників від »

архітектури, викладачів КНУБА, дехто з них брав колись участь у написанні матеріалів до окремих розділів чинного ГП2020, а також окремих архітекторів, які побували рядовими співробітниками проектних установ, але досвіду самостійної розробки генпланів не мали, за винятком хіба що одного, який розроблявся, здається, для міста Тростянця. Для створення генплану історичного міста-мільйонника такого кадрового потенціалу було замало. Чи не час іти на уклін до Київпроекту?

Що виходить, коли беруться не за свою справу, можна показати на прикладі розробки історико-архітектурного опорного плану Києва (ІАОП), із якого має розпочинатися робота над генпланом кожного історичного міста чи населеного пункту. Замовили його Науково-дослідному інституту пам'яткоохоронних досліджень (НДІПОД) Міністерства культури і туризму України, який не мав ліцензії на його розробку, розраховуючи на те, що свої люди в міністерстві приймуть його без заперечень. Незважаючи на те що розробка ІАОП не входить до повноважень і спеціалізації НДІПОД, який має тільки виявляти, коригувати та поповнювати реєстр пам'яток, договір було підписано й понад мільйон гривень сплачено. Закінчилося все скандалом. Договір із НДІПОД

У ПРОДОВЖЕННІ АФЕРИ З ГП2025 ВИЯВЛЯЮТЬ ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ ЯК ЗАБУДОВНИКИ, ТАК І ВЖЕ ТЕПЕРІШНІЙ КИЇВСЬКИЙ МІСЬКИЙ ГОЛОВА, ЙОГО РАДНИКИ Й ЗАСТУПНИКИ

було підписано на виготовлення не історико-архітектурного, а на історико-містобудівного опорного плану Києва, чого керівник КО «Інститут генерального плану м. Києва» як замовник, підписуючи без претензій акт приймання-передачі ІАОП, навіть не зауважив. Та й сам ІАОП був виконаний неналежним чином. Логіку подій зрозуміти легко. Якість ІАОП, як і якість ГП2025, не мала значення. Головне, щоб був. Бо апріорі сподівалися, що ніхто не стане давати ІАОП професійні оцінки. Схвалило ІАОП і Міністерство культури України. Однак професійне середовище та представники інститутів громадянського суспільства не дали можливості прийняти роботу, виконану не тільки некваліфіковано, не тільки не відповідно до договору, а й зі значними втратами площ заповідних територій і кількості пам'яток історії та культури. І наполягли на відкликанні погодження. Але священнодійство над ІОАП, попри все, триває. Та хоч би що і як вони кували, виходить тільки пшик. І не тільки тому, що роблять усе не ті й не так. А ще й тому, що їх постійно діймають депутації забудовників, які заволоділи ділянками особливо цінної землі історико-культурного призначення й просять не відображати їх в ІАОП, щоб це не перешкоджало забудові, а також ті, хто заволодів об'єктами історико-культурної спадщини й просить не показувати їх в ІАОП, щоб це не завадило їм куплені об'єкти перебудувати або знести для нового будівництва за схемами, розробленими й не раз застосованими в Києві. І тому ІАОП постійно перебуває в роботі, як покривало Пенелопи, яке тчеться вдень, а розпускається вночі. Але золотий дощ не вщухає, і вбрання для голого короля шиється. На сьогодні в електронному вигляді існує одночасно три версії ГП2025 та бозна-яка кількість ІАОП (доопрацьований, коригований...). І ніхто не знає, який із них справжній.

Так само справи в розробників ГП2025 не клеяться й з усім іншим. Намагаючись зробити свій ГП2025 безстроковим, щоб вносити до нього зміни на власний розсуд через контрольовану ними КО «Інститут генерального плану м. Києва», власники будівельних компаній пропхали зміни до законодавства, не дожидаючись ухвалення та введення в дію їхнього кишенькового ГП2025. Але й тут прорахувалися. У 2011 році ініційований ними Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», у прикінцевих положеннях якого записано, що всі чинні на момент його прийняття генеральні плани стають безстроковими, був ухвалений, а свого ГП2025 вони так і не розробили й не затвердили. І через це безстроковим для Києва став чинний Генплан 2020, проти якого вони все й затівали. Водночас ця прикра подія звела нанівець і дію запроваджених ними нових ДБН, якими допускається всі порушення чинного ГП2020 внести до ГП2025. Так їхні зусилля, спрямовані на те, щоб змінити і ДБН, і закони на свою користь, дали прямо протилежний результат.

Не спромігшись створити новий генплан, його розробники та замовники в пошуках рятівного виходу вхопилися за розробку Детальних планів територій (ДПТ). ДПТ на конкретній території деталізують та вдосконалюють те, що міститься в загальному вигляді в генплані. Тож постає питання: до якого саме генплану здійснюється розробка ДПТ — до чинного й безстрокового, тобто до ГП2020, чи до неіснуючого де-юре й де-факто проекту ГП2025? Якщо до чинного й безстрокового, тобто до ГП2020, то ці ДПТ йому не відповідають. А якщо до проекту ГП2025, то до проектів генпланів ДПТ не розробляються взагалі: вони розробляються тільки до затверджених генпланів. Те саме справедливо сказати й про зонінги. «Сірий шум» довкола них знімається для того, щоб відволікти увагу від провалу з розробкою ГП2025 і видати їх за щось від нього незалежне, аби тільки протягти зміни нормативів за щільністю та висотністю забудови. Але й ці наміри зазнали невдачі, наразившись на необхідність рахуватися з тим, що ГП2020 залишається не тільки чинним, а й безстроковим і запроваджені ним обмеження як діяли, так і діють. Однак робота йде, контора пише. Бо і ДПТ, і зонінги виготовляються коштом власників будівельних компаній. А хто платить, той замовляє і результат. Право киян на місто при цьому нехтується.

Відсутність підтримки ГП2025 у професійному середовищі та суспільстві його розробники намагалися компенсувати адміністративним ресурсом так безсоромно, що й сам ГП2025, аби тільки захистити його від нищівної критики, не

погребували назвати особистим «інноваційним проектом» президента Віктора Януковича. І той купився на лестощі. (25 травня 2011 року на презентації Стратегії розвитку Києва він заявив, що після громадського обговорення не пізніше ніж восени цей документ разом із ГП2025 необхідно затвердити на державному рівні. І що? Не затвердили. Бо нічого було затверджувати.) Прем'єр-міністра Миколу Азарова їм вдалося переконати, що в Києві ніколи не існувало генплану, через що нібито й коїться в місті так багато неподобств із сутичками в «гарячих точках». І той довірливо повторив цю нісенітницю у ЗМІ. Сьогодні тих високопоставлених покровителів ГП2025 у владі немає. Але в продовженні афери з ГП2025 виявляють зацікавленість як забудовники вже і теперішній київський міський голова, і його радники й заступники, і теперішній президент та поставлений ним прем'єр, яких, схоже, разом із їхнім оточенням також втягують в авантюру разом із політичними партіями, створеними й прирученими забудовниками. З ними в спілці київська будівельна мафія почувається непереможною, як і з їхніми «папєрєднікамі».

На сьогодні кількість порушень чинного й безстрокового ГП2020 тільки в частині виділення під забудову земельних ділянок вже сягнула в Києві мало не 4 тис. Усвідомлюючи всю складність ситуації, ті, хто в неї згарячу вскочив, шукають виходу. Одні тепер кажуть, що слід повертатися до ГП2020 і тільки внести в нього зміни, маючи на увазі під словом «зміни» амністію за свої порушення. Інші, забуваючи, що ГП2020 вже визнано безстроковим, затівають чергову авантюру, закликаючи розпочати розробку нового генплану Києва до 2030–2050 років. При цьому питання про відповідальність за розтрату бюджетних коштів на аферу з ГП2025 усі дружно намагаються замовчувати. Та відповідати доведеться за все...

Громадська рада при ГУМВС України в місті Києві ще три роки тому звернулася до Комітету ВРУ з питань запобігання і протидії корупції з проханням вивчити ситуацію, що склалася в Києві у зв'язку з незаконною розробкою бюджетним коштом проекту альтернативного Генплану 2025 за чинного й безстрокового Генплану 2020. Однак перевірка за матеріалами, переданими ВРУ до Генпрокуратури, а Генпрокуратурою до Державної фінансової інспекції України, раз у раз відкладається через продовження введеного Кабміном України мораторію на перевірки. І хоча вже встановлено, що цей мораторій на перевірку законності використання бюджетних коштів органами місцевого самоврядування не поширюється, перевірка з планів Державної фінансової інспекції України, що передбачалася ще на IV квартал 2014 року, взагалі зникла.

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Забудовники на марші

Богдан Буткевич

Як у киян крадуть землю на мільярди доларів

Описана нижче історія цікава не так масштабами, як тим, що саме за такою схемою в головному місті України хочуть украсти ще кілька тисяч ділянок вартістю в мільярди доларів. Забудовницьке лобі придумало, як обходити останню формальну перепону в спорудженні багатоповерхових монстрів на будь-якому клаптику землі. Тепер закон про містобудування, який вимагає дотримуватися рівня забудови, указаного в Генеральному плані, оминають за допомогою постанови Кабінету Міністрів 2011 року авторства Миколи Азарова. Та забудовники мріють про цілковиту перемогу — ухвалення нового Генплану, який остаточно закріпить за ними поцуплене.

ЮНИЙ ГЕНІЙ

Отже, мова про земельну ділянку площею 0,26 га на вулиці Толбухіна, 43а й 43б на Нивках у Києві. Цікаво, що донедавна вона була частиною єдиної території загальною площею 0,57 га на вулиці Баумана, 32. Розділили цю землю зовсім не випадково.

Державна архітектурно-будівельна інспекція України 13 жовтня 2015 року видала такому собі ТОВ «Міральянс» дозвіл на спорудження двох 14-поверхівок («спарених» секцій) із підземним паркінгом, що цілковито суперечить Генплану та містобудівним умовам. Генеральним підрядчиком визначено ТОВ «БК «АЗУР ГРУП». За інформацією громадських активістів, місцевих жителів та народного депутата Юрія Левченка, за цими структурами стоїть київська забудовна мафія. Зокрема, за ТОВ «Міральянс», яка є формальним власником ділянки, — не хто інший, як член «молодої команди Черновецького», нинішній депутат Київради Сергій Кримчак. Тоді як підрядчиком і співвласником є компанія, пов'язана з відомими забудовниками Миколою Негричем та В'ячеславом Непопом.

Намагання будувати відразу викликало різкий протест місцевих жителів. Почалось активне протистояння, яке триває і досі. Чим же ця ділянка цікава серед сотень подібних випадків у Києві? Нахабністю під час її захоплення, а також надто важливим елементом її легалізації, який насправді вже став дуже небезпечним прецедентом, що може, за оцінками незалежних експертів, призвести до втрати Києвом землі на кілька мільярдів доларів.

Розпочнімо з короткої довідки, хто ж такий Сергій Кримчак. Він є однією з найважливіших ланок у процесі дерибану Києва останніх 10 років. Депутат Київради трьох скликань: у 2008–2014-му — від Блоку Леоніда Черновецького; у 2014–2015-му — мажоритарник фракції «Демократична партія України»; від 28 вересня 2015-го, після її розпуску, перебуває у фракції «Єдність». Народився в Чехії.

Навчаючись на юридичному факультеті Київського національного університету, трудову діяльність почав юристом у партійній організації БЛЧ Дарницького району Києва. Саме в цьому районі був тоді виборчий округ Леоніда Михайловича. Працював молодий активіст так добре, що Блок Черновецького включив його до списку кандидатів до райради, депутатом якої він і став у березні 2006-го у віці 19 років. У листопаді 2007-го Кримчак очолив правління громадської організації «Київський міський центр «Правозахист», котра, як стверджують відкриті джерела, надавала юридичне забезпечення Леоніда Черновецького й від імені котрої бабусям роздавали легендарну гречку.

А сам Кримчак, згідно з деякими джерелами, був креатурою особисто «космічного мера» та його родини, зокрема зятя Черновецького — депутата Київради В'ячеслава Супруненка. Той від 2011-го до 27 травня 2014-го перебував у міжнародному розшуку за скоєння розбійного нападу на адвоката Івана Гранцева з метою заволодіння документами, у яких були факти майнових махінацій, що стосувалися самого ж таки Супруненка.

У 2008 році Сергія Кримчака було внесено до виборчого списку Блоку Черновецького за № 30 та обрано депутатом Київради. Відтак 21-річний юнак, наймолодший із її членів, раптом стає не ким іншим, як секретарем ключової Постійної комісії з питань земельних відносин, міського будівництва та архітектури. Отам його талант і розкрився повною мірою.

Головою цієї структури, тоді був, як відомо, Олександр Євлах, теж із Блоку Черновецького (№ 31 у виборчому списку БЛЧ, наступний після Кримчака), проти якого після відставки у 2012 році мера було порушено низку кримінальних справ за земельні афери. Зокрема, за те, що землю в престижних місцях Києва за безпосередньою участю комісії Київрада виділяла на студентів, які про це навіть не знали. Євлах утік до Німеччини, його навіть екстрадували назад до України, але справа так і не була доведена до кінця. Кримчак водночас залишився неушкодженим.

У 2012-му, після відставки Черновецького, він разом із нинішніми депутатами Київради Віталієм Павликом та Сергієм Нікіташем створив ТОВ «Юридичний центр «Правозахисник», де обійняв посаду генерального директора. Тобто справа Черновецького невмируща. У нинішній Київраді Кримчак залишається членом тієї ж таки комісії, котра займається питаннями містобудування, архітектури та землекористування. Саме із Євлахом та Кримчаком ЗМІ багато разів пов'язували найбільш кричущі факти розкрадання київської землі. І якраз ситуація із забудовою на Толбухіна показує, як вони діяли.

ФОТО: УНІАН

Хрещений батько. Забудовницькі схеми, створені за часів правління Леоніда Черновецького в Києві, успішно реалізуються й нині

РОДИННИЙ ПІДРЯД

Ця ділянка площею 0,26 га на Толбухіна, 43а й 43б відповідно до Рішення виконкому Київради від 24 січня 1968 року № 69 перебувала в користуванні так званого Учбово-курсового комбінату, підпорядкованого КП «Київжитлоспецексплуатація» КМДА. Він готує спеціалістів у галузі ЖКГ для столиці. Фактично це ПТУ, яке й досі навчає молодь більш як за 35 дефіцитними нині спеціальностями (слюсар, оператор котельні, електромонтер ліфту, апаратник хімводоочищення, покрівельник тощо). У його користуванні майже гектар землі, на яку й націлилися забудовники.

28 грудня 2010 року рішенням № 551/5367 Київради земля комбінату була розділена на три частини й фактично вкрадена способом безплатної передачі підставним особам — прямим родичам Кримчака по материнській лінії. При цьому якщо початкова ринкова вартість ділянки в разі зведення приватного будинку на ній становила близько $800 тис., то тепер, за оцінками експертів, вона сягає щонайменше $8 млн у разі спорудження багатоповерхівки.

Отже, Київрада відібрала в навчального закладу право користування частиною території площею 0,16 га, зарахувала 0,1 га до земель запасу житлової та громадської забудови, а ще 0,06 га — «запасу сільськогосподарського призначення», що, до речі, заборонено в межах Києва. І головне — безплатно передала такій собі Галині Симкович 0,16 га, зокрема 0,1 га «для будівництва та обслуговування житлового будинку» й 0,06 га «для ведення індивідуального садівництва» по вулиці Толбухіна, 43а. Цікаво, що Галина Юріївна Симкович проживала й проживає в селі Порошково Перечинського району Закарпатської області, є двоюрідною сестрою матері Кримчака Ірини Василівни Кримчак, уродженки того ж таки населеного пункту (їхні батьки були рідні брати, дівоче прізвище обох жінок Меліка), і відповідно двоюрідною тіткою Кримчака.

Того самого дня, 28 грудня 2010 року, Київрада рішенням № 551/5363 за тією самою схемою анулювала для навчального комбінату право користування частиною ділянки площею 0,10 га й зарахувала цю землю до запасу житлової та громадської забудови. Цим рішенням було безплатно передано територію завбільшки 0,10 га такій собі Ользі Дуран у приватну власність для будівництва на вулиці Толбухіна, 43б. Як з'ясувалося, Ольга Юріївна Дуран теж за якимось дивним збігом обставин є двоюрідною сестрою матері Кримчака. Винятково швидко обидва рішення були завізовані Черновецьким.

Те, який стосунок Дуран та Симкович мають до Києва і взагалі чи є у них право тут на землю, нікого не хвилювало. Як і те, що ці пані вже володіють паями та будинками в селі Порошково. Невдовзі ці громадянки подарували три земельні наділи такому собі Василеві Васильовичу Тем'янинцю, 1983 року народження. Мешкає він... ви сміятиметесь, але в тому ж таки селі Порошково Перечинського району на Закарпатті. А що пан Тем'янинець є двоюрідним братом Кримчака, це вже й не дивує.

Невдовзі, 23 жовтня 2013 року, Київрада ухвалює рішення № 407/9895 «Про зміну цільового призначення земельних ділянок громадянина Тем'янинця Василя Васильовича». У ньому замість спорудження двох приватних житлових будинків та «ведення садівництва» усупереч Генплану Києва вказано інше цільове призначення цих трьох земельних ділянок. Відтепер дозволено «їх використання для будівництва, експлуатації та обслуговування житлового будинку з вбудовано-прибудованими приміщеннями». Тобто ділянки віддали під забудову.

До речі, те засідання взагалі було одним із найскандальніших: на ньому ухвалили ще чимало незаконних землевідведень. Ані депутатів Київради від тодішньої опозиції, ані лідерів непровладних фракцій Верховної Ради Арсенія Яценюка, Віталія Кличка та Олега Тягнибока, ані журналістів тоді не пустили до будівлі столичної мерії, що була оточена спецпідрозділом «Беркут» і міліцією. Саме на тій сесії проголосували за багато рішень, котрі потім Київрада скасувала як нелегітимні, незаконні й ухвалені в приватних інтересах депутатів Блоку Черновецького та Партії регіонів.

Початок Майдану ніяк не вплинув на процес дерибану землі. 27 листопада 2013 року Тем'янинець зареєстрував у Святошинському районі Києва ТОВ «Міральянс» зі статутним капіталом 4 млн 75 тис. грн і став його єдиним власником. Іще через місяць, 24 грудня 2013-го, він, формальний власник трьох земельних ділянок, продає дві з них ТОВ «Міральянс», тобто самому собі. А 9 січня 2014 року — ТОВ «Міральянс» третю. Так Кримчак став остаточним власником території.

БЕЗ ГЕНПЛАНУ

У той час розпочалися роботи з підготовки зведення на ділянці двох 14-поверхових будинків. Генеральним підрядчиком будівництва стало вже згадане ТОВ «БК «АЗУР ГРУП», що входить до корпорації «Фундамент». ЗМІ тісно пов'язують його з Михайлом Голицею, колишнім заступником мера Києва з питань будівництва, та депутатами Київради В'ячеславом Непопом і Миколою Негричем, що є найбільшими забудовниками в Києві.

ЗАБУДОВНИЦЬКЕ ЛОБІ ПРИДУМАЛО, ЯК ОБХОДИТИ ОСТАННЮ ФОРМАЛЬНУ ПЕРЕПОНУ В СПОРУДЖЕННІ БАГАТОПОВЕРХОВИХ МОНСТРІВ НА БУДЬ-ЯКОМУ КЛАПТИКУ ЗЕМЛІ

Швидше за все, Негрич & Непоп уже є і фактичними власниками землі. Адже після початку активних протестів проти забудови 25 листопада 2015 року Тем'янинець (тобто Кримчак) продав 99,9% належної йому частки ТОВ «Міральянс» ТОВ «Фундамент девелопмент». Хоча Кримчак цілком може також залишатись у реальних господарях.

Адже, за інформацією з реєстру юридичних осіб, єдиним власником ТОВ «Фундамент девелопмент» є офшорна компанія «Кісеторн лімітед», зареєстрована в Нікосії, столиці Кіпру. Таким чином, формальним власником ТОВ «Міральянс» є кіпрський офшор. Водночас бенефіціарним, тобто кінцевим юридичним, котрий утримує реальний контроль над цим офшором, — такий собі Ярослав Хьольцель, що проживає у Празі, столиці Чеської Республіки. Нагадаємо, що Кримчак народився в тому самому місті.

Є версія, що кінцевою метою забудовників є цілковите банкрутство Учбово-курсового комбінату для дальшої забудови всієї землі, на якій він був розміщений. Тим більше що, як подейкують, директор навчального закладу Едуард Бездєтко й директор департаменту житлово-комунальної інфраструктури КМДА Ігор Павлик є людьми Кримчака.

Щоправда, на певний час мешканцям удалося зупинити забудову. А 6 жовтня 2015 року міський депутат Тетяна Меліхова навіть внесла проект скасування рішення Київради про дозвіл на забудову цих ділянок. Одначе рішення так і не розглянули. За зверненнями нардепа Юрія Левченка були відкриті два кримінальні провадження щодо незаконності будівництва: їх почали прокуратури Києва та Шевченківського району. Однак реального розслідування досі так ніхто й не проводив, не було допитано ані осіб, що керують будівництвом, ані керівників Учбово-курсового комбінату чи департаменту житлово-комунальної інфраструктури.

А забудовник не спить. Окрім 0,26 га, про які йдеться, будівельники захопили ще 0,05 га, котрі використовують як місце стоянки техніки та складу будматеріалів. На початку серпня будівельні роботи було продовжено, а з мешканцями, що протестують, Негрич і Непоп борються, залучаючи тітушків. Як, наприклад, і в іншій скандальній точці Києва — на озері Качиному (Харківський масив), яке хоче забудувати та сама група «Фундамент».

Нарешті, залишилося розглянути один дуже важливий момент: яким чином забудовник обійшов Генплан? Адже, хоч Кримчак і отримав дозвіл на будівництво, відповідно до чинного Генплану воно в цьому районі може бути не вищим як на чотири поверхи. То як же йому вдалося отримати рішення Державної архітектурно-будівельної інспекції? А дуже просто. Згідно з Постановою № 560 від 11 травня 2011 року, ухваленою урядом Миколи Азарова, тепер експертизу будівельних проектів проводять і приватні архітектурні бюро. Водночас там не вказано, що вони мають перевіряти ці проекти на відповідність Генплану. Це карт-бланш для забудовників.

Наприклад, у випадку з об'єктами на Толбухіна експертом було таке собі ТОВ «Українська будівельно-технічна експертиза», яке, за чутками, прямо пов'язане із забудовниками. І очікувано винесло рішення, що жодних проблем та порушень у плані побудови двох 14-поверхівок на місці, де можна зводити щонайбільше чотири поверхи, немає. І хоча такий проект прямо суперечить закону про містобудування, і забудовники, і так звані експерти посилаються на постанову Кабміну Азарова. Мовляв, від нас не вимагається пильнувати, щоб Генплан не порушували, то ми цього й не робимо.

Найгірше в цій ситуації, що за такою схемою, за оцінкою активістів, нині готуються вкрасти до 1,5 тис. (!) ділянок по всьому Києву. І загальна їхня вартість може перевищувати $20 млрд (!). Далі забудовники збираються пролобіювати ухвалення нового Генплану столиці, у якому вони доможуться визнання всіх уже й так де-факто захоплених ділянок територіями для багатоповерхової забудови. Оскільки забудовницьке лобі нині має фактично беззастережну владу в місті й міцний дах Блоку Петра Порошенка в особі екс-членів «молодої команди Черновецького» Ігоря Кононенка, якого називають «смотрящим за Києвом», та нардепа Сергія Березенка, ці наміри мають усі шанси реалізуватись. А столиця — перетворитися на кам'яно-бетонні джунглі й утратити зелені зони та культурну спадщину.

LEXUS
RX
ТУРБО
LEXUS
RX 200t
НОВИЙ ШЛЯХ
НОВЕ ЖИТТЯ
www.lexus.ua
Офіційний дистриб'ютор ПІІ «Тойота-Україна»

Київ як символ і міф

Ігор Лосєв

Це місто протягом довгих століть було беззаперечним духовним центром, точкою тяжіння всіх тих земель, що становлять нині модерну Україну. Так було й тоді, коли Київ утрачав формальний статус столиці, за часів Галицько-Волинського королівства, Великого князівства Литовського й Речі Посполитої. Хоча гетьманські резиденції містилися в Чигирині, Батурині, Глухові, особлива роль Києва не викликала жодних сумнівів. Що ж стосується попереднього періоду, то історики Давню Русь нерідко називали Київською державою.

Цей потужний символічний заряд київської традиції досі утримує в орбіті свого впливу всупереч перипетіям і примхам історичних метаморфоз величезну територію від Срібної землі (Закарпаття) до Дикого поля, від Полісся до Чорного моря. На тих теренах пам'ять про Київ ніколи не зникала навіть за найнесприятливіших історичних обставин, забезпечуючи відчутні доцентрові тенденції, що й нині тримають Україну вкупі, незважаючи на всю бездарність і корисливість її керівного класу. У знаменитому «Слові про загибель Руської землі» після перерахунку всіх її принад звучить сумний висновок: «Але бояри Руської землі — не добрі». Відтоді ситуація з «боярами» не змінилася на краще. Проте надбання давньої київської цивілізації, що так чи інакше матеріалізовані в цьому місті, дають надію і навіюють віру в чергове відродження України-Русі.

Саме цей особливий дух Києва мав на увазі видатний російський учений Сєрґєй Авєрінцев, виступаючи вже в наш час перед студентством і викладачами Могилянської академії в Староакадемічному корпусі, який збудував гетьман Іван Мазепа: «Я дуже вдячний керівництву Києво-Могилянської академії за почесну можливість освіжити та оновити давні й теплі відносини із сутнісною формою цього славетного міста, що нагромадило в собі таке величезне багатство історичної пам'яті».

Така сакральна роль Києва на теренах Східної Європи не дає спокою російській геополітичній думці, що чудово усвідомлює: без володіння цим особливим містом усі претензії на давньоруську спадщину, на наступність із Візантією, на окрему цивілізаційну місію є безпідставними, а Третій Рим перетворюється на Московський улус онука Чинґіса хана Джучі. Саме тому втрату Києва після унезалежнення України в Російській Федерації переживають так важко. Справді, як пояснювати російському школяреві, чому історія його країни починається за кордоном? А якщо не там, тоді доведеться шукати заміну древній столиці. Такі спроби зафіксовані. У російських ЗМІ були повідомлення, що археологічні розкопки в Старій Ладозі (містечко під Санкт-Петербургом, де знайшли матеріальні залишки залоги вікінгів) відвідував президент Путін. Саме Стару Ладогу намагалися зробити тим місцем, звідки поширилася Русь на всю східноєвропейську рівнину. Кажуть, що Путін обурювався, спілкуючись із російськими істориками: «Що ви все про матір міст руських, а де ж батько?». На цю роль намагалися запропонувати Новгород, і професор Андрєй Буровскій (який, проживаючи в Сибіру, демонстрував автономістсько-федералістичні погляди, а переїхавши до Санкт-Петербурга, став банальним російським імперцем) навіть написав про Новгород книгу «Отец городов русских». Але з цього нічого не вийшло, бо того «отця» Москва не раз нищила, а його населення піддавала справжньому геноциду. Не вийшло й тому, що Давня Русь була києвоцентричною. І тому про стольний град Київ пам'ятали протягом століть всі інтелектуали, пов'язані з давньоруською традицією. Бо вилучити Київ із цієї традиції геть неможливо.

ДОПОКИ ЗБЕРЕЖЕНО КИЇВ, УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА ІСНУЄ І ЗДАТНА ДО ВІДНОВЛЕННЯ. АДЖЕ БЕЗ КИЄВА ВОЛОДІННЯ УКРАЇНОЮ НЕ Є ЛЕГІТИМНИМ У КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОМУ СЕНСІ

Тому справжній контроль України не є реальним без контролю Києва. Допоки збережено Київ, Українська держава існує і, незважаючи на тимчасові втрати, здатна до відновлення. Адже без Києва володіння Україною не є легітимним у культурно-історичному та геополітичному сенсі. Відчуваючи це, ідеологи «великої Росії» намагалися створити міф «російського» Києва, зокрема у вигляді горезвісної концепції історика Міхаіла Поґодіна про нібито споконвічно російський етнічний склад населення цього міста. Бо спір за Київ — це й спір за так звану київську спадщину, а саме володіння нею — культурою, історією, традицією — дає підстави для відповіді на доленосне для росіян, а отже, і для українців питання: чи є російська культура спадкоємцем і продовжувачем культури Київської Русі, чи вона іншого походження? Про інше походження писав російський політичний діяч та ідеолог Пьотр Струве, між іншим, принциповий українофоб: в основі формування російської нації — московське самодержавство й татаро-монгольські впливи. Отже, символічне значення Києва в сучасних відносинах із Росією величезне, це камінь спотикання для російської етнокультурної та цивілізаційної самоідентифікації й основа українського національного та культурно-історичного самовизначення. Найбільша заслуга Михайла Грушевського полягає в тому, що він повернув українцям вихідну давньокиївську добу їхньої історії. І допоки Росія залишається імперією, там також не зможуть забути про Київ...

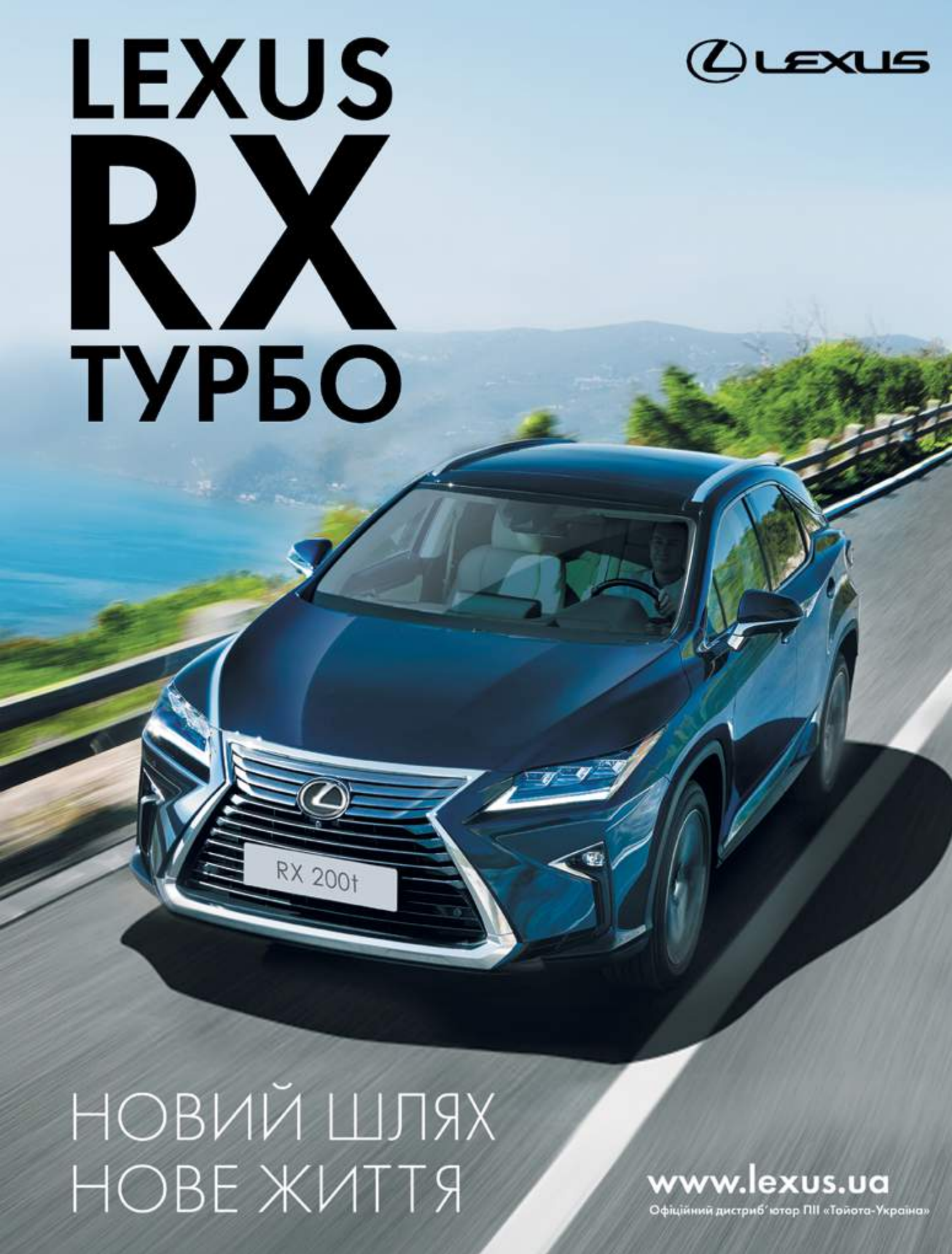
LEXUS
RX
ТУРБО
LEXUS
RX 200t
НОВИЙ ШЛЯХ
НОВЕ ЖИТТЯ
www.lexus.ua
Офіційний дистриб'ютор ПІІ «Тойота-Україна»

Виноградар. Дика північ

Андрій Голуб

На початку вересня новинні ресурси синхронно вибухнули заголовками: «Метро на Виноградар проведуть до 2020 року». Інформація з'явилася рано-вранці, а кожен працівник прес-служб знає, що це найкращий час для піару.

Будь-яке велике місто наповнене зрозумілими тільки його мешканцям жартами та стереотипами. Київ не виняток. Троєщина вже давно асоціюється з вічними планами збудувати метро, Борщагівка — неофіційна столиця «молодиків спортивної зовнішності», які лузають насіння біля під'їздів. Виноградарю не пощастило стати мемом, хоча і «молодиків» тут достатньо, і своя епопея з метробудом є.

Свої перші 24 роки я прожив саме на цьому масиві. Коли інтернет зарясніз новинами про нові терміни прокладання метро, мені це нагадало передвиборчі обіцянки кандидатів у депутати різних років: «Метро на Виноградар до 2000 року!», «Метро на Виноградар у 2010!». Або пояснення, чому вони не стали реальністю: «Метро на Виноградар не збудують через важку геологію місцевості», «Пріоритетним маршрутом прокладання метро є Троєщина, Виноградар наступний».

Офіційно Виноградар — район відносно нової забудови 1970–1980-х років. А для «своїх» це вся крайня північ Києва, обмежена вулицею Вишгородською та проспектом Правди. Пояснити решті людей різницю між Вітряними горами, Синьоозеркою або Селищем важко, тому все це легше назвати Виноградарем.

У дитинстві мені здавалося, що на рідному масиві немає нічого цікавого. З друзями ми постійно нарікали на одноманітні багатоповерхівки в новій частині й такі самі одноманітні хрущовки в старій. Досить довго не було нормального кінотеатру, басейну або інших проявів культурного життя. Хіба що ліс поруч, а там трамвайна зупинка, від якої можна дістатися на озеро в Пущу-Водицю. Однак я добре пам'ятаю момент, коли це ставлення почало змінюватися. На Вітряних горах на одному з подвір'їв житлової забудови росте старезний дуб. Такий великий, що його стовбур біля самої землі розділився надвоє й утворилася порожнина. Дірка завжди слугувала імпровізованим смітником для всіх, хто проходив поруч. Порожні пляшки, різні обгортки, недопалки — все це скидали всередину дерева (ну не смітити ж на вулиці!). Дід часто виводив мене на прогулянку в ту місцину. І от під час однієї з таких прогулянок я побачив, що все змінилося. Дуб обгородили масивним ланцюгом, сміття вичистили, а на стовбурі повісили табличку: «Дуб Крістера. Найстаріше дерево Києва».

Досі не впевнений, що саме цей дуб найстаріший у місті. Претендентів на почесне звання чимало в різних його частинах. Але саме тоді я зрозумів, що не слід дивитися на речі поверхово. Цей випадок підштовхнув мою цікавість. Хто такий Крістер? Як на подвір'ї багатоповерхівки опинився кількасотрічний дуб?

Пізніше я дізнався, що дерево вичистили з ініціативи мешканців, а Вільгельм Крістер — саксонський підприємець, який переселився саме в цю частину нинішнього Києва в середині XIX століття. Саксонець дав старт садівництву, яке розвивалося і після нього, а згодом дало назву нинішньому Виноградарю. Потім виявилося, що проект нової забудови масиву авторства Едуарда Більського мав стати всесоюзним взірцем якісного будівництва. Цю ініціативу, як і решту великих задумів часів СРСР, реалізували тільки частково через нюанси союзного «планування». Раніше мені задавалося, що скелет недобудованого культурного центру (названий жартівниками «ДК Бомж») тільки шкодить пейзажу, тепер у моїх очах то справжній символ епохи.

КИЇВ МАЙБУТНЬОГО САМЕ НА ВИНОГРАДАРІ ТА ІНШИХ ПОДІБНИХ ДО НЬОГО МАСИВАХ. ТУТ ІСТОРІЮ ВТРАТИЛИ Й ВІДТВОРЮЮТЬ ТЕПЕР НАНОВО

Незавершеність Виноградаря і стала причиною його відрізаності від решти міста, на яку так часто скаржаться мешканці. Щоб дістатися сюди з центру, потрібно стільки само часу, як і на Троєщину, хоча тут немає Дніпра завширшки з півкілометра. Житло тут довгий час лишалося одним із найдешевших у місті, що викликало заздрість у місцевих до сусідньої Оболоні, яку сьогодні вважають одним із найкращих для життя районів міста.

Для багатьох Київ — великий музей із Софією, Хрещатиком і майданом Незалежності. Це справді так, і одне з головних завдань — зберегти той музей для нащадків. Однак Київ майбутнього саме на Виноградарі та інших подібних до нього масивах. Тут історію втратили й відтворюють тепер наново. Тут є відновлене самими мешканцями дерево Крістера поруч із його ж занедбаною садибою, від якої лишилися самі прогнилі стіни. Тут численні «генделики», що містяться поруч із дворами, у яких хтось намагається самостійно навести лад на тлі загальної сірості. Іноді такі спроби видаються смішними й недоречними, але навіть ці помилки підкреслюють, що місто досі живе. Справжні перспективи майбутнього Києва приховані там, де сьогодні рідко з'являється турист. Потрібно тільки припинити дивитися поверхово.

LEXUS RX ТУРБО

LEXUS

НОВИЙ ШЛЯХ
НОВЕ ЖИТТЯ

www.lexus.ua

Офіційний дистриб'ютор ПІІ «Тойота-Україна»

«Фактор Міхо» в перемозі «Грузинської мрії»

Жанна Безп'ятчук

Конституційну більшість у грузинському парламенті сформують сили, орієнтовані так чи так на компроміс із Росією

Бути чи не бути? Саме це шекспірівське питання стоїть сьогодні перед Єдиним національним рухом (ЄНР) Міхеїла Саакашвілі в Грузії. Його партія програла вибори правлячій «Грузинській мрії»: Рухові вдалось отримати лише 27,1%, а політсилі мільярдера Бідзіни Іванішвілі — 48,6%. П'ятивідсотковий бар'єр для потрапляння до парламенту подолав також Альянс патріотів Грузії журналістки Ірми Інашвілі (5,1%), що виступає з антизахідних позицій. Електоральні перегони відбуваються за змішаною системою: 73 депутатів зі 150 обирають у мажоритарних округах. У Грузії, як і в Україні, частіше перемагають кандидати від влади чи «незалежні», які потім усе одно стають на бік останньої. Отже, за прогнозами, щонайменше 60 мандатів мажоритарників теж відійдуть до «Грузинської мрії». Її можна привітати: ця політична сила здобуває, за попередніми підрахунками, конституційну більшість у законодавчому органі зі 150 місцями. І ось у ці дні ЄНР під керівництвом громадянина України, голови Одеської ОДА, експрезидента Міхеїла Саакашвілі вирішує, що далі: бойкот виборів, компроміс чи... революція. Там серйозно задумалися, чи не відмовитися від виборених мандатів.

Іще два тижні тому ніщо не віщувало такого тріумфу влади: соціологічні опитування показували: два головні конкуренти йдуть нога в ногу. Втім, частка тих, хто не визначився, була мало не захмарна: 55–60%. Битву за їхні голоси виграла правляча партія, навіть якщо врахувати можливість фальсифікацій.

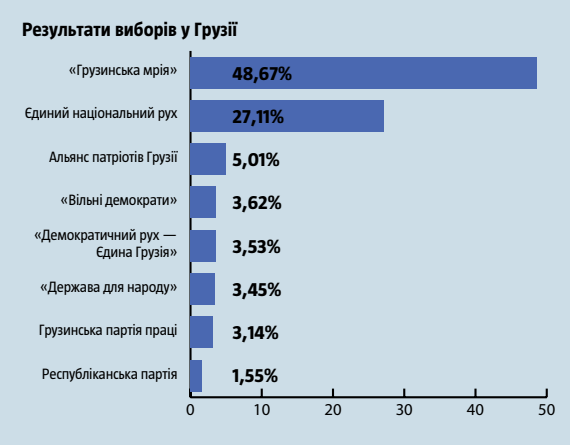

«Фактор Міхо» на цих виборах був такий самий важливий, як і під час парламентської кампанії 2012-го. З одного боку, соратники й симпатики очікували від нього сигналів: чи готовий експрезидент повернутись у грузинську політику в разі перемоги ЄНР? Політик залишається лідером партії, проводить навіть демонстративні наради у світлі камер опозиційного телеканалу «Руставі-2» біля КПП на турецько-грузинському кордоні й роздає вказівки в телефонному режимі. Звернувшись з Одеси до своїх прибічників під час мітингу на майдані Революції Троянд, який нинішня влада, до речі, вирішила перейменувати, Саакашвілі пообіцяв переплисти Чорне море наступної доби після голосування й почати формувати новий уряд уже 9 жовтня. Втім, у день виборів провладні телеканали показали інше інтерв'ю грузинського експрезидента, яке він дав Матвієві Ганапольському. Політик зауважив, що хоч би як закінчилися вибори, він Україну не покине. Отже, якщо Міхо не повертається, то чи варто підтримувати його ЄНР? Вочевидь, якась частина виборців могла собі поставити це запитання.

Вирвані з контексту слова, підслухані спецслужбами розмови опозиціонерів, що, звісно ж, потрапляли до інтернету, і гра на масових страхах грузинського суспільства — так коротко визначають секрет успіху «Грузинської мрії» її опоненти. Справді, провладні ЗМІ послідовно накручували істерію навколо можливого повернення Саакашвілі: мовляв, це означатиме нову війну чи то з Росією, чи то всередині держави. Хмизу у вогонь підкидали записи бесід опозиції. В одному з них голос, що дуже нагадує голос Міхеїла Саакашвілі, закликає соратників до революційного сценарію безкровного повалення влади. Приводом для цього мали б бути фальсифікації виборів. У другому — той самий голос у розмові з генеральним директором «Руставі-2» Нікою Ґвараміа каже дослівно таке: «Принесіть і зберіть залізяки, палатки, зробіть фортецю. Іншого шляху немає. Приведіть півтори-дві тисячі людей. Знайдіть бойовиків, щоб захистили». Цей телеканал належить українським бізнесменам Левану та Георгієві Караманішвілі. Нині колишні власники через суд намагаються цей найпопулярніший медіа-ресурс повернути. От лідер ЄНР і радив його гендиректору зустрічати судових приставів барикадами.

ФОТО: REUTERS

Несподіваний результат. Ще два тижні тому ГМ Іванішвілі та ЄНР Саакашвілі мали майже однакові рівні підтримки. Тоді, більш як половина виборців не знали, за кого голосуватимуть

Ці висловлювання про бойовиків, революцію, барикади були розтиражовані й безнастанно цитовані опонентами Саакашвілі з влади й Альянсу патріотів Грузії. Успіх останнього на цих виборах — взагалі електоральний джек-пот для Іванішвілі. По-перше, АПГ об'єднує найрізкіших критиків та опонентів Саакашвілі, для яких він «кривавий тиран» і не хто інший. По-друге, цій антизахідній партії пророкують роль «поганих поліцейських» у парі з більш поміркованими і врівноваженими «грузинськими мрійниками». Її депутати озвучуватимуть проросійські заяви й пропонуватимуть знову ж таки проросійські рішення, на які не наважилася б партія грузинського мільярдера. Гіпотетично до парламенту мала шанси пройти, приміром, проєвропейська партія екс-міністра оборони Іраклі Аласанія «Вільні демократи». Але не склалося.

Отже, Грузії провладна пропаганда обіцяла в разі повернення Міші «криваву бійню». У переддень голосування виборці країни здригнулися: на мітингу ЄНР невідомі підірвали автівку Ґіві Тарґамадзе, близького соратника Саакашвілі, котрий фігурує як обвинувачений у «Болотній справі» в Росії. П'ять людей постраждали, сам кандидат залишився живий. Побачивши це у вечірніх новинах, грузинські виборці, вочевидь, іще раз задумалися.

Отже, ті грузинські громадяни, для яких під час голосування головне було «зберегти мир, стабільність і порядок» у країні, можуть бути задоволені результатами перегонів. Прем'єр-міністром, швидше за все, залишиться Ґіорґі Квірікашвілі. Зовнішньополітичний курс Тбілісі, вочевидь, не змінюватиметься: він буде настільки прозахідний, наскільки допустимо, щоб не надто дратувати Росію й не надмірно обтяжувати Захід. Вступ до НАТО як орієнтир буде збережено. Проти нього на цих виборах відверто виступала тільки партія екс-спікера грузинського парламенту Ніно Бурджанадзе «Демократичний рух — Єдина Грузія».

Загалом у нинішньої влади є здобутки за чотири роки врядування, які теж, не виключено, допомогли їй прихилити до себе частину виборців: це безплатні програми загального медичного страхування для всього населення країни та програма протидії гепатиту С. Варто зауважити, що за правління партії Іванішвілі російські ринки знову відкрилися для грузинських компаній і навпаки, а туристи з РФ потягнулися на пляжі Батумі.

Утім, чотири роки тому Бідзіна Іванішвілі озвучував значно серйозніші плани. «У 2012-му він обіцяв населенню три речі: вирішити його побутові проблеми (від питань, пов'язаних із землею для селян, до виділення кредитів із нульовою ставкою), створити робочі місця й відновити справедливість, покаравши «кривавих націоналів» (соратники Саакашвілі. — **Ред.**). Із першими двома обіцянками не дуже склалося, хіба що населення загалом задоволене безплатним медичним страхуванням. Зате третій пункт перевиконали, посадивши колишніх прем'єра, міністра оборони та мера Тбілісі», — каже грузинський політолог Ґела Васадзе. До цього варто додати, що проти Міхеїла Саакашвілі в Грузії порушили чотири кримінальні справи за розтрату й перевищення службових повноважень. Тобто законно повернутися він зміг би, тільки якби парламент ухвалив рішення про амністію. А це було б можливо лише після здобуття Рухом більшості голосів.

І поки «Грузинська мрія» святкує перемогу, в ЄНР апелюють до фальсифікацій на виборах. Так, лідер партії в Аджарії Леван Варшаломідзе представив журналістам докази масових фальсифікацій. У регіоні були визнані недійсними близько 24 тис. бюлетенів. Ці аргументи опозиція, вочевидь, збирає, готуючись до різних можливих сценаріїв дій.

Чотири роки тому Міхеїл Саакашвілі вже опівночі після виборів визнав поразку своєї політичної сили й оголосив перехід в опозицію. Тоді це був тест на можливість демократичної зміни влади в країні, яка тільки вчиться жити за правилами вільної конкуренції та чесної політичної гри. І вона його пройшла. Нині ситуація не менш складна: найближчими днями, по суті, стане зрозуміло, чи рухатиметься Грузія далі цим поступальним поміркованим шляхом.

Безвідповідальний вибір

Майкл Бініон

Чому референдуми не здатні вирішувати складні політичні питання

Чи є щось демократичніше за референдум? Він дає змогу владі радитися з усім електоратом із будь-якого важливого питання. Тобто кожен громадянин може висловити думку стосовно поправок до Конституції або рішень, які змінять життя країни. Референдум показує результат, який значно чіткіше відображає суспільні настрої, ніж будь-яка ухвала малої групи обраних парламентаріїв.

Але фактично референдуми далекі від демократії. Це інструмент, який можуть використовувати популісти й диктатори для її знищення, — елементарний спосіб звести складні питання до простих «так» і «ні». Усенародні волевиявлення можуть паралізувати політичний процес прийняття рішень і вибити державну політику з колії. До того ж на відміну від законів, проведених через парламент, рішення, затверджене таким способом, зазвичай незворотне.

Референдуми — це парадокс. Політики, що не хочуть брати на себе відповідальність за ключові рішення, дедалі більше вдаються до плебісцитів, аби ухилятися від виконання своїх обов'язків. Однак часто результати цих заходів серйозно ускладнюють ситуацію. Адже маємо факт: хоч би яке питання виносили на референдум, відповідь на нього завжди однакова — запотиличник владі. В очах виборців референдум — спосіб протесту, дзвіночок про те, що час висловити загальне невдоволення, можливість сказати своє «фе» істеблішментові без особливих наслідків для себе.

Нещодавно від катастрофічних наслідків винесення важливих питань на референдум постраждали уряди трьох країн: Великої Британії, Угорщини та Колумбії. У кожній із них результати виявилися протилежні до очікуваних. У випадку Сполученого Королівства на червневому референдумі щодо членства у Європейському Союзі більшість підтримала Brexit — вихід із ЄС. Такого фіналу не передбачив ніхто, зокрема й організатори кампанії за відокремлення. Відтак ані в уряду, ані в опозиції не виявилося плану дальших дій. Плебісцит зумовив найгіршу кризу в політичній історії Великої Британії нинішнього покоління, відставку прем'єр-міністра, різке падіння фунта стерлінгів та невпевненість у політичному й економічному майбутньому країни.

В Угорщині правий уряд Віктора Орбана сподівався через референдум переконати виборців підтримати його жорстку політику опору Брюсселю в питанні квот на розподіл біженців. Прем'єр домігся свого: 98% виборців на неоднозначне запитання «Чи погоджуєтеся ви з тим, що Європейський Союз уповноважений розселяти неугорців в Угорщині без згоди Національної асамблеї Угорщини?» відповіли «ні». Утім, більшість електорату взагалі не з'явилася на голосування: мабуть, відчула, що йдеться не так про мігрантів, як про зміцнення позицій Орбана у сварках із ЄС. Через низьку явку референдум визнано нечинним, хоча влада в Будапешті проголосила його політичною та моральною перемогою.

У Колумбії референдум стосовно мирної угоди з марксистськими повстанцями з ФАРК призвів до ще більшого сум'яття. Уряд Хуана Мануеля Сантоса протягом чотирьох років домовлявся про припинення 50-річної громадянської війни й домігся угоди, яка обіцяла мир, роззброєння та реінтеграцію колишніх партизанів у колумбійське суспільство. Церемонію підписання угоди з лідером угруповання відвідали генеральний секретар ООН та очільники деяких держав. Та за кілька днів питання було винесено на референдум. Народ проголосував «проти».

Колумбійці та зовнішні спостерігачі були шоковані. Невже знову війна? Може, влада зайшла надто далеко, адже хтось вважає, що лідерів повстанців слід покарати за життя тисяч людей, яких викрадали, катували й убивали? Чи можна знехтувати результатом референдуму і зробити так, аби мирна угода таки почала діяти?

ПРЯМА ДЕМОКРАТІЯ В ДОБУ ОБУРЕННЯ ПОЛІТИКАМИ — ВЕЛИКИЙ РИЗИК. БАЖАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ГАРАНТОВАНО ДІСТАЮТЬ ЛИШЕ ДИКТАТОРИ

Виборці багатьох країн не зважають на рекомендації урядів і використовують свої голоси як спосіб протесту, це вже факт. Пряма демократія в добу обурення політиками — великий ризик. Бажані результати гарантовано дістають лише диктатори. І справді, плебісцити були улюбленими інструментами Гітлера й Муссоліні, які демонстрували ними світові підтримку народу. Після смерті рейхспрезидента Пауля фон Гінденбурґа 1934 року Гітлер провів референдум про об'єднання посад канцлера та президента й таким чином забезпечив себе абсолютною владою (і виборці не здивували: близько 90% проголосували «за»). Гітлер проводив плебісцити й після окупації Рейнської області 1936-го та анексії Австрії 1938-го. З огляду на те як нацисти зловживали референдумами, після війни їх у Німеччині заборонили.

І навіть у демократичних суспільствах плебісцити — ненадійний механізм прийняття рішень. Виборці схильні використовувати їх як спосіб поскаржитись, у чому переконався цього року нідерландський прем'єр Марк Рютте. Він провів референдум стосовно здебільшого економічної угоди

Голос гніву. Виборці багатьох країн не зважають на рекомендації урядів і використовують свої голоси як спосіб протесту — це вже стало фактом

між ЄС та Україною. Його уряд досягнув консенсусу щодо договору на 2135 сторінках, і решта країн — членів Євросоюзу ратифікувала цей документ. А от нідерландці сказали «ні»: не тому, що прочитали довжелезний текст, а просто щоб збунтуватися проти слабкого уряду, догматів ЄС та його розширення на схід. Рютте назвав результат «катастрофічним». А от Владімір Путін утішено заявив, що це «справжній вияв демократії».

До кінця року відбудеться вісім важливих референдумів. На найближчому італійський прем'єр Маттео Ренці спробує заручитися народною підтримкою для своїх реформ у країні. Одначе йому протистоїть серйозна коаліція, сформована переважно амбіційними політиками, які прагнуть скинути очільника правлячого кабінету й повернутися до влади. У разі програшу на плебісциті в грудні Ренці, ймовірно, втратить посаду й необхідні економічні перетворення в Італії зупиняться.

Референдуми можуть бути дієвими для маленьких демократій, що виробили сильні традиції «консультацій із народом». Яскравий приклад — Швейцарія. У цій країні виборців щороку просять висловити думку з десятків питань. Система працює ніби непогано, хоч і заохочує популістів до протидії в питаннях на кшталт імміграції. А от на більших територіях плебісцити не такі ефективні: американський штат Каліфорнія висуває «пропозиції», стосовно яких електорат має висловитися, прив'язуючи їх до виборів то президента, то Конгресу. Результати нерідко призводять до сум'яття й паралічу тамтешньої влади, бо громадяни відкидають ключові політичні рішення: особливо це стосується питань податків чи державних витрат.

Також зрозуміло, що соціально чутливі питання рідко здобувають на референдумах підтримку. Жодна країна не виносила на них пункт про скасування смертної кари, бо майже гарантовано програла б. Так само до серйозних соціальних напружень у Європі чи США призвів би референдум, скажімо, про обмеження на будівництво мечетей. За теперішнього стану цих суспільств він закінчився б поразкою. Пропозиція нинішнього прем'єра Австралії провести референдум стосовно одностатевих шлюбів (це питання вже завдало йому чимало прикрощів під час останньої передвиборчої кампанії) свідчить, що він не сумнівається в провалі голосування.

Якщо законодавці утікатимуть від рішень, для ухвалення яких їх обирали, їм буде складно піти проти вибору, відданого народові. Деякі британські парламентарії стверджують, що парламент країни, який переважно підтримує членство в ЄС, може проігнорувати голосування за Brexit і відмовитись ухвалювати закони, необхідні для виходу. Однак це призведе до політичного обурення, тому уряд Терези Мей виключив такий варіант.

Іноді один невдалий референдум можна перекрити проведенням іншого. Таким чином вдалося змінити громадську думку в Ірландії та Данії: до європейського законодавства внесли косметичні зміни з проблемних питань, щоб задобрити опонентів, а відтак провели по другому референдуму. Однак це нагадує нехтування волею народу. Мораль усієї цієї історії — і політики починають її усвідомлювати — така: не організовуй плебісциту, якщо результати можуть тебе не влаштувати. Замість іти на ризиковану процедуру, що здатна підірвати, а не зміцнити демократію, значно краще провести закон, а відтак почекати до наступних виборів, які покажуть, наскільки люди його підтримують.

Торніке Ґордадзе:

«Відмова від візиту Путіна до Парижа — це перемога здорового глузду»

Спілкувалась **Алла Лазарева,** Париж

Тиждень обговорив із французьким політологом, колишнім грузинським міністром з питань європейської інтеграції стан французько-російських та українсько-грузинських відносин, а також перспективи мінського процесу й майбутнє «нормандського формату».

Владімір Путін скасував свій візит до Парижа, запланований на 19 жовтня. Що це? Перемога громадянського суспільства, яке активно виступало проти? Ефективність французької дипломатії? Нова фаза холодної війни?

— Це просто перемога здорового глузду. У таких умовах Франція не могла прийняти Путіна. Тим більше РФ наклала вето на проект французької резолюції в ООН. Було б важко заперечувати, що Росія зневажає міжнародне право і що її дії стають дедалі більш провокативними та невиправданими. Париж, до речі, завжди був дуже виважений у своєму ставленні до Москви, дехто навіть вважає, що занадто. Якщо, не домовившись із Німеччиною, Росія іде на конфлікт зі ще однією великою європейською державою, котра завжди шукала з нею консенсусу, то це ознака радикалізації її зовнішньої політики. Франція радше досить тонко зіграла. Це не вона скасувала візит Путіна. Йому було запропоновано формат дискусії, який обмежувався питаннями Сирії. Кремль сам відмовився від поїздки.

Чи впливає на французько-російські відносини конфлікт між Сполученими Штатами та Росією довкола бойових дій у Сирії?

— Певна річ. Вашингтон — один із найважливіших союзників Парижа. На глобальному рівні мета Франції в Сирії не надто відрізняється від американської. Росія натомість має іншу, і це зрозуміло від самого початку. Мова про збереження влади Асада й демонстрацію цілому світові свого повернення до кола найпотужніших країн світу. Окрім того, Росія прагне здобути «свою частку Європи», намагаючись грати на рівних із найсильнішими. Навіть якщо деякі цілі росіян частково збігаються з інтересами західних країн (боротьба з джихадистами), ми бачимо, що методи, до яких вдається Кремль, щоб здобути воєнну перемогу, підпорядковані його політичним імперативам. Він користується нагодою, чудово знаючи, що ситуація навколо президентської кампанії у Штатах працює на нього: президент Обама перебуває в періоді, який американці називають lame duk («кривенька качечка»), себто не може ухвалювати рішення про застосування військ у Сирії. До речі, Обама завжди негативно ставився до повноцінного задіяння армії, а сьогодні, за два-три місяці до завершення мандата, тим більше не прийме такого рішення. Нині господар Білого дому робить усе, щоб допомогти Гілларі Клінтон прийти на його місце, а американська опінія не прихильна до застосування збройних сил поза межами країни після Іраку й Афганістану. Так, криза між Росією та США впливає на відносини Росії та Франції, і, навіть якщо Париж та Вашингтон мають деякі розбіжності стосовно Сирії, вони не є суттєвими. Французька позиція значно ближча до американської, ніж до російської. Це очевидно.

ФОТО: ONDŘEJ NĚMEČ

Торніке Ґордадзе — французький політолог, фахівець із геополітики Східної Європи та з питань сепаратистських самопроголошених утворень на континенті. Народився 1975 року в Грузії. 1996-го отримав диплом Інституту політичних студій у Бордо. 1997-го — Інституту політичних студій у Парижі. У 2002–2003 роках навчався в Єльському Університеті (США). 2006-го захистив докторську дисертацію в паризькому Центрі міжнародних досліджень. Від червня 2010-го до жовтня 2012-го — заступник міністра закордонних справ, потім — міністр з питань європейської інтеграції та євроатлантичної співпраці Грузії. Нині викладач Паризького інституту політичних досліджень та Вищої школи національної оборони Франції.

Що думаєте про мінські угоди? Чи реально їх утілити?

— Щоб дати оцінку мінським угодам, згадаймо насамперед, у яких умовах вони підписані. Як завжди, Росія послуговується зброєю, щоб використовувати потім свою військову перемогу на дипломатичній арені. Цей підхід цілком відрізняється від західного. Захід уже тривалий час прагне обмежуватися дипломатією, не вдаючись до сили. Мінські угоди були укладені, коли розстановка сил на полі бою була не на користь України. Від початку угоди містили пункти, складні для реалізації. Саме тому сьогодні їх так важко втілити. Аби виконати ці домовленості, треба, щоб справді втілювалася бодай частина, пов'язана з припиненням вогню. Що ж до політичної складової, то це дуже важко. Я можу провести паралель із ситуацією, яка склалася довкола угоди між Росією та Грузією, підписаною у 2008 році, що теж не виконується. Із шести пунктів дотримано лише одного: немає бомбардувань та збройних нападів. Припинення вогню більш-менш діє, навіть якщо регулярно трапляються інциденти з викраденням людей і Росія будує новий кордон. Але решту документа росіяни інтерпретують як хочуть. Окрім того, Москва не дозволяє міжнародним спостерігачам інспектувати територію, яку контролює. Паралелі з українською ситуацією очевидні. Тому важко сьогодні прогнозувати, що мінські угоди буде виконано.

До речі, про українсько-грузинські відносини. Як оцінюєте їхній потенціал та нинішній стан? Адже, власне, зважаючи на подібність проблем, спільні дії в міжнародній політиці бачилися б доречними?

— Я сказав би, що відносини добрі, але могли бути ще кращими. Проблематика в царині міжнародної політики дуже схожа, і мені шкода, що Грузія не робить сьогодні на міжнародній сцені спільних з Україною кроків, не йде єдиним фронтом, щоб привернути увагу до проблем окупації своїх земель та порушення територіальної цілісності. Кілька нагод, вважаю, було втрачено. Було б значно легше порушувати ті самі питання перед Європейським Союзом і НАТО тандемом. Тобто я думаю, що відносини добрі, часто дві країни однаково голосують в ООН, у Раді Європи, але бракує спільних дій. Мабуть, причиною того є надмірна сором'язливість грузинської влади.

Що думаєте про перспективи «нормандського формату» — переговорів про майбутнє окупованих українських територій за участю лідерів Франції, Німеччини, України та Росії? Схоже, цей процес теж у глухому куті. Може, є сенс розширити формат, залучивши, скажімо, Польщу, Сполучені Штати чи Європейський Союз?

— Скажімо так: добре, що цей формат існує, бо нічого кращого наразі немає. Спробувавши його розширити, ми наразилися б на запеклий спротив Росії. Цей компромісний варіант — єдине, чого вдалося домогтися. Росіяни ніколи не погодяться на участь США.

К Н И Г А Р Н Я

15–23 жовтня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):
18 жовтня, 18:30 — зустріч із Тамарою Сухенко.
Лекція на тему «Як допомогти собі або дитині обрати професію майбутнього». Модерує Микола Скиба.
19 жовтня, 19:00 — діалоги з філософом: зустріч із Сібе Шаапом (Нідерланди).
Презентація книжки «DETOX. Діалоги з філософом: ресентимент та політика».
Учасники: Сібе Шаап, Наталя Погожева, Олена Нагорна.
Спільно з видавництвом «Бланк-Прес».
20 жовтня, 19:00 — презентація книжки Андрія Любки «Кімната для печалі».
Спільно з видавництвом «Книги-XXI».
21 жовтня, 18:00 — презентація книжки Еріка Метаксаса
«Бонгьоффер — пастор, мученик, пророк, змовник — праведник проти Третього Рейху».
Учасники: Михайло Черенков, Микола Романюк.
Модерує Тарас Бойко. Спільно з видавництвом «Книгоноша».
23 жовтня, 10:00 — квест по Книгарнях «Є» «Фантастичні звірі GO».

Львів (просп. Свободи, 7):
18 жовтня, 18:30 — FRI-D Club. Розмовний клуб англійської для всіх охочих. Спільно з ГО «ФРІ Plus».
20 жовтня, 18:30 — презентація українського перекладу книжки Ірени Коваль (США)
«Незаземлені» за участю авторки. Спільно з Видавництвом Анетти Антоненко. Модерує Іван Рябчій.
22 жовтня, 11:00 — дитяча субота.
Читання та розвивальні забавки з дітьми трьох-шести років від клубу «Читайлики».

Харків (вул. Сумська, 3):
21 жовтня, 19:00 — розмова на тему «Polygamy» («Полігамія»).
Від проекту World Around Us. Англійською мовою без перекладу.

Дніпро (вул. Глінки, 15):
20 жовтня, 17:30 — презентація книжки Євгена Положія «5 секунд, 5 хвилин». Спільно з видавництвом «Нора-Друк».

Вінниця (вул. Соборна, 89):
15 жовтня, 17:00 — презентація роману Тараса Антиповича «Помирана».
Спільно з видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Модерує Олександр Вешелені.
15 жовтня, 18:30 — презентація книжки «На бій за волю.
Перемога через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років»
за участю співавторів Андрія Руккаса й Артема Папакіна. Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».
17 жовтня, 18:00 — Чеський час із Мареком Сечкаржем.
Перегляд та обговорення фільму «Громадянин Гавел».
Спільно з Чеським центром у Києві.
20 жовтня, 18:00 — презентація збірки Сергія Татчина «Семисвічник» за участю автора.
Спільно з видавництвом «Зелений пес». Модерує Олександр Вешелені.

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):
19 жовтня, 18:00 — презентація книжки Остапа Дроздова «№ 1. Роман-вибух».
Спільно з Видавництвом Анетти Антоненко.

Тернопіль (вул. Валова, 5–9):
18 жовтня, 18:00 — презентація книжки Ігоря Астапенка «Лихотомія».
Модерує Юрій Матевощук. Спільно з видавництвом «Самміт-книга».
20 жовтня, 18:00 — «про літературу, журналістику та подорожі до Індії»:
зустріч із письменницею Валентиною Семеняк. Модерує Юрій Матевощук.

Суми (вул. Соборна, 44):
17 жовтня, 19:00 — лекція Владислава Івченка на тему «Книжкою не вийшов.
Українські мережеві автори, яких не друкують, хоч вони того варті».
18 жовтня, 17:00 — круглий стіл на тему «Сумські бібліотеки: плани та проблеми».
У межах Літературного тижня фестивалю «Мистецька осінь».
19 жовтня, 19:00 — круглий стіл із сумськими істориками на тему
«Зробити невідоме відомим: історичний спадок Сум та його популяризація».
У межах Літературного тижня фестивалю «Мистецька осінь».

Луцьк (вул. Лесі Українки, 30):
17 жовтня, 18:00 — презентація книжки Ігоря Астапенка «Лихотомія». Спільно з видавництвом «Самміт-книга».
18 жовтня, 18:30 — лекція Олександра Котиса «Луцьк і модерність: як епоха змінювала місто».
20 жовтня, 18:30 — перегляд фільму спільно з кіноклубом Docudays.
21 жовтня, 17:00 — презентація книжок Володимира Лиса
«Діва Млиница» та Надії Гуменюк «Танець білої тополі».
Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».

Інформаційний партнер

Український Тиждень

Вхід на заходи вільний.
З детальними анонсами та змінами у графіку можна ознайомитися за адресою: http://book-ye.com.ua

Сором, що замерз

Катерина Барабаш

Як російська влада відіграється на слабких

Росія — велика країна. І не смійтеся, будь ласка, і не крутіть пальцем біля скроні. Бо саме так і є. Тільки велика країна може повернути на власній території час у протилежному напрямку. Колись вона намагалася зробити те саме з річками, та якось не склалося. А ось тепер лишень кілька років знадобилося російській владі, щоб відправити величезну 140-мільйонну державу знову в радянське середньовіччя.

Росія — це не бачена досі машина часу. Хто назве бодай одну країну у світі, здатну розвернутися на 180° і помчати назад із такою швидкістю, що жителі навіть не встигнуть зрозуміти, у якій епосі живуть? Чи то за Івана Ґрозного, чи то за Сталіна, чи то вже за Брєжнєва. Адже Росія — ще й країна швидкостей.

Та й узагалі вона дивовижна. Де ще з таким успіхом використовують високі технології, щоб загнати людей у середні віки? Це ж треба ще переварити й осмислити: найбільший винахід XX століття — інтернет — російська церковна влада ставить на службу мракобіссю. Саме через мережу людина на прізвище Ґундяєв, призначена зверхником Російської православної церкви (РПЦ), дає світові знати про дикість ввіреної їй структури. Днями, наприклад, Кірілл закликав заборонити аборти. Узагалі заборонити, назавжди. Зауважимо: не попросив владу сприяти самотнім матерям та багатодітним сім'ям, не порадив суспільству бути уважнішим до вагітних, не окреслив коло проблем, які треба терміново вирішувати, щоб полегшити існування тим, хто народив і народився. Ні, він вимагає не дозволяти людям, насамперед жінкам, розпоряджатися власним тілом і життям.

Майже одночасно, півроку тому, своє слово з приводу абортів сказала католицька церква вустами Папи Римського Франциска. Католицизм традиційно трактував їх як тяжкий гріх, за котрий потрібно автоматично відлучати від церкви. Трактує і досі. Аборт за своєю тяжкістю стоїть у католиків нарівні з такими гріхами, як фізичне насильство над понтифіком, порушення таємниці сповіді, блюзнірство стосовно Святих дарів, єресь тощо. Однак Франциск нагадав про моральне й екзистенційне випробування, котрого зазнають жінки, що зважилися на штучне переривання вагітності. Він розповідав про те, як не раз спілкувався з мамами, котрі не відбулись, і прийняв увесь їхній біль, побачив душевні шрами. Насамкінець Папа виголосив революційне для католицького світу рішення — дозволити відпускати гріх аборту. Це вчинок нормального ієрарха, який усвідомлює, що надворі XXI століття й жити за законами 300-річної давності немислимо, непристойно та згубно для церкви.

Та що понтифікові добре, те нашому — смерть. І в Росії починається (точніше, триває) боротьба за повернення в середньовіччя. Успішна, варто сказати.

Архітектор заборон. Депутат Держдуми Єлєна Мізуліна, одна з авторок закону Діми Яковлєва, прагне скасувати бебі-бокси в російських лікарнях

Щоправда, прес-служба предстоятеля тут-таки спробувала відмазати шефа, пояснивши, що той хоче заборони не всіх абортів, а тільки безплатних. І цим прислужилася начальникові в недобрий спосіб, адже Патріарх за скасування дармових абортів і за збереження виключно платних — це вже квінтесенція абсурду. Якщо далі йти за такою логікою, то чом би главі РПЦ не виступити, наприклад, проти замовних, тобто оплачуваних, убивств? Або не засудити перелюб із розрахунку, а просто перелюб залишити в спокої?

Тим часом, доки громадськість гадала, чи всі аборти тепер виявляться поза законом, чи все-таки гінекологічне лобі переможе й платні залишать, держава російська зробила ще один рішучий крок у бік захисту дитинства: наклала заборону на бебі-бокси. Разом із вимогою не дозволяти штучного переривання вагітності це рішення створило дивно гармонійну картину, на тлі якої закон Діми Яковлєва, що забороняє усиновлення іноземцями сиріт, хоч і залишиться неперевершеною за цинізмом та жорстокістю ініціативою, все-таки дуже поблякне.

Їх, власне, і було в Росії один чи двійко, цих бебі-боксів, на відміну від західних країн, а нині й ті заборонено. Хоча приймати небажаних немовлят, анонімно підкинутих у казенні доми й монастирі, — давня християнська традиція, що ґрунтується на милосерді і до малюків, і до їхніх непутящих матусь. Цікаво пояснила лобіювання цієї дивної заборони депутатка Мізуліна (одна з ініціаторів і ліквідації бебі-боксів, і

закону Діми Яковлєва). Виявляється, за ті п'ять років, що в Росії існують бебі-бокси, «вони врятували життя лише 35 новонародженим». Розумієте, «лише» 35! Лише... У середньому сім хлопчиків та дівчаток за рік. 35 життів. Тоді як сама Мізуліна з її нардепівським корпусом прирекла на повільну смерть десятки й сотні сиріт, не пустивши їх у нові сім'ї за кордон.

Будь-яка тоталітарна держава відтоптується на слабких. Це закономірно, бо ж диктатор — він за натурою гопник, шпана. А шпана боїться сильних, визнаючи за ліпше воювати з немічними. Коли по-доброму міркувати, то в Росії все населення слабке, якщо вже готове терпіти кримінал біля керма. Одначе, як у будь-якій державі, існують іще й найслабші. Окрім дітей, котрих влада, як бачимо, не обділяє увагою, є старенькі. На цих теж легко відігратися: часто вони самотні, безпорадні, а користі від них жодної. Звичайно, найкраще було б їх усіх позбутись, але все-таки вони платять податки. Тож нехай живуть, тільки не надто жирують. Ось навіщо, скажімо, пенсіонерам, які працюють, індексувати пенсії? На роботу ходять — значить із голоду не помирають. І нехай подякують, що їм узагалі ті допомоги дають. Бо ж нещодавно хотіли працевлаштованих пенсіонерів узагалі позбавити їх. Ти, діду, або трудись, або відпочивай коштом держави. Якщо працюєш, то який ти пенсіонер? Симулянт ти — і крапка. Тоді насилу вдалося відмовити уряд від цього кроку. Тепер-ось збираються скасувати індексацію держвиплат пенсіонерам, що трудяться.

Або ще одна категорія ненайщасливіших росіян — безробітні. Щоправда, у новому законопроекті вони називатимуться «ті, хто не працює». Ну спасибі, хоч не «дармоїди». Дума обіцяла розглянути законопроект про позбавлення цих людей частини соціальних радощів. Як пояснила віце-прем'єр уряду Росії Ольґа Ґолодєц, мова про законопроект, згідно з яким громадяни, що не трудяться, платитимуть за послуги, котрі нині їм надають безплатно. Наприклад, за лікарські, які наразі входять у пакет обов'язкового медичного страхування.

Міністр охорони здоров'я Вєроніка Скворцова спершу виступила проти, мовляв, це порушення Конституції. Та протрималася вона рівно добу: наступного дня після гучного протесту отямилась і заявила, що її відомство нову ідею підтримує.

«Якщо це дорослі, здорові люди, вони ж явно на щось живуть, працюють, але не платять податків, а користуються безплатно тим, що дає держава. Це абсолютно несправедливо і принижує права тих, хто чесно трудиться й чесно платить податки», — заявила очільниця Мінохорони здоров'я. Нічого не нагадує? От-от, привіт від Іосіфа Бродского, засудженого за «дармоїдство», і тисяч інших радянських «залишенців». До запровадження відповідної статті один крок. До речі, у народі інновацію вже прозвали «податком на дармоїдство».

Цікаво, хто виявлятиме людей, що не трудяться? Хто і як відрізнить справжнього безробітного, що втратив зв'язок із ринком праці, від офіційного, котрий має доходи й не відраховує при цьому гроші в страхові фонди?

БУДЬ-ЯКА ТОТАЛІТАРНА ДЕРЖАВА ВІДТОПТУЄТЬСЯ НА СЛАБКИХ. ЦЕ ЗАКОНОМІРНО, БО Ж ДИКТАТОР — ВІН ЗА НАТУРОЮ ГОПНИК, ШПАНА. А ШПАНА БОЇТЬСЯ СИЛЬНИХ, ВИЗНАЮЧИ ЗА ЛІПШЕ ВОЮВАТИ З НЕМІЧНИМИ

Ймовірно, тепер, отримуючи поліс медичного страхування, треба буде подавати довідку з місця роботи. Хотілося б наперед знати: скільки коштуватиме такий-от липовий папірець?

На завершення маленький екскурс у лінгвістику. Є таке російське слово «стыд». Походить воно від індоєвропейського steu, що його спільнослов'янська мова успадкувала у вигляді stud («стискатися, замерзати»). Тобто первісне значення іменника «стыд» — «те, що стискає, заморожує». До речі, одного з ним кореня «стужа», «студеный», «стылый». Отже, від початку «стыд» — це щось студене, холодне. Чомусь саме зараз згадалася ця етимологія. «Що сталося зі стидом у Росії?» — «Він замерз». Застиг. Насмерть.

Сім квитків до Стокгольма

Цьогорічні Нобелівські премії з науки вручать за дослідження в царині нанотехнологій, внутрішньоклітинних механізмів, переробки відходів і застосування топології

© 2016 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Більше — не завжди краще. Усякому, хто в цьому сумнівається, варто глянути на вибух у комп'ютерній галузі, який стався за останні півстоліття. Це виявилося можливим, бо комплектуючі, з яких складаються комп'ютери, постійно зменшувались. А цей успіх надихнув учених на пошуки інших галузей, де зменшення розмірів теж може обернутися вигодою.

Одна із цих галузей іще від 1990-х балансувала між модним віянням та надією. Це нанотехнологія. З роками зміст цього терміна так змінився, що навіть можна пробачити сумніви циніків, чи не є нанотехнології просто новою вивіскою для звичайної хімії? Утім, нанотехнологія від самого початку справді мала доволі чітке визначення. Вона описувала можливість створення машин із рухомими деталями на молекулярному рівні. І на визнання цієї мети Шведська королівська академія наук вирішила минулого тижня присудити цьогорічну Нобелівську премію в галузі хімії трьом дослідникам: Жану-П'єру Соважеві, серові Фрейзеру Стоддарту й Бернарду Ферінзі, які ніколи не забували про початкову мету нанотехнологій.

Внесок доктора Соважа, за який він отримав третину від 8 млн шведських крон ($930 тис.) призової суми, полягав у поєднанні атомів у нові, потенційно корисні сполуки. Звичайні молекули тримаються вкупі завдяки парним зв'язкам електронів між сусідніми атомами. У деяких випадках (наприклад, бензену) в результаті утворюються кільця з атомів. Доктор Соваж зрозумів, що такі кільця можна з'єднувати між собою як ланки металевого ланцюга і створити супермолекулу, що тримається вкупі швидше механічним способом, а не через звичні хімічні зв'язки. У 1983 році його дослідницькій групі у Страсбурзькому університеті (Франція) вдалося створити таку супермолекулу, а через 11 років ці вчені продемонстрували структуру, що складалася із двох таких ланок і мала особливі властивості. Під час застосування енергії одна з них оберталася навколо іншої, утворюючи такий собі молекулярний «двигун».

МАЛЕНЬКЕ — ПРЕКРАСНЕ

Сер Фрейзер здобув свою третину премії за працю про мініатюрну машину, що нагадує принцип попереднього відкриття. У 1991 році йому та його колегам із Північно-Західного університету в Іллінойсі вдалося просадити крихітну молекулярну вісь крізь кільцевидну молекулу. Під час нагрівання кільце ковзало між кінцями осі. Так виник молекулярний «човник». Після цього група вчених створила низку інших машин, серед яких ліфт масштабів атома, штучні м'язи й навіть простий механічний комп'ютер, зроблений із деталей завбільшки з молекулу.

Проте найбажанішою метою нанотехнологічних досліджень завжди залишався двигун, який обертається навколо осі, а не просто ковзає по ній туди-сюди. І саме за створення у 1999 році такого пристрою отримає свою частку премії доктор Ферінга. Він зрозумів, як можна змусити кільце стабільно обертатися в одному напрямку, адже із двигуна, який довільно крутитиметься в будь-який бік, користі не вельми багато. До 2011 року його команда в університеті міста Гронінген у Нідерландах дійшла до рівня, який дав їй змогу зробити наноавтомобіль. Він складається з молекулярного шасі, з'єднаного з чотирма колесами, які рухають автомобіль (дуже повільно) поверхнею.

Скільки часу знадобиться, щоб перетворити будь-який із цих винаходів на продукт, буде видно. Оптимісти говорять про виробництво машин молекулярного розміру: від пристроїв для «транспортування» медикаментів в організмі до мініатюрних комп'ютерів. Песимісти пригадують, що нанотехнологія — це галузь, яку раз по раз роздувають й науковці, й інвестори, а відтак вона просто здувається, зіткнувшись із практичними труднощами.

Та є підстава сподіватися, що все зрештою вдасться. Тому, що матінка-природа вже все вигадала до нас (як воно часто буває з людськими винаходами). Для прикладу уявімо собі живі клітини як сукупність нанотехнологічних машин. В ензимі, який виробляє аденозинтрифосфат (АТФ) — молекулу, що є носієм енергії для біохімічних реакцій у майже всіх живих клітинах, є обертальна молекулярна машина, подібна до винаходу доктора Ферінги. Вона працює ефективно. АТФ-генератори в людському тілі продукують цього добра стільки, що за день його вага майже дорівнює вазі тіла. Якби вдалося розробити комерційний еквівалент такого генератора, інформаційний шум усіх цих років навколо нанотехнологій виявився б недаремним.

ЯК КЛІТИНИ ПОЇДАЮТЬ САМІ СЕБЕ

Іще один приклад природної нанотехнології — «автофагія» (що грецькою означає «самопоїдання»). Це система, яка розщеплює і переробляє зношені клітинні компоненти. І Нобелівська премія в галузі фізіології або медицини, яку присуджує Каролінський інститут, дісталася одному з учених, котрі найактивніше займаються дослідженням механізмів автофагії, — Йосінорі Осумі з Токійського технологічного інституту.

Коли доктор Осумі почав свої дослідження, біологи вже знали, що автофагія — процес із двох фаз. Спочатку клітинні компоненти (органели), які мають бути знищені, покриваються жировою мембраною й утворюється схожа на бульбашку везикула — автофагосома. Відтак остання зливається

з іншою везикулою, яка називається лізосома. Та містить травні ензими, які розщеплюють вміст автофагосоми. Проте вчені не знали деяких нюансів. Зокрема, загадкою залишався процес формування автофагосом. Доктор Осумі отримав нагороду саме за з'ясування цих подробиць.

Він почав працювати над цією проблемою 1988 року й досліджував автофагію у клітинах дріжджів. Це добре вивчений організм, який біологи часто використовують для дослідження фундаментальних клітинних процесів. На жаль, клітини дріжджів дуже маленькі. Тому докторові Осумі було важко роздивитися автофагосоми в них навіть під мікроскопом. Він вирішив цю проблему, деактивувавши процес виробництва лізосомних травних ензимів. Відтак автофагосоми не знищувались і накопичувались у достатній кількості, щоб їх можна було розгледіти в мікроскоп і вивчити.

Його робота, опублікована 1992 року, стала ключем до решти досліджень: ідентифікації генів, задіяних у процесі створення автофагосоми. Це, своєю чергою, допомогло зрозуміти, як виникають везикули. Вибір дріжджових клітин, який зробив доктор Осумі, виявився дуже вдалим. На той час, коли вчений почав свої дослідження, геном дріжджів був уже добре вивчений, а згодом одним із перших описаний цілком у межах Проекту геному людини. Деактивувавши гени й дослідивши наслідки їхньої «відсутності», Осумі відтворив повну картину процесу виникнення автофагосом. І хоча дріжджі та люди не найближчі родичі, автофагія — це такий фундаментальний процес, що в клітинах цих двох біологічних видів він відбувається більш-менш однаково. Тож дріжджова автофагія — хороший зразок аналогічного процесу в клітинах людини.

Це важливо тому, що дослідження доктора Осумі має масштабніше значення, ніж просто висвітлення важливого етапу життя клітини. Воно допомагає пояснити, що відбувається під час проникнення до організму патогенних бактерій та вірусів (непроханих гостей поглинають автофагосоми) і проливає світло на недуги, зокрема хворобу Паркінсона й деякі різновиди діабету, викликані збоями в автофагії та накопиченням клітинних відходів.

Отже, розуміння процесів автофагії має важливе практичне значення. Про працю, нагороджену в галузі фізики, схоже, можна сказати протилежне. Саме це спочатку й визнало журі, яке оголошувало переможців. Судді підкреслили красу математичних викладок у роботі-переможниці й нічого не сказали про її практичне застосування: про нього зараз не йдеться.

Згадані математичні викладки стосуються топології. Це розділ геометрії, який займається «інваріантами» на кшталт дірок, що можуть існувати в геометричних тілах лише в дискретних, цілих числах (тобто тіло не може мати половину дірки). Лауреати — Девід Таулесс з Університету Вашингтона в Сієтлі, Данкан Галдейн із Принстонського університету в Нью-Джерсі та Майкл Костерліц з Університету Брауна в місті Провіденс, штат Род-Айленд — застосували топологію до матеріалознавства й дістали теоретичні пояснення поведінки незвичайних станів матерії.

УСЕПОГЛИНАЮЧИЙ ВИХОР

Інтрига цьогорічної наукової премії ще й у тому, що всі три лауреати — «діти доби міграції мізків» XX століття, коли народжені в Британії вчені переїжджали далі на захід у пошуках вищих окладів і кращих лабораторій в Америці. Доктор Таулесс, якому дісталася половина премії, співпрацював із доктором Костерліцом (котрий розділив іншу половину з доктором Галдейном) ще в 1970-х роках, коли вони обидва ще жили на батьківщині. Плід їхньої спільної праці — спростування уявлення про те, що суперпровідність (явище, під час якого зникає опір електричного провідника, зазвичай у разі охолодження до температур, близьких до абсолютного нуля) не може спостерігатися в тонких шарах матеріалу. Відповідно до їхніх розрахунків суперпровідність можлива завдяки дії спарених вихорів у такому шарі.

Вихори (вони є різновидом дірки) — це топологічні інваріанти. Саме вивільнення цих вихорів та їхній вільний рух під час нагрівання матеріалу знищує суперпровідність. Фактично це вивільнення — фазова зміна під час переходу матерії з одного стану в інший за аналогією до того, як вивільнення атомів кристалічної ґратки під час нагрівання зумовлює фазовий перехід із твердого стану в рідкий.

Після переїзду до США на початку 1980-х доктор Таулесс не переставав доводити, що покрокові переходи до й від суперпровідності під дією магнітного поля (явище, відоме як квантовий ефект Голла) — це теж вид топологічного інваріанта. А наприкінці 1980-х уже й доктор Галдейн, перебравшись за океан, показав, що магнітні поля взагалі необов'язкові під час цього процесу.

Вибір на користь такої езотеричної теми цього року, зокрема, здивував багатьох оглядачів, які думали, що перемогти може зроблене 2015 року відкриття гравітаційних хвиль в експерименті під назвою LIGO. Це було б у дусі заповіту Альфреда Нобеля: присуджувати посмертну нагороду його імені за дослідження попереднього року. Та хоч би яка була причина, світила Королівської академії наук, відповідальні за вибір переможців у галузях фізики й хімії, вирішили й надалі ігнорувати цю частину документа про заснування премії.

Як живе кожен десятий

Останні дані стосовно глобальної бідності мають одночасно втішити й присоромити світ

ФОТО: REUTERS

Звичайні злидні. За даними останнього звіту Світового банку, нині в крайній бідності, тобто за менш ніж $1,9 на день, на планеті живуть 767 млн людей

Який показник у світовій економіці найважливіший? Можна сказати, що це щомісячні звіти про зарплати у США (останній опубліковано 7 жовтня), принаймні коли судити з кількості коментарів до них. Серед інших кандидатів — ціни на нафту або курс долара до євро, єни чи юаня. Усі ці цифри відображають (і впливають на) темпи економічної активності, а відтак і на дохідність облігацій, ціни акцій та глобальний рівень добробуту — власне на всю суть економіки.

Але якщо основне питання економіки — світовий добробут, то чи не важливішими є показники, які 2 жовтня опублікував Світовий банк. У звіті йдеться про те, що в крайній бідності на планеті живе 767 млн осіб, витрачаючи на своє існування менш ніж $1,9 за день (згідно з ПКС і цінами 2011 року). Це не найсвіжіші дані: збирати такі показники так складно, що нинішні вже застаріли на два з гаком роки. Крім того, ця новина не викликала ані найменшого руху на жодному з ринків. Та цифри, попри те, важливі. Вони є підсумком оптимальних спроб виміряти здобутки в сенсі досягнення добробуту серед людей, які цього найбільше потребують.

Останні дані повинні викликати змішані почуття. Вони одночасно дають підстави для торжества, смутку, скепсису й сорому. Той факт, що чисельність злидарів нині значно нижча, ніж раніше, не може не тішити. За 20 років, від 1993-го до 2013-го, їх поменшало на мільярд із лишком: був приблизно кожен третій житель планети — став приблизно кожен десятий. Навіть світова фінансова криза не

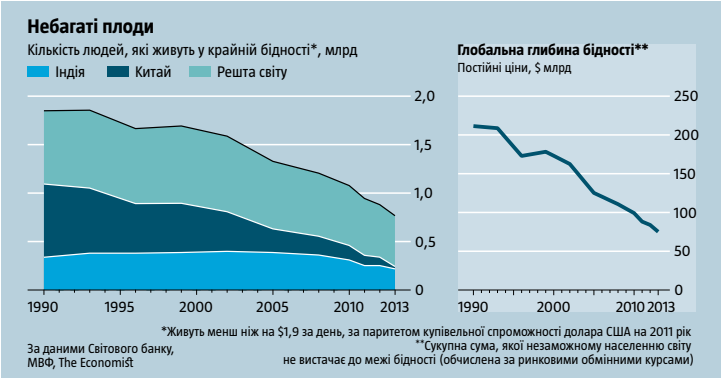

зашкодила цьому поступу **(див. «Глобальна глибина бідності»)**.

Найпомітніше в збільшенні кількості бідних просунулися дві найбільш населені країни — і в цьому нічого дивного. В Індії, за даними Світового банку, число бідних впало на 218 млн осіб від 2004 до 2013 року. У Китаї — більш ніж на 320 млн від 2002-го до 2012-го. Ці грандіозні досягнення людства часто сприймають як належне. Політиків, які формували уряди у відповідний період (на чолі з Гу Цзіньтао і Вень Цзябао в Китаї, Сонею Ґанді й Манмоганом Сінґом в Індії), багато хто називає розчаруванням у політиці. Утім, саме за їхнього правління півмільярда людей вирвалися з бідності. Якби ще влада інших країн могла так само розчаровувати...

СЕРЕДНЬОСТАТИСТИЧНА ЛЮДИНА В КРАЙНІЙ БІДНОСТІ ТРАТИТЬ $1,33 ЗА ДЕНЬ. ТОМУ ЛИШЕ ЗА ДОДАТКОВИХ $0,57 НА ДОБУ ВОНА МОГЛА Б ВИРЯТУВАТИСЯ З ЦІЄЇ БІДИ

Утім, звіт Світового банку дає підстави не лише для тріумфу. Адже 767 млн осіб за межею бідності — це все ще дуже багато, а $1,9 — мізерні гроші. Важко уявити, як прожити на такі копійки. Мірило Світового банку спирається на межу бідності, обраховану для 15 найбідніших країн. Щодо них обчислення зазвичай будують на сумі, за яку можна спожити достатньо калорій з огляду на національні особливості харчування, та іншому навантаженні на особистий бюджет. Наприклад, у Замбії людина на межі бідності може дозволити собі щодня з'їдати дві-три тарілки *ншима* (сорт каші з меленої кукурудзи), одну солодку картоплину, кілька ложок олії, кілька чайних ложечок цукру, жменю арахісу, а двічі на тиждень — банан, манго й невеличку порцію м'яса. На інші потреби в такого громадянина залишається тільки 28% особистого бюджету.

Окрім смутку цей глобальний підрахунок бідних від Світового банку повинен викликати й певний скептицизм. Рахувати злидарів — справа тяжка й непевна, і СБ це відверто визнає. Насправді нове опитування домогосподарств у 2013 році провело менш ніж 40 країн, тож установі довелося заповнювати прогалини оціночними розрахунками. Останнє опитування в Індії було проведено 2012 року. Китай замінив окремі дослідження в сільській місцевості й у містах комбінованим опитуванням 2013 року і включив до нього умовний дохід від проживання у власній нерухомості. Унаслідок такої зміни офіційна кількість бідних знизилася більш ніж на 30 млн.

Величезну різницю забезпечують навіть цілковиті дрібнички у формулюванні запитань. Під час експерименту в Сальвадорі, про який згадували дослідники Світового банку, вдалося різко обмежити вимірювану бідність більш ніж на 30%, лишень прописавши пункти анкети конкретніше. Замість того щоб запитати, скільки грошей було витрачено на фрукти, овочі й бобові, у людей поцікавилися про банани, манго, зелений чилі тощо. В Уганді через хиби під час друку питальників випало запитання про оплату проїзду в громадському транспорті серед прикладів дорожніх витрат. Ця помилка могла «зменшити» заявлені видатки на транспорт більш ніж на 70%.

ОДНА ТИСЯЧНА ДЛЯ ОДНІЄЇ ДЕСЯТОЇ

Але рівень бідності у світі повинен і дещо присоромлювати. Що заможнішою та досконалішою стає планетарна економіка, то менше проблема крайньої бідності видається трагічною неминучістю, а більше — особливим анахронізмом. Середньостатистична людина в крайній бідності тратить $1,33 за день. Тому лише за додаткових $0,57 на добу вона могла б вирятуватися з цієї біди. Беручи цей висновок за основу, можна провести уявний експеримент. Якщо якимось чином без витрат переказувати необхідну суму в потрібні руки, у скільки обійшлося б цілковите подолання злиднів? Відповідь: лишень у $159 млрд на рік, за даними Світового банку, або ж менш ніж у 0,2% світового ВВП.

Ці показники вирахувано на базі паритету купівельної спроможності. Якби переказати реальний долар до бідної країни з Америки, його вистачило б на значно більше, тому що ціни в незаможному світі зазвичай нижчі (це кілька років тому зауважив індійський економіст Сурджит Бгалла, який нині працює в макроекономічній консалтинговій фірмі Observatory Group). З урахуванням різниці в цінах сума, необхідна, щоб «підтягнути» всіх незаможних світу до межі бідності, зменшується до $78 млрд за рік, тобто лише 0,1% глобального ВВП **(див. «Небагаті плоди»)**. Звісно, у реальному житті кошти не можна ані так точно спрямовувати в руки бідних, ані переказувати без витрат. У деяких країнах фінансові вливання можуть також викликати зростання цін і курсу валюти, що в підсумку зробить такий крок іще дорожчим. Попри сказане, цей уявний експеримент показує зменшення масштабів проблеми. Світ може дозволити собі подолати бідність. Ба навіть здатен справді впоратися із цим лихом раніше, ніж навчиться точно вимірювати його масштаби.

Якщо мрія Світового банку про планету без бідності колись здійсниться, чи спочиватиме він на лаврах? Аж ніяк. Бо вже є інша — «спільний достаток», і це зобов'язує фінустанову піклуватися про найбідніші 40% у кожній країні, хоч би якою заможною вона була. І навіть якщо коли-небудь вдасться повністю викорінити крайні злидні, то найбідніші 40% громадян існуватимуть завжди.

Юркі Вайнонен:

«У Фінляндії є 15 чи 16 літераторів, які живуть на доходи від збуту власних творів»

Спілкувалась **Ольга Ворожбит**

Під час цьогорічного Форуму видавців у Львові ***Тиждень*** розмовляв із фінським письменником Юркі Вайноненом про літературу його країни, книжкові вподобання фінів та життя письменника у Фінляндії.

На жаль, із фінських авторів українською перекладено лише декого, тож у нас небагато знають про літературу вашої країни. Чи могли б ви її представити нашому читачеві?

— Більшість фінських письменників творять романи. Оповідання, есе, поезія — це дещо маргінальні жанри на сьогодні. І найпопулярніші в нас поміж романів — історичні. Люди радо читають про свою нещодавню історію. Гадаю, це тому, що їм кортить зрозуміти, хто вони. Зазвичай це історія родини чи однієї особистості — головного героя книжки. Певна річ, є в романі й соціальний аспект. Окрім того, у Фінляндії (як і в усіх скандинавських країнах) зараз дуже популярний детективний жанр, а також наукова фантастика. Нині в нашій літературі відбувається чимало різних процесів.

Література фінською мовою не дуже давня. Раніше писали шведською. Як досягли успіху фінськомовні автори?

— Так, література нашою мовою бере початок у XIX столітті. У Фінляндії було тоді щось на зразок романтичного відродження. Наш національний роман — «Сім братів» Алексіса Ківі. Його було написано в 1870-х. Є і національний епос того часу — «Калевала», який чи не найбільше перекладають серед фінського письменства. Історії, котрі ввійшли до нього, переважно зібрала одна людина (Еліас Леннрот. — **Ред.**) на сході нашої країни. Є в нас, як відомо, шведська меншина, котра має літера-

туру власною мовою. Тож друкують книжки й шведською, хоча більше фінською.

Наскільки я знаю, фіни неймовірно багато читають, Фінляндія — друга після Ісландії країна за кількістю надрукованих книжок на особу. У чому секрет такого захоплення?

— Один із найважливіших аспектів — це школа. Якщо ви навчилися читати художню літературу школярем, то, певно, знайдете книжку, котра вам подобатиметься, і робитимете це також у дорослому віці. Важливо мати художню літературу і в навчальних програмах шкіл. У цьому, гадаю, ми досягли успіху. Хоча останнім часом ситуація дещо змінилась, адже люди тепер охочіше засвоюють лектуру з екранів. Якщо це екран телефона, ви, напевне, не читатимете з нього книжку, бо він замалий. Тому обсяги читання почали зменшуватись. Але побачимо, що буде. Є електронні книжки, які можна читати, наприклад, з телефону, але наразі вони погано продаються у Фінляндії. Одна із причин — додатковий фіскальний платіж. Цей товар фактично дорожчий за старомодні еквіваленти.

Чому?

— Гадаю, через законодавство ЄС. Електронні книжки не вважають власне книжками, тож і податків на них накладають більше.

Ви зауважили, що у Фінляндії романи — популярніший жанр, ніж коротка проза, хоча самі віддаєте перевагу останній. Чи здатен фінський автор вижити на виручку від продажу своїх книжок? І що він мав би для цього писати?

— Здається, у Фінляндії є 15 чи 16 літераторів, які живуть на доходи від збуту власних творів. Але, на щастя, ми маємо систему державного фінансування письменників. Щороку виділяються гранти приблизно для 40 авторів. Якісь на коротший період (рік), якісь на довший (три чи п'ять років). Ті, які надають на триваліший час, призначені для літераторів, що пишуть багато й дотримують високих стандартів у роботі. Визначає тих, кому дістанеться грант, експертна група із близько 10 письменників та критиків. Кожні три роки в ній відбувається ротація, тож рішення приймають різні люди. Членів суддівської команди обирає Taideneuvosto — мистецька рада найвищого рівня в нашій країні.

Сам собою грант — це щомісячна плата обсягом €1700. Половина середньої зарплати в державі. Звучить так, наче це велика сума, та насправді ні, бо Фінляндія — дорога країна. Більшість із нас має робити щось додаткове: викладати, перекладати тощо.

Наскільки я знаю, ви перекладаєте з англійської, публікували фінською Джонатана Свіфта, інших англомовних ірландців. Як обирали мову, з якої захотіли перекладати, й авторів?

— Молодшим я провів певний час в Ірландії. Багато читав тоді ірландської літератури, спробував перекладати. На той момент я нічого не знав про перекладацтво. Ніде цього не вчився. Мої перші переклади були поетичні. Їх робити найважче, майже неможливо, але це те, що я люблю. Мені пощастило, бо під рукою опинилися твори Шеймаса Гіні. Він був уже досить відомий в англомовному світі, а мій переклад вийшов 1995-го. Наприкінці того самого року поет отримав Нобелівську премію. І в моїй інтерпретації його твір став поетичним бестселером у Фінляндії.

Юркі Вайнонен народивсь у 1963 році. Перекладач, викладач літературної творчості. Від 2015 року — голова Спілки письменників Фінляндії. Знаний завдяки перекладам фінською творів Шеймаса Гіні, Джонатана Свіфта, Вільяма Шекспіра. Його першу книжку «Дослідник та інші історії» («Tutkimus-matkailija ja muita tarinoita», 1999) нагородили Гельсінською літературною премією за фінськомовний дебют. У 2016-му її було опубліковано українською під назвою «13 новел». Інші видання автора: «Тихий бог» («Mykkä jumala», 2003), «Вежі» («Tornit», 2009), «Крізь скло» («Lasin läpi», 2007).

Чи багато фіни читають перекладної літератури?

— Ми лише п'ятимільйонний народ, і це означає, що фінською перекладається досить багато іншомовних текстів. Тож професія перекладача високо цінується, хоч і не дуже добре оплачується. Як, власне, і письменника. Що ж до Ірландії, то я писав дисертацію про Джонатана Свіфта й саме тому почав його перекладати. Я чимало над ним працював, це один із моїх безперечних фаворитів як автор.

ЕЛЕКТРОННІ КНИЖКИ НАРАЗІ ПОГАНО ПРОДАЮТЬСЯ У ФІНЛЯНДІЇ. ОДНА ІЗ ПРИЧИН — ДОДАТКОВИЙ ФІСКАЛЬНИЙ ПЛАТІЖ. ЦЕЙ ТОВАР ФАКТИЧНО ДОРОЖЧИЙ ЗА СТАРОМОДНІ ЕКВІВАЛЕНТИ

Окрім того, ви ще й викладаєте літературну творчість?

— Так. Уже 16 років. У нас є такий курс в одному з університетів міста Турку. Щоправда, саме нині я не читаю лекцій, хоч і вельми люблю цю справу. Бракує на це часу через обов'язки голови Спілки письменників.

І які вони, ці обов'язки? Чи впливаєте ви, обіймаючи таку посаду, на урядові рішення у своїй царині?

— Моя робота — це переважно зустрічі: з політиками, чиновниками, письменниками, перекладачами, всіма, кого можна назвати «людьми книжки». І не лише обговорення, а й погодження певних речей, співпраця. Окрім іншого, звісно ж, захищаємо авторські права. І це одне з найважливішого, що ми робимо як Спілка. А ще намагаємося стежити, аби гранти були доступні щороку.

Мирослава Вербови-Онух:

«Дитині важливо усвідомити, що вона дістає задоволення від читання українською»

Спілкувалася **Жанна Безп'ятчук**

Чверть століття в Торонто успішно працює українська книгарня Koota Ooma. Сьогодні вона отримує замовлення не лише з Канади чи США, а й із Європи, Австралії та Японії. Цей проект починався з продажу книжок для дітей з українських родин, а переріс у місце, де україномовні люди з Північної Америки та інших куточків планети знаходять потрібну їм літературу українською. Родинам із діаспори ця книгарня дає засоби для навчання їхніх дітей мови — якісні сучасні видання, розраховані на потреби різного віку. Про те, як допомогти людям зберегти знання мови своїх батьків незалежно від місця мешкання, ***Тиждень*** спілкувався зі співзасновницею Koota Ooma Мирославою Вербови-Онух.

Із чого починалася ваша робота з українськими книжками в Канаді? Адже перш ніж відкривати книгарню, треба чітко розуміти специфіку попиту...

— У Канаді протягом багатьох років видавали українські книжки, але бракувало грошей, щоб робити це якісно й у кольорі. Коли ми приїжджали до України, бачили, що тут друкують багато гарних книжок. Я і моя колега Таня Онищук вирішили щось зробити для того, аби книжки з України з'явилися в Торонто, аби діти там могли читати по-українськи. Ми почали доправляти ті видання до Канади, пропонували їх батькам, школам. Це була наша громадська діяльність для українських дітей. Із цього почалася наша книгарня Koota Ooma, яка існує вже 25 років. Вона є постачальником дитячих книжок на північноамериканський ринок. Кажу саме про нього, тому що завдяки інтернет-крамничці наші книжки доступні покупцям від Флориди до Північного полюса, але маємо також замовлення з Європи, Австралії та Японії.

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

Мирослава Вербови-Онух є співзасновницею української книгарні Koota Ooma в Торонто (Канада). За фахом педагог. Директор школи, викладач Інституту професійного розвитку для вчителів у Торонто. Співзасновниця та координатор Ресурсного центру для вчителів у Торонто. Читала курси лекцій із методик викладання іноземних мов у Канаді, США та Польщі. Організувала й провела серію курсів із сучасних методик викладання в початковій школі під назвою «Школа без сліз» у Києві, Львові, Луцьку, Хмельницькому, Тернополі, Одесі та інших містах України.

Що означає назва вашої книгарні?

— Колись хтось в Україні мені подарував книжку Сергія Плачинди про стародавні часи українських земель. Він дуже гарно пише про сумеріян, які жили над Дніпром. Вони були надзвичайно мудрими людьми, мандрували світами й будували різні міста. Звели поміж інших Ур, місто орачів, і Кута-Уму, яку називали містом учителів та мислителів. Мені ця назва дуже сподобалася. Ми обидві з Танею були вчительками й директорками шкіл. І я використала цю назву: місце, де продаються книжки, — місце для вчителів і мислителів. Люди часто запитують, що означає ця назва. Тоді ми їм розповідаємо про аріан, їхні таланти та побудовані ними міста. Нам часом кажуть, що Koota Ooma — це схоже на японську назву.

Зі сторінки книгарні в інтернеті видно, що в неї є комерційна складова (подарунки, іграшки) і є власне просвітницька, тобто книжки, немасова художня література. Яка загалом концепція такої книжкової крамниці в Канаді й що дає їй змогу бути успішною вже стільки років?

— Koota Ooma була довгі роки тільки книгарнею з книжками для дітей. Потім нас почали запитувати, чому не продаємо літератури для дорослих. Спочатку ми додали тільки одну полицю таких книжок. А на сьогодні вже маємо дев'ять. Підбирати їх нам допомагають наші друзі письменники, літературознавці, а також Книгарня «Є». Потім у нас з'явилися сувеніри, вишивки для малюків.

У Канаді популярним хобі є писанкарство, причому не лише серед українців. Коли закрилася єдина українська крамниця в Торонто «Арка», постала проблема, де купувати речі для розпису. Тоді ми почали торгувати ще й фарбами, писальцями, книжками про писанки. Приїжджаючи в Україну, бачили, що з'являються різні нові ігри для навчання та розвитку й озвучені українською мовою забавки, тож ми взялися все це продавати. Наша мета була постачати речі, які допоможуть батькам і педагогам навчити дітей говорити по-українськи, творити мовне середовище для розвитку. Взагалі ця книгарня існує, щоб допомогти людям вивчати мову, а тим, що її знають, — поглибити знання й пізнати українську літературу. Впродовж років справа розросталася.

На які книжки є найбільший попит поміж ваших канадських покупців?

— Маємо в продажу 3700 найменувань. Найбільше серед них видань для дітей. І найчастіше купують книжки саме для них. Коли діти стають старшими, то в них щоразу меншає часу для читання. Але є дуже багато підлітків, які приходять до книгарні й допитуються, коли буде третій чи четвертий випуск такої-то книжки. До нас, приміром, заходив хлопчик купити комікс «Даогопак». Це була перша книжка українською мовою, яку він прочитав. Завдяки дідусю він знає багато про козаків. Ті комікси були про них. Може, він не знав усіх слів, мучився, але таки прочитав їх. Нам дуже приємно було. Ми гордимося нашими молодими читачами.

Українські письменники до вас приїжджають?

— Так, приїжджають. Цього року чекаємо авторку книжки «Відвага і страх» доктора Олю Гнатюк. Вона її презентуватиме в Торонто, ми до того причетні. Також домовилися з письменницею Катериною Бабкіною про її приїзд до цього міста на зустрічі з малими й дорослими читачами. Сподіваюся, що вона відвідає школи, де спілкуватиметься з українськими дітьми.

Наскільки великою є ваша потенційна аудиторія в масштабах Онтаріо, а то й цілої Канади?

— Складно сказати. Можу тільки зазначити, що ми постійно продаємо щодалі більше книжок й отримуємо замовлення зі щоразу нових міст та країн. За останні два роки побачили велике зростання, додали сторінку у Facebook, нині переробляємо й удосконалюємо нашу інтернет-крамничку. Є багато людей, які виховали дітей на наших книжках. Вони нам довіряють. Ми над цією довірою працювали 25 років і сьогодні можемо святкувати ювілей. Нині до нас починають приходити ті дорослі, які виростали на цих виданнях. Вони купують книжки для себе і для своїх дітей. Популярною є «Абетка» Івана Малковича. Він видавав її за підтримки шкільної ради Торонто, тож ми почуваємося до певної міри її хресними батьками. Дуже багато дітей були виховані на цій «Абетці». Він, може, навіть не знає, як багато хлопчиків та дівчаток у Канаді довіряють саме книжкам «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Велику популярність здобуває Видавництво Старого Лева, у його виданнях немає русизмів. У діаспорі багато людей, які дуже стежать за мовою: це й ті, хто виріс у Канаді, й ті, хто приїхав туди недавно. Вони кажуть, що, читаючи українську книжку, хочуть, аби її мова була чиста. Є багато інших видавництв, із якими співпрацюємо. Завжди дуже тішимося, коли постають нові. Коли починаємо з ними працювати, дуже уважно перечитуємо їхні книжки. Шукаємо такі, які мають відповідний віку наших читачів зміст, і звертаємо увагу на чистоту мови.

На сьогодні нам дуже бракує книжок формату picture book, які містять великі ілюстрації та небагато тексту, поданого великим шрифтом. Також нині шукаємо книжок easy reading для дітей, що тільки вчаться читати. У них малюнки підказують зміст, а тексти починаються з кількох слів на сторінці. У такий спосіб малеча починає читати книжки самостійно, дістає від цього задоволення, звикає до читання різних видань, а не лише текстів у підручниках. Дитині дуже, дуже важливо усвідомити на початку навчання читати: «Я спроможна/спроможний прочитати самостійно книжку з розумінням і дістати від цього задоволення». Тоді є надія, що це вміння розвиватиметься й у дорослому віці книжки будуть частиною нашого життя. Крім того, у зв'язку з реформою освіти, що розпочалася, виникає потреба в таких книжках для різних рівнів розвитку читання. Ми вже побачили перші спроби подібних видань і дуже їм раді.

Гра у слова

Вікторія Малишева

У всіх цих метаморфозах чорт ногу зламає. Хороший-поганий-ворог-друг-свій-чужий. Я не знаю відповідей. Може, комусь легше, а може, просто хтось не париться над цими дилемами глобального значення. «Офіційна» думка «республіки»: Україна — ворог. Навіть дитячим почерком на асфальті крейдою було написано вчора: «Украина — говно!». Дитина копіює дорослих, їхні розмови й усе, що чує. Я не можу бути такою категоричною, бо в мене українські дипломи про середню та вищу освіту та й узагалі моє попереднє життя цілком пов'язане з Україною. Паспорт, свідоцтво про народження дитини, подорожі та відрядження найкрасивішими містами України, друзі. Я не можу перекреслити власні спогади лише тому, що моє місто змінило своє державне підпорядкування. Було б легше, навпаки, змінити погляди, а державу залишити. Але в моєму випадку все з ніг на голову. Якщо розумієте, про що я. Ловлю себе часто на тому, що, наводячи якісь приклади, гублюся на простих реченнях: «У нашій державі...» (якій державі, про що я, як далі вибиратися з цих мовленнєвих буреломів). Або «Раніше в нас здійснювалися проекти» (і знову: як далі? Якщо переводити на рейки війни — критика, від якої вже трохи мутить). Тобто прості слова «держава», «державні проблеми», «епідеміологічна ситуація» та подібне викликають у мене півгодинні роздуми, як закінчити речення, щоб було максимально нейтрально для обох боків та з найменшою критикою. Цифри якої держави наводити? Росії? Хіба вона наша держава? України? Не коректно.

А ще я часто ловлю себе на тому, що, як старий дідуган, постійно згадую: «А пам'ятаєте?». Ніби мені років 90 і все життя вже позаду. Так і я. «Пам'ятаю, їздила до Слов'янська», — ніби мова йде про подорож до Ріо-де-Жанейро з прикладами, епізодами, фактами, від яких самій стає потім незручно. Все до літа 2014 року в рожевих спогадах: скільки ж було можливостей, мандрівок, цікавих проектів! Зараз узагалі фрази на зразок «до війни» почути можна будь-де. Купити до війни, народити дитину до війни, вступити у спадок до війни... Про те, що вдалося зробити з найменшими ризиками та з великим задоволенням. Усе з тих часів має свою ціну, ніби дорогоцінна старовина, антикваріат. Якщо на базарі знайдуть щось із тих часів, продавець вдасть, ніби віддає вам щось власне, близьке йому, особисте, з чим дуже шкода розлучатися. І ще любовно обмахуватиме з цієї цінності пил, щоб підкреслити значення та якість товару. До речі, це саме стосується всього українського зараз. «Замов собі з України, нехай привезуть, заплатиш» або «Гидотна вся продукція з Росії, а ось усе українське добре!» Самі продавці на базарі на запитання, чи нормальний товар, відповідають доволі лаконічно: «Український!». Із такою гордістю, що для виробників кращої реклами й не вигадати.

І ще одна цікава зміна — очікування чогось від місцевої «влади». Причому очікування не в хорошому сенсі як дивини, а з позиції, що всі мені винні. Ніби ситуацію, яка склалася, я не обирав, а став лише заручником обставин та політичного конфлікту у верхах, це ті верхи винні у всьому. І ставлення до гуманітарки саме таке: дають, що ще не вкрали, як свиням. Замість хоча б якоїсь вдячності лише образа, поза ображеної гідності тих, кому повинні допомагати всі. Сьогодні чоловік, отримуючи гуманітарку, навісив ярлик на жінку: «Криса тилова, ти все мені винна, відсиджуєшся тут...» Далі нецензурна гра слів. А жінка лише виконує інструкції: звірити прізвище в списку з паспортом, видати під розпис. Де тут можуть бути взагалі конфлікти? А вони у всьому, як пожежа в степу в спеку. Хтось водночас інвалід дитинства й мати-одиначка, а допомогу дають лише одну, хоч ти тричі пільгова категорія. Комусь здається, що працюють повільно, комусь — що ображають фразою: «Ми працюємо лише до 16:00, сьогодні короткий день, скажіть, щоб не займали черги». Тобто в ситуації, коли одна людина видає всім однакові продуктові набори, а інші чекають, можуть виникати трагедії майже за Шекспіром: люта ненависть, образи, прокльони, недовіра... І тій жінці зі списками дістається все, що накопичувалося за два роки до місцевої «влади», Плотницького, Росії... Хоча переді мною жінка отримувала допомогу за новим паспортом із символікою «ЛНР», а далі ще одна, позаду мене в людей на паспортах були обкладинки «ЛНР»... Хіба це не нонсенс?

Я спіймала себе на тому, що не знаю, чого хочу. Раніше мені, як і кожній жінці, було приємно витрачати гроші на себе. Дрібнички, подарунки близьким. Тепер думки про те, що всі ці дрібнички з минулого ніколи не вивезу із собою, якщо буде треба, і всі вони радше вантаж, аніж приємність. Одяг — куди його носити? Прикраси якісь недоречні зараз. Посуд, меблі, ремонти... Крамниці елітного товару та ювелірних виробів на вулиці Демьохіна зачинені, хоча ще півроку тому, я пам'ятаю, працювали. Колекціонувати щось зараз смішно, хіба що гроші. Я навіть не можу сказати, чого мені хотілося б та від чого я справді раділа б. Може, то прості ознаки осінньої депресії? Але цій хворобі вже два роки.

Один вибух — одна брехня

Станіслав Васін

5 жовтня в Макіївці зранку прогримів один із найпотужніших вибухів за останні місяці: звукова хвиля докотилася навіть до Донецька, хоча епіцентр був у віддаленому районі Макіївки.

Насправді цей випадок є лакмусовим папірцем того, наскільки в «республіці» взагалі неможливо розраховувати бодай на трохи об'єктивну інформацію. Тільки-но пролунав вибух, у місцевих зведеннях одразу ж повідомили про руйнування: знеструмлено 30 (!) трансформаторних підстанцій і шахту «Щегловська-Глибока», пошкоджені будівлі трьох шкіл і дитячого садочка. Причому осколки від вибуху долетіли ледь не до центру Макіївки. А насправді на місці вибуху утворилася вирва, що за розміром нагадувала вирву від сумнозвісної «Точки-У»...

Якщо почитаєте сепаратистські зведення за цей ранок, то спершу наткнетеся на інформацію, що було пряме поцілення з українського танка в машину з боєприпасами, які перевозило так зване ополчення. Початок уже непоганий, еге ж? Тільки уявіть собі: глибокий тил окупантів, один із віддалених районів Макіївки. Аж ось раптом на дорозі з'являється майже примарний український танк і розносить вщент боєкомплект разом із «ополченням». Після чого так само таємниче зникає: «Ополченці повідомляють про вибух автівки з боєприпасами. Причина — прямий вистріл танкової гармати ЗСУ. У результаті чого загинув один військовослужбовець, ще один дістав важкі поранення».

Та вже буквально за кілька годин від цієї відверто абсурдної версії стали відходити й на сцені з'явився місцевий казкар, який завжди витягує такі ситуації. Йдеться про Едуарда Басуріна, що опинився в непростій ситуації. Річ у тім, що ще до публікації новини про вибух всі руйнування в Макіївці списали на нічний обстріл ЗСУ. А тепер виходило, що ніякого обстрілу не було, а всі будівлі пошкоджені лише внаслідок однієї детонації. Басурін тактично про все це промовчав і на черговій щоденній прес-конференції заявив, що вибухнув насправді військовий бензовоз. Але в «народних республіках» служать тільки «професіонали», тож вина за вибух не може лежати на своїх. Тому відразу ж було заявлено, що вибух стався через фугас, «закладений українською ДРГ на шляху руху пальнозаправника в Червоногвардійському районі Макіївки. Це свідчить про активізацію Сил спеціальних операцій ЗСУ, спрямовану проти мирного населення ДНР. У зв'язку з тим що фугас був закладений на проїжджій частині дороги, якою користуються, зокрема, мешканці Макіївки». Знову диверсанти. Втім, це краще, ніж український танк, що з'явився нізвідки.

А ось у самій Макіївці такими заявами окупанти роблять собі тільки гірше. Чому? А дуже просто: тут усі вже так наїлися «роботою української ДРГ», що будь-який прокол «республіки» та брехня про нього тільки злять. У Макіївці всі чудово пам'ятають випадок із бойовиком з гранатою, який підірвав себе та водія маршрутки на центральній автостанції міста. На очах у десятків свідків. І що? Ближче до вечора пролунала заява, що водія підірвали «українські диверсанти», головними мішенями яких, вочевидь, і є маршрутники. Визнати, що це був п'яний «ополченець», духу забракло. Не цікавило нікого й питання, куди ж потім поділися ті містичні «диверсанти» з центру міста. На останніх списали й перебої з газом та опаленням узимку, коли населення мерзло через банальні «розборки» Захарченка з одним із українських олігархів, який постачав сюди пальне. «Диверсанти» регулярно пошкоджують і кабелі мобільних операторів, хоча насправді зв'язок глушать «деенерівці» через бої.

Щодо вибуху, здається, це була вже передостання крапля. Звісно ж, після детонації відразу з'їхалося все місцеве та російське ТБ знімати одну з постраждалих шкіл. Проте якщо ви переглянете відео, то не помітите там учителів, котрі проклинають Порошенка, як це любили показувати місцеві ЗМІ в 2014-му. Всі мовчки збирають скло й намагаються зайвий раз навіть у камеру не дивитися. Це теж має просте пояснення. Дуже влучно сформулював його не на камеру один зі знайомих учителів: «Знову облажалися, а валять усе на Україну».

Хай там як, а очевидними є кілька пунктів. По-перше, загинув бойовик. Відверто кажучи, якщо подивитися на вирву від вибуху, то інформація про другого пораненого «ополченця» теж сумнівна: яма в асфальті така, що в ній може поміститися кілька людей. І лишитися живим після такого вибуху дуже важко. По-друге, всі пошкодження за цю добу були цілком на підірваному автомобілі, і чергові звинувачення в обстрілі міста ЗСУ — брехня, яку, до речі, Басурін так і не спростував навіть після його нової брехні про підрив фугасу. Ну й, по-третє, хай там що вибухнуло насправді: вантажівка з боєприпасами чи пальним, це однозначна втрата для «ополчення». Якщо виходити з уже заскленої школи та відсутності жертв серед цивільних, не так і погано.

АДВАРП

ОНУХ

«*Нарешті! Нема чого озиратися на українців, вони тут не мають свого слова. Жоден українець не вказуватиме нам, якою має бути польська пам'ять про Волинську різню!*» (запис у Facebook). На відміну від Юрія Андруховича я бачив фільм «Волинь», і це аж ніяк не полегшує роздумів мені. Але все-таки до значення цього фільму слід поставитись як до кінематографічного образу, бо передусім то вигаданий кінематографічний образ, а не документальна передача про колишню дійсність. На думку Тадеуша Соболевського, критика з ліберальної Gazety Wyborczej, *«Волинь» — видатний фільм. Зло як намальоване. Немає суджень про взаємні провини, фільм не веде до жодної політичної тези. Подано цілісний образ світу, в якому зло шукає собі виходу й знаходить його»*. Натомість Адам Бальцер, науковець із кафедри досліджень Східної Європи Варшавського університету, вважає, що «Волинь» — **змарнований шанс на справжнє примирення з українцями.**

У виданні Dziennik.pl він написав: «Захват, із яким у Польщі вітають фільм «Волинь» як твір, котрий зображує правду, свідчить, що ми не готові до справжнього діалогу з українцями. Адже ми вважаємо, що будь-яка корекція нашої інтерпретації тих подій непотрібна, тож наслідком «діалогу» має бути безумовне з боку українців прийняття нашої правди».

Якуб Маймурек, критик лівої Krytyki Politycznej, пише: *«Епічний розмах, із яким Смажовський змальовує тут історію Волині, ставить його фільм серед найвидатніших текстів культури, які зображують історію «кривавих земель» — території «між Гітлером і Сталіним», найтяжче ураженої масовим насильством під час Другої світової війни»*.

Прочитавши чимало рецензій, я йшов на кіносеанс «Волині» з надією на добре кіно, і тут мене спіткало найбільше розчарування: «Волинь» — просто слабенький фільм. Не допомогли добрі кадри Собоцинського, повні цитат майстрів польського малярства XIX століття як засобу естетизації похмурої і трагічної дійсності. Не допомогла, а зрештою навіть оголила схематичність майже всіх постатей добра роль головної героїні Зосі Ґловацької, яку грає дебютантка Міхаліна Лабач. Якщо хтось є прихильником творчості Смажовського, епатажу фізичної та психологічної жорстокості, він знайде це все у «Волині» на будь-який колір і смак. Образи, які ставить перед нашими очима Смажовський, діють на первинному, фізіологічному рівні, але найжорстокіші сцени вбивств нагадують радше естетику Гелловіну, ніж очевидно моторошне минуле. Хтось написав, що «це тільки фільм», але вся проблема в тому, що ця публіцистична, зрештою, пропагандистська за своєю найглибшою сутністю стрічка призначена обраній публіці (полякам) і, напевне, має забезпечити національний катарсис. Реакція багатьох глядачів, здається, підтверджує, що Смажовський справдив покладені на нього надії. Спроби деяких критиків надати посланню, яке міститься у фільмі «Волинь», універсального характеру — це, на мою думку, дії на виріст. Я радше сказав би, що фільм «Волинь» — ЗЛО із сильним місцевим акцентом, як і мова героїв Волинської трагедії: і поляків, і українців.

«Може, у ставленні до Волині ми потребуємо чогось менш сугестивного, а радше інтелектуального? Кінофільму, який не ангажує емоційно, а дає змогу дистанціюватися від ран, що їх роз'ятрюють махінації історичної політики?» — запитує критик Якуб Маймурек, і з ним важко не погодитися. Історична політика, ця гідна дитина постмодернізму, вважає, буцімто кожен може мати власну історичну політику, кожен отримує власний міф. Якщо кожен може мати власну історичну політику, то й поготів можна мати свою правду, навіть якщо та правда не що інше, як власний міф. Тімоті Снайдер, американський учений і дослідник історії Центрально-Східної Європи, зауважив:

ВСЯ ПРОБЛЕМА В ТОМУ, ЩО «ВОЛИНЬ» ПРИЗНАЧЕНА ОБРАНІЙ ПУБЛІЦІ (ПОЛЯКАМ) І, НАПЕВНЕ, МАЄ ЗАБЕЗПЕЧИТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ КАТАРСИС

«У відносинах між двома народами ніколи не трапляється так, що їхні перспективи та історичні матеріали становлять усе, що можна досліджувати. Адже завжди є інші чинники, інші погляди на проблему. Може існувати діалог між двома народами, але немає двонаціональної історії. Адже існує ще зовнішній щодо тих народів світ.

...З того, що певні події були справді страшними, — а десь такими були етнічні чистки на Волині, — ще не випливає, що про них треба згадувати в кожній розмові. Історія повинна полягати в прагненні правди. Тому різниця між європейською історією і пам'яттю полягає в тому, що індивідуальну пам'ять можна порівняти з історією, яка має відносно неї загальніший характер. ...Національна історія може розвиватися тільки у двох напрямах. Одним із них є відступ із поворотом до національної пам'яті, щоб уникнути зустрічі з іншим. Другий напрям — перехід на вищий рівень європейської або світової історії, бо місцева історія набуває сенсу, тільки спираючись на широкий контекст. Це парадокс національної історії, подібний до парадоксу індивідуального життя: можна скільки завгодно розмовляти із самим собою, але так ти ніколи не зрозумієш себе».

Саме так, власне, і вчинили наші браття поляки: вирішили порозмовляти самі з собою про кривди, які їм заподіяли браття українці. Тому нас не повинен дивувати голос одного з них: «Жоден українець не вказуватиме нам, якою має бути польська пам'ять про Волинську різню!». Хотілося б додати: і навпаки. Ваша пам'ять і ваша правда, але тільки **АДВАРП**.

Ліцензія НР з питань телебачення та радіомовлення НР № 0305-М від 04.04.2002р
5
ПРЕДСТАВЛЯЄ
20:00
ЩОСУБОТИ
РАНДЕВУ
З ЯНІНОЮ СОКОЛОВОЮ
ВІДВЕРТА РОЗМОВА. БЕЗ МАСОК ТА МІМІКРІЇ.

Подумай сьогодні,
де навчатиметься
твоя дитина завтра.
Можливо, у
Сорбонні?

UNIQA
LIFE

Детальніше дивіться на сайті:
www.uniqa.ua
та запитуйте у відділеннях Райффайзен Банку Аваль